

ODDELEK ZA SLOVENISTIKO
ZNANSTVENA ZALOŽBA FILOZOFSKE FAKULTETE
UNIVERZA V LJUBLJANI

SLOVENISTIKA

POGLEDI NA ENO OD USTANOVNIH STROK
UNIVERZE V LJUBLJANI
OB NJENI 90-LETNICI

Univerza v Ljubljani

**FILOZOFSKA
FAKULTETA**

Misli s svojo glavo.

LJUBLJANA 2009

Slovenistika – pogledi na eno od ustanovnih strok Univerze v Ljubljani ob njeni 90-letnici

Slovenistika: Pogledi na eno od ustanovnih strok Univerze v Ljubljani ob njeni 90-letnici

Uredila: Jerca Vogel

Povzetke prevedla: Mojca Šorli

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2009

Vse pravice pridržane.

Imetnik pravic na tem delu je Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, razen moralnih pravic, ki pripadajo avtorjem. To delo je na voljo pod pogoji slovenske licence Creative Commons 2.5 (priznanje avtorstva, nekomercialno, brez predelav). V skladu s to licenco je mogoče vsakemu uporabniku ob priznanja avtorstva delo razmnoževati, distribuirati, javno priobčevati in dajati v najem, vendar samo v nekomercialne namene. Dela ni dovoljeno predelovati.

Založila: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Izdal: Oddelek za slovenistiko

Za založbo: Valentin Bucik, dekan Filozofske fakultete

Ljubljana, 2009

Prvi natis

Naklada: 400 izvodov

Oblikovanje tipskih strani: Jerca Vogel

Tisk: Birografika Bori d. o. o.

Publikacija ni naprodaj.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

811.163.6

FILOZOFSKA fakulteta (Ljubljana). Oddelek za slovenistiko
Slovenistika : pogledi na eno od ustanovnih strok Univerze v Ljubljani ob njeni 90-letnici / [uredila Jerca Vogel ; povzetke prevedla Mojca Šorli]. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009

ISBN 978-961-237-322-1

1. Vogel, Jerca

247844608

VSEBINA

<i>Boža Krakar Vogel</i>	Uvodna beseda	4
--------------------------	---------------------	---

POGLEDI

<i>Martina Orožen</i>	Pogled na Oddelek za slovanske jezike in književnosti iz let mojega službovanja	5
-----------------------	--	---

<i>Ada Vidovič Muha</i>	Od kod in kam – študij jezikoslovja na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani	19
-------------------------	--	----

<i>Miran Hladnik</i>	Slovenska književnost na Filozofski fakulteti 1919–1979–2009	29
----------------------	---	----

<i>Boža Krakar Vogel</i>	Katedra za didaktiko slovenskega jezika in književnosti	49
--------------------------	--	----

<i>Anka Sollner Perdih</i>	Zgodovina knjižnice Oddelka za slovenistiko in Oddelka za slavistiko	59
----------------------------	---	----

<i>Simona Kranjc in Ina Ferbežar</i>	Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik v besedah in številkah	65
--	--	----

<i>Petra Jordan</i>	Študentska sloveMistika	77
---------------------	-------------------------------	----

V tej knjižici želimo predstaviti del utripa mladega Oddelka za slovenistiko z devet desetletij dolgo tradicijo ene od ustanovnih disciplin Univerze v Ljubljani. V tem času se je v organizacijskih, vsebinskih, metodoloških, generacijskih pogledih v slovenistiki marsikaj spremenilo. Vendar je mogoče reči, da nas ves čas spremlja tudi vsaj ena stalnica, zavezanost stvarjem slovenskega jezika, literature in kulture, ki ne akademski ne širši slovenistični stroki ne pomeni zgolj službe, poklica, ampak način življenja in specifičen pogled na svet. Ta je za javnost zlasti v obdobjih, kadar jezikovna vprašanja životarijo nekoliko na obrobju družbene pozornosti, nemara včasih nekoliko čudaški in nadležen, a zgodovina uči, da vedno potreben in tudi s strani univerzitetne slovenistike naravnani v konstruktivno smer.

V zborniku skušamo prikazati, kako si v to smer prizadevamo tisti, ki ta čas delujemo na Oddelku za slovenistiko FF UL. Menimo, da bo pogled, ki ga podajajo aktualni vodje kateder za jezikoslovje, literarne vede in specialno didaktiko ter knjižnice in Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik najbolj celosten, saj so avtorji večinoma hkrati oddelčni »seniorji«, najdlje prisotni na Oddelku in zatorej z najdaljšim zgodovinskim spominom, po svojih vizijah in operativnih nalogah pa tudi usmerjeni v prihodnost slovenistike v naslednjih letih. Ker pa smo, kolikor je mogoče, želeli zajeti tudi neposredno preteklost, ki so jo krojili naši učitelji in iz katere smo zrasli, smo k sodelovanju povabili tudi generacijo naših strokovnih »staršev«. V tej knjižici jo zastopa prof. dr. Martina Orožen. In seveda – Oddelka ni brez študentov. Kako bo slovenistika navdihovala delo prihodnjih generacij, je odvisno od tega, kako bo živela v spominu mladih, ki se pravkar šolajo na Oddelku; ta pogled predstavlja študentka Petra Jordan.

Avtorji vsak po svoje prikazujejo svojo področno predmetnost in vpletajo tudi osebne, anekdotične perspektive. Zato ponujajo obilico informativnega in interpretativnega branja, ki bo bralca informiralo, spodbujalo k razmišljanju in mu, upajmo, izvabilo tudi kak nasmešek.

*Boža Krakar Vogel,
predstojnica Oddelka za slovenistiko*

MARTINA OROŽEN

**POGLED NA ODDELEK ZA
SLOVANSKE JEZIKE IN
KNJIŽEVNOSTI IZ LET MOJEGA
SLUŽBOVANJA**

Leta mojega »službovanja« (od 1957 do 1996) so na poseben način zaznamovana s številnimi organizacijskimi, študijskimi in kadrovskimi spremembami v območju študija slovenskega jezika in književnosti. Bil je to čas prestrukturiranja in profiliranja stroke od slavistike k osamosvojeni slovenistiki, z osamosvojitvijo njenih študijskih smeri oz. raziskovalno-pedagoških usmeritev, čas prenove študijskih programov s sprotnim vključevanjem novih aktualnih strokovnih vsebin v pedagoški proces; čas personalnih sprememb, menjave predstojnikov ob predavateljskem delu ter vzgoje kadrov tako na področju slovenističnega jezikoslovja kot slovenistične literarne zgodovine. Skratka – čas trajnega dinamičnega spreminjanja stroke v vsej njeni vsebinski razsežnosti, čas svetlih in prijetnih, pa tudi napornih in trdih delovnih dni našega življenja.

V letih mojega študija (1951–1957) in prvih asistentskih letih se je še vse dogajalo v okviru Inštituta za slovansko filologijo v pritličnih prostorih NUK-a, v znamenju jezikoslovnih avtoritet, kot sta bila dr. Fran Ramovš in dr. Rajko Nahtigal. Pojem literarne zgodovine se je osredinjal na vodilno osebnost, na dr. Antona Slodnjaka, ki je bil v mojih študijskih letih po smrti F. Ramovša že predstojnik Inštituta.

Pod to krovno ustanovo je potekal trosmerno naravnani samostojni študij z možnimi medsebojnimi povezavami: slovenski jezik s književnostjo, srbohrvatistika in rusistika s književnostma. Spričo vojnih izgub, pa tudi s smrtjo in upokojitvijo profesorjev medvojnega obdobja je zlasti za jezikoslovni del študijske usmeritve – še posebej s smrtjo F. Ramovša (l. 1952) v njegovih najlepših ustvarjalnih letih – nastala občutna kadrovska vrzel. Strokovne dolžnosti so prevzemali mlajši, strokovno nadpovprečni diplomanti, ki so se kadrovsko šele usmerjali in oblikovali.

Sedež Univerze v Ljubljani

V območju primerjalnoslovanskega, rusističnega in slovenističnega jezikoslovja so bili to asistenti: Franc Jakopin, Mitja Sovre, Janez Zor in Breda Pogorelec. Slovenistika se je kot samostojna študijska celota šele prebijala iz predvojnih širših primerjalnoslavističnih okvirov. V boljšem kadrovskem položaju je bila takrat slovenska literarna zgodovina z dvema profesorjema (A. Slodnjak, M. Boršnik) in dvema asistentoma (B. Paternu in F. Bernik), še v dokaj nerazdruženi povezavi s primerjalno književnostjo in literarno teorijo, ki se je pod vodstvom prof. dr. A. Ocvirka kot katedra oziroma samostojna študijska smer vse bolj uveljavljala.

Kljub »boljši zasedbi« pri literarnem delu študija me te vsebine niso pritegnile. Še najbolj me je prevzela starejša slovenska književnost, ki nam jo je takrat honorarno predaval njen temeljiti poznavalec, dr. Mirko Rupel, tedanji ravnatelj NUK-a.

S smrtjo F. Ramovša je slovenistični jezikoslovni študij zapadel v krizo. Za več let je honorarna predavanja iz doslej prestižnega študijskega predmeta, iz zgodovinske slovnice in dialektologije slovenskega jezika, prevzel dr. Rudolf Kolarič, tedanji vodja Inštituta za slovenski jezik SAZU oz. dialektološke sekcije, sicer tudi sam dialektolog in raziskovalec Ramovševe jezikoslovne usmeritve. Podlago za razumevanje zgodovinskega jezikovnega razvoja smo slušatelji osvajali pri dveh pomožnih predmetih: staro cerkveno slovanščino pri asistentih, bili so to: knjižničar Zvonko Bizjak ter M. Sovre, F. Jakopin, fonetiko pri asist. B. Pogorelec. Slovenski knjižni jezik, njegovo opisno slovnico z načeli lektoriranja za kulturo pisnega in govornega izražanja, nam je predaval doc. dr. Anton Bajec. Kljub tedanji strokovni in še personalni neustaljenosti v jezikoslovni slovenistiki so me te vsebine zelo nagovorile. Pod B sem vpisala celo primerjalno slovansko jezikoslovje, ki sem ga po smrti prof. R. Nahtigala ob razsežni slavistični strokovni literaturi samostojno študirala. Temeljno delo in osnova študija pa so bili njegovi *Slovanski jeziki* (Ljubljana 1952) ob mentorstvu prof. dr. F. Tomšiča na obnovljeni Katedri za staro cerkveno slovanščino (po prof. R. Nahtigalu). Ob vsem tem pa še praktično osvajanje slovanskih jezikov pri lektoratih (češčine, slovaščine, poljščine in ruščine). Tako sem odkrila svojo jezikoslovno pot ob historični slovnici in dialektologiji slovenskega jezika v povezavi s primerjalnoslovanskim jezikoslovjem. Diplomirala sem leta 1957 – in odobreno mi je bilo mesto asistentke za staro cerkveno slovanščino pri katedri F. Tomšiča.

V začetku 60. let je bil študij slovenistike temeljito reorganiziran, predmetno-vsebinsko osamosvojen in kadrovsko določneje izkristaliziran. Z ustanovitvijo ožje specializiranih kateder se je osamosvojil tako jezikoslovni kot literarnozgodovinski del slovenističnega študija. S prodorom asist. dr. Pogorelčeve in predavatelja dr. J. Toporišiča je SKJ z ustanovitvijo lastne katedre v študijskem

programu dobil ustrezno vodilno mesto – tako glede na novosti strokovno-raziskovalnih vsebin kot po obsegu ur. Nekdanjo Ramovševo Katedro za historično slovnico in dialektologijo slovenskega jezika je zasedel dr. T. Logar (1958), Ramovšev raziskovalni asistent, doktorant in vodilni dialektološki raziskovalec pri delu za načrtovani SLA. Primerjalnoslovansko katedro je prevzel etimolog in dotedanji lektor češčine, prof. dr. F. Bezljaj, Katedra za staro cerkveno slovanščino pa je bila ukinjena. Prof. F. Tomšič se je vključil v delo za slovar SKJ v Inštitutu za Slovenski jezik SAZU, je pa ta predmet dolga leta na našem Oddelku honorarno predaval (za njim ga je prevzel višji predavatelj J. Zor, ki je za ta predmet vzgojil tudi naslednico, sedanjo profesorico za staro cerkveno slovanščino dr. Vando Babič). Profesor dr. Rudolf Kolarič pa je v letih pred upokojitvijo razočaran zapustil Ljubljano in prevzel slovenistiko v celoti (predavanja iz jezika in književnosti) v Novem Sadu. To poslanstvo je opravljal do upokojitve.

Z ukinitvijo katedre prof. Tomšiča je ugasnilo tudi moje asistentsko mesto. Glede na odločitev, da za disertacijo obdelam temo iz slovenske zgodovinske slovnice (Razvoj futuralno-modalnih oblik v slovenskem knjižnem razvoju od 16. do 19. stoletja), pa tudi glede na izkušnje iz dialektologije (diplomska naloga o govoru rojstnega kraja – Turja), pridobljene pri triletnih počitniških terenskih dialektoloških raziskavah na Notranjskem ter v Posočju (Trenta, Log pod Mangartom itd.), sem bila kot asistentka premeščena h Katedri za zgodovinsko slovnico in dialektologijo SJ, ki jo je vse od nastavitve (1958) do upokojitve (1978) kot docent, izredni in redni zaslužni profesor uspešno vodil akademik prof. dr. Tine Logar. Uspešno in zgledno sva tudi še po njegovem odhodu v pokoj sodelovala pri magisterijih in doktoratih iz slovenske dialektologije in zgodovinske slovnice.

Do občutnih sprememb pri prestrukturiranju slovenistike je prihajalo zlasti v letih moje jezikoslovne specializacije na Poljskem (Varšava 1960–61) in lektorske službe na Jagelonski univerzi v Krakovu (1962–64). Po moji vrnitvi s Poljske je študij slovenistike že potekal v sedanjih prostorih Filozofske fakultete – pod novim imenom: Oddelek za slovanske jezike in književnosti. Gotovo da je osrednje mesto v njem pripadalo prav slovenistiki z osamosvojenimi katedrami za slovenski jezik in slovensko književnost. Vse katedre so se ob okrepljeni mlajši kadrovske zasedbi od 60. let dalje strokovno zavzeto, ambiciozno, vsaka zase uspešno razvijale, ni pa jim, žal, uspelo strokovno bolj povezovalno sodelovati. Deloma zaradi preobremenjenosti, trajne časovne stiske, pa tudi medsebojnih nesoglasij, kar je bilo boleče, zaviralno in za slušatelje – nevzpodbudno.

Kar nekam težko sem se po treh letih bivanja na Poljskem, po toliko srečanjih s slavisti iz slovanskih in neslovanskih držav, z novimi strokovnimi spoznanji vključila v delo in vzdušje Oddelka. Pogrešala sem tvorno in sproščeno kolegialno vzdušje in vsestranski strokovni polet na varšavski polonistiki ter visoko

raven splošnega in slavističnega jezikoslovja v Krakovu. Po uspešnem zagovoru disertacije (1966) sem bila nadalje kot asistentka vključena v seminarsko delo pri Katedri za zgodovinsko slovnico in dialektologijo SJ ter pri Katedri za slovenski knjižni jezik, saj sem imela v tem pogledu tudi ustrezne lektorske izkušnje. Leta 1967 sem bila po smrti dr. Pivka poslana kot lektorica za slovenski jezik na Inštitut za slovansko filologijo na Dunaj, kjer sem vztrajala tri semestre (1967–1969) – do zaključenega študija kasnejšega lektorja oz. predavatelja za slovenščino na Dunaju, dr. Pavleta Zdovca. Te pedagoške obveznosti, spet v novih jezikovnih okoliščinah, so sicer pomenile določen odmik in začasno prekinitev mojega raziskovalnega dela na področju zgodovinskega oblikoslovja v Ljubljani, so mi pa odkrile nova spoznanja oz. izostrile metodološke pristope za učenje oz. prikaz pravil jezikovne zgradbe slovenskega jezika za slušatelje neslovanskega porekla. Kontrastivno soočanje razlikovalne zgradbe sodobnega nemškega in slovenskega knjižnega jezika na vseh jezikovnih ravneh mi je kasneje zelo koristilo pri lektorskem delu (prevajanje zvrstnih besedil iz nemščine v slovenščino) na Prevajalskem inštitutu in Inštitutu za slavistiko v Gradcu (v študijskem letu 1978–79), zlasti pa kasneje v Ljubljani, ko sem se vrnila k raziskovalnemu delu, pri analizi Dalmatinove Biblije in drugih besedilnih prevodov protestantskega obdobja v 16. stoletju ter prvih tiskanih uradovanih besedil slovenskega jezika, prevedenih iz nemščine v 18. stoletju in začetku 19. stoletja.

Lektorat slovenščine na Dunaju je tedaj »pokrival« celoto: praktični jezikovni pouk, jezikoslovne jezikovne vsebine (iz dialektologije glede na dvojezični in narečni koroški jezikovni prostor) in vednost o sodobni slovenski književnosti. Za vse to je bilo pri študijsko neobveznem lektoratu treba pridobiti slušatelje dunajske slavistike; večinoma so ga obiskovali koroški Slovenci. Ob njih sem spoznavala dvojezično sociolingvistično zapletenost na Koroškem, ki sem jo prizadeto sodoživljala. Vsa ta nova spoznanja in izkustva so mi širila raziskovalno obzorje, me vodila h globljemu razumevanju in zgodovinski namembnosti slavistike kot stroke, ki se je v tem prostoru oblikovala, postala vzorec študija v 19. stoletju tudi v Gradcu in po prvi svetovni vojni v Ljubljani. Srečala sem se z zgodovino slavistike.

Po vrnitvi sem se z novimi pogledi ponovno vključila v seminarsko delo pri matični katedri, kjer sem se raziskovalno toliko osamosvojila, da sem bila pripravljena na prevzem predavateljskih obveznosti pri zgodovinskem delu predmeta in sposobna samostojno oblikovati njegovo raziskovalno strategijo; ob študiju III. stopnje, izdelavi magisterijev in doktoratov pri zgodovinski usmeritvi predmeta se je uspešno udeležala v naslednjem dvajsetletju. Te vsebine sem od leta 1972 kot docentka, od l. 1978 kot izredna ter nadalje od 1984 kot redna profesorica do upokojitve (1996) predavala, tvorno raziskovalno dopolnjevala, tematsko širila,

metodološko-analitično poglobljala. Kot mentorica in somentorica sem raziskovalno usmerjala slušatelje II. stopnje (diplomske naloge iz zgodovinske slovnice SJ), magistrante III. stopnje (uspešno je bilo zaključenih pet magisterijev) in doktorante (zaključenih prav tako pet doktoratov), kar je bilo pomembno za vzpostavitev kontinuitete obeh jezikoslovnih usmeritev: dialektologije in zgodovinskega razvoja slovenskega jezika – v času in prostoru.

Kadrovska kontinuiteta je bila dosežena tudi v območju slovenske dialektologije, kjer sem po odhodu zaslužnega profesorja T. Logarja v pokoj (1978) sodelovala kot izdelovalka študijskih programov, kot somentorica in soocenjevalka magisterijev in disertacij iz dialektologije, medtem ko je njegov predavateljski del honorarno pokrivala njegova doktorantka, doc. dr. Zinka Zorko (sicer predavateljica na Pedagoški fakulteti v Mariboru) – do imenovanja oz. redne nastavitve doc. dr. Vere Smole (l. 1996) na tem mestu pri katedri, tudi Logarjeve doktorantke. Tudi pri dialektološki študijski usmeritvi je bilo ob mentorstvu prof. Logarja do moje upokojitve uspešno zaključenih deset magisterijev in šest doktoratov.

Osebnostno sem ves čas pogrešala močnejši preliv strokovnih dognanj pri vseh treh jezikoslovnih katedrah; zlasti Katedra za primerjalno slovansko jezikoslovje je bila po mojem mnenju po svojih vsebinah (po študijskem programu za jezikoslovno usmerjene študente enopredmetne slovenistike) premalo prisotna pri slovenističnem jezikovnem študiju, kar je njegov prevladujoče »sinhroni pogled« vse bolj zoževalo. Z razvojem strokovno-raziskovalnih vsebin se je posebej z ustanovitvijo Znanstvenega inštituta FF (1980) oz. programiranjem ožje in širše zasnovanih kratkoročnih ali dolgoročnih raziskovalnih nalog (raziskovalni jezikoslovni program je odgovorno usmerjala prof. dr. B. Pogorelec) sicer potrebna specializacija še povečala. Deloma je bila presežena pri izdelavi jezikoslovnih študijskih programov III. stopnje. Ni pa se uspešno razvijalo sodelovanje s katedrami za slovensko književnost, ki so zajemale posamezna razvojna književna obdobja. Upravičen je bil raziskovalni poudarek na novejši književnosti, sodobni poeziji in prozi, ki je vse slušatelje mojih let posebej zanimala. Šlo je za vsebinsko novo raziskovalno področje, kjer je bila s prizadevanjem kolegov Katedre za novejšo književnost in literarno teorijo izoblikovana ustrezna sinteza. Nedvomna pridobitev Oddelka pa je tudi dolgo načrtovana Katedra za didaktiko slovenskega jezika in književnosti (nosilka prof. dr. Boža Krakar-Vogel); ta primanjkljaj je bil odpravljen šele v letih mojega odhajanja.

Na Filozofski fakulteti se je nasploh med humanističnimi oddelki (zgodovina, umetnostna zgodovina, etnologija, filozofija) že v 60. letih porodila misel o »interdisciplinarnem« sodelovanju, ki pa je bilo po mojem mnenju v največji meri doseženo v okviru dejavnosti poletnega seminarja za SJLK. Ta vse od leta 1964 do naše sodobnosti ob slovenistih uspešno združuje predavatelje različnih

oddelkov Filozofske fakultete, v mednarodni slavistični prostor pa sega po svojih pedagoških in raziskovalnih učinkih in z vednostjo o naši državi Sloveniji. Tako tudi v sedanjem skupnem evropskem prostoru ob spremenjenih družbenih in političnih razmerah utrjuje našo identiteto, ki jo bo globalizacija vztrajno in nezadržno spodjedala ...

Prijetne spomine imam na poletne seminarje in na naše simpozije iz slovenskega jezika, literature in kulture. Z njimi smo z leti »kulturološko« strokovno rasli, se prijateljsko družili, povezovali s slavisti Evrope in drugih kontinentov, se spoznavali z zamejskimi Slovenci, ki so se med nami dobro počutili. Da je bilo strokovno veliko doseženega, dokazujejo tekoči natisnjeni zborniki. V letih pred našo državno osamosvojitvijo je Oddelek za slovanske jezike in književnosti pravzaprav edini skrbel za resno in ustrezno promocijo slovenske kulture v tujini.

Ob slovenistiki so se na Oddelku vzporedno razvijale tudi katedre za slavistiko. Tako rusistika, ki je ob okupaciji Češkoslovaške (l. 1968) izgubila večino slušateljev, srbohrvaticistika z makedonistiko, seveda z vedno večjim upadanjem števila slušateljev ob razpadu SFRJ, ob njih pa so se vztrajno vzdrževali lektorati iz poljščine, češčine, slovaščine, kasneje tudi bolgarščine. V letih po mojem odhodu v pokoj (1996) so po daljših predhodnih načrtovanjih in organizacijskih prizadevanjih Oddelka prerasli v samostojne študijske skupine, v katedre za poljski, češki, slovaški jezik s književnostmi, od leta 2001 pa skupaj s katedrami za južnoslovanske jezike in ruščino tvorijo samostojni Oddelek za slavistiko. Čas bo pokazal, ali je ta obojestranska »ločitev« modra. Sodobni čas od slavistike v naši državi, kot nasploh v neslovanski Evropi, terja novo osmislitev. Samostojna Oddelka za slovenistiko in slavistiko, z novo vsebinsko držo, ustrezno sodobnemu družbenemu dogajanju, zdaj združuje le še skupna nekdanja oddelčna slovenistično-slavistična knjižnica. Obema oddelkoma pa se odpirajo nove poti, nove osmislitve študija ...

Ob tej priložnosti želim posebej izpostaviti strokovno usposobljenost, odgovornost in dobrohotnost naših knjižničark, ki po odhodu dolgoletnega višjega bibliotekarja prof. Marka Kranjca po njegovih smernicah in novostih bibliotekarske stroke uspešno delujejo. Tako slušateljem in profesorjem lajšajo študij in raziskovalno delo. Knjižnica še vzdržuje tako za sloveniste kot za slaviste prvotno celovitost. Po svojem »zgodovinskem« knjižnem inventarju lepo priča, kako je slovenistika vzrasla iz slavistike 19. stoletja – po pravzorcju, ki je bil zasnovan še v avstroogrski monarhiji (l. 1848). Spreminjali pa so se časi, spreminja se zlasti v sodobnosti študijska namembnost in sodobna naravnost slovenistične stroke, tako tudi naše oddelčne knjižnice, ki je vedno bila tudi skupni prostor kolegialnih srečanj za izmenjavo tekočih stanovskih novosti.

Ob teh bolj splošnih vtisih iz davnih let se nadalje osredinjam na svoje »služenje« pri Katedri za dialektologijo in zgodovino slovenskega jezika, ki sem jo po odhodu prof. Logarja do lastne upokojitve (1978–1996) vodila in tudi sama, seveda ne brez nepredvidenih ovir, kadrovsko usposabljala. Težko mi je bilo, ko sta iz osebnih razlogov študij III. stopnje kar zapovrstjo prekinili obe obetavni asistentki: M. Pirnat pri zgodovinski usmeritvi katedre (1992/93), R. Čop pri dialektološki (1994/95). Na srečo je katedri uspelo problem kmalu rešiti z ustrezno kadrovsko zasedbo, ki se je res obnesla. Z Inštituta za slovenski jezik F. Ramovša sta ustrezni naziv in delovno mesto asistenta dosegli tedanji mag. Irena Orel-Pogačnik in mag. Vera Smole (obe sta magistrski študij zaključili 1989), ki sta v letu 1996 tudi doktorirali, s tem pa je bila kontinuiteta pedagoško-raziskovalnega dela pri katedri dolgoročno zagotovljena.

Delovne izkušnje pri sočasnem in raznočasnem jezikoslovnem raziskovalnem delu predmeta katedre sem, upam, uspešno povezovala, usmerjale pa so tudi vsebino mojih raziskovanj prvenstveno v zgodovinska obdobja slovenskega slovničnega (normativnega) oz. besedilno potrjenega jezikovnega razvoja. Po ustanovitvi Znanstvenega inštituta mi je bila dodeljena še nova strokovna zadolžitev. Z raziskovalno temo Razvoj slovenskega besedišča (1981) se je bilo nujno osrediniti tudi na besedišče SKJ v njegovem razvoju. Torej razširitev prvotne raziskovalne zasnove od oblikoslovne ravnine še k besedišču, pa tudi k skladenjskim vprašanjem.

Jezikovna analiza se je osredinjala na izpričane rokopisne dokumente (od BS do protestantizma v 16. stoletju), na raziskovanje celotne slovnične zgradbe tiskanih besedil od njegove že normirane pojavnosti v 16. stoletju, njene delne preobrazbe v 18. stoletju, zlasti ob presenetljivem odkritju njenih pokrajinskih različic v koroškem, štajerskem deželnem prostoru, posebej še v Prekmurju – do dokončnega normiranja enotnega, vsem Slovencem v pisni obliki skupnega knjižnega jezika do srede 19. stoletja. Nezavidljiv, težko obvladljiv jezikovni časovno-prostorski razpon v raznovrstnem in obsežnem besedilnem korpusu, ki je razumljiv le z vidika sociolingvističnih razmer slovenskega jezika v nenaklonjeni zgodovini. Raziskovalna problematika se je od evidentiranja glasovnih in oblikovnih prvin preusmerila k njihovim pomenskim funkcijam, prepoznavanih v sobesedilu. Sobesedilna analiza oblikovnih prvin in besedišča pa je razkrivala tudi obstoj različnih besedilnih vrst in njihovo zvrstno jezikovno tipiko (bogoslužna, pravno-uradovna, poljudnostrokovna in publicistična besedila), zlasti prepoznavno po terminološkem besedju, ki je bilo sistematično raziskovano.

Tako so se na podlagi obsežnih besediloslovnih raziskovanj oblikovali in študijsko razvijali posamezni vsebinski sklopi predavanj za slušatelje 3. in 4. letnika: zgodovinski razvoj glasoslovja z oblikoslovjem v besedilih rokopisnega

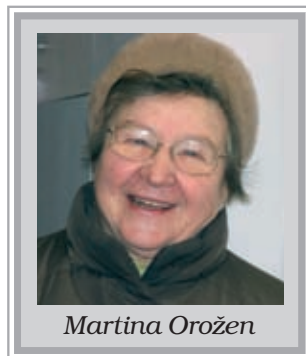
obdobja; razvoj slovnične in besediščne zgradbe slovenskega (knjižnega) jezika osrednjega tipa od 16. stoletja do Kopitarja; jezikovne različice v obrobni deželah (Koroška, Štajerska, zlasti Prekmurje), njihova povezanost ali nepovezanost z osrednjim knjižnim jezikom, ki je izstopala zlasti v luči sočasnih dialektoloških dognanj v slovenskem jezikovnem prostoru. Zgodovinsko raziskovanje slovenskega jezika se je prvenstveno osredinjalo na besedila, ki so bila prepoznavana kot knjižna, seveda s prvinsko glasovno-oblikovno narečno govorno podstavo (pisno arhaično), sočasna dialektološka dognanja pa so izostrovala odmike od nje, ki so potrjevali njihovo »knjižnost«. V primeru razvoja SKJ smo priče ekscentričnosti njegovega razvoja, ki se kaže v obstoju zelo starih deželnih jezikovnih različic, ker tako dolgo, do 19. stoletja, ni bilo enotnega povezovalnega knjižnega žarišča. Končno je to vlogo po uvodnem razmahu v Celovcu dokončno prevzela Ljubljana. V 19. stoletju se je to stanje ob stopnjevanju nacionalizma v večjezikovni Avstriji s prevladujočo vlogo nemščine v vseh družbenih in kulturnih »govornih položajih« v vseh slovenskih deželah Notranje Avstrije izkazovalo kot narodnostno razkrojevalno, zato za Slovence v celoti pogubno. Vsa čast in zasluga gre slovničarjem in piscem slovenskih dežel po izidu Kopitarjeve slovnice (1808), da so na podlagi razlikovalnega knjižnojezikovnega stanja uspeli izoblikovati enotno slovensko pisno knjižno normo (1850–1863). Odslej ima slovenski knjižni jezik kot združevalno sredstvo sporazumevanja samosvojo jezikovno-zvrstno in besedilnovrstno razvojno pot, ki je raziskovalno področje Katedre za slovenski knjižni jezik.

Za vso to besedilno-jezikovno analizo od 16. do 19. stoletja je bilo v ponazarjalne namene za seminarsko delo treba pripraviti tudi izbor zgodovinskih zvrstnih besedil, ki so se iz leta v leto dopolnjevala, se izoblikovala v seminarski fotokopirni inventarni korpus. Tako je bila omogočena tudi izdelava diplomskih nalog iz zgodovinsko-jezikovnega področja, saj so besedila starejših obdobj v izvirnikih težko dosegljiva.

Moje dosedanje raziskovalno delo, ki se še postopno dopolnjuje in teži k potrebnim strokovni sintezi, podobi zgodovinskega razvoja slovenskega jezika v prostoru in času, je razvidno iz treh zbornikov razprav: Poglavlja iz zgodovine knjižnega jezika, Ljubljana 1996; Oblikovanje enotnega slovenskega knjižnega jezika v 19. stoletju, Ljubljana 1996; Razvoj slovenske jezikoslovne misli, Maribor 2003. V pripravi pa je še četrta knjiga razprav o jezikovno-knjižni problematiki 18. stoletja, ki nam je doslej vse preveč – neznanka.

Leta 1994 se je v delo katedre tvorno vključila tudi strokovno usposobljena asistentka mag. Irena Orel-Pogačnik, ki je z zagovorom doktorata (Razvoj predložnih zvez v zgodovinskem jezikovnem razvoju, l. 1996) nadalje kot docentka prevzela del pedagoških obveznosti študijskega predmeta, v sodobnosti pa je pri

Katedri za zgodovino in dialektologijo SJ kot izredna profesorica za zgodovinski razvoj slovenskega jezika uspešna nosilka, raziskovalka in predavateljica te jezikoslovne usmeritve.

Podoba razvoja slovenskega (knjižnega) jezika se nam potrjuje tudi ob njegovi prostorski narečno razčlenjeni podobi, ki jo je teoretično osveženo in problemsko-vsebinsko razkrival prof. Logar. Tako kot terensko izkušeni raziskovalec, zapisovalec mreže krajev za SLA in OLA, zlasti kot fakultetni predavatelj s sintetičnimi predstavitvami samoglasniških in soglasniških sestavov v slovenskem jezikovnem prostoru (vključno z zamejstvom), kot mentor dialektoloških seminarjev ob diplomskih nalogah slušateljev, opremljenih tudi z narečnimi besedili, ki so omogočali delno širši razgled po narečnih jezikovnih ravlinah. Svoje uspešno raziskovalno-pedagoško delo je strnil v dveh izdajah študijskih priročnikov Slovenska narečja (Besedila, zbirka Kondor, MK 1975, in Slovenska narečja, Založba Cicero, MK 1993, s teoretičnim uvodom in zvočnimi posnetki govorov) za šolski pouk. Z dr. J. Riglerjem sta izdelala tudi prenovljeno Karto slovenskih narečij z oznako govorov na hrbtni strani (MK 1990). Njegove Dialektološke in jezikoslovne razprave (uredila Karmen Kenda-Jež, ZRC SAZU 1996) pa so dopolnjene še z izčrpno bibliografijo, če izpostavim zlasti ta, študijsko namembnostna dela.

Če strnem svoja spominska razmišljanja o svojem skoraj štiridesetletnem službovanju, bi zaključila takole: vse slovenistične katedre so bile ves čas trosmerno zaposlene, osredinjene na lastno raziskovalno dejavnost zaupanega jim predmeta, izkazovano v znanstvenih objavah in v popularizaciji stroke v javnosti; zahtevna pedagoška dejavnost pa se je raztezala tudi na mentorstvo za vzgojo ustreznih strokovnih naslednikov, ki bodo v sodobnosti vzdrževali kontinuiteto

stroke in jo zahtevam časa primerno poglobljali in preusmerjali. Po teh prepoznanih teoretičnih in raziskovalnih namerah so izpopolnjevali in nadgrajevali predavateljske programe ter ob diplomskih nalogah, magisterijih in doktoratih dvigali znanstveno raven stroke. Tako iz leta v leto, do naših upokojitev, ki se osredinjajo na 90. leta burnega preteklega stoletja.

Zase moram reči, da mi je moja strokovna odločitev v veliki meri izpolnjevala življenje, da mi je raziskovalno delo in delo s slušatelji prinašalo veliko zadovoljstva in zadoščenja, čeprav ni vse tako potekalo, kot sem želela ali načrtovala ...

Oddelek za slovanske jezike in književnosti v 60. letih

Ob spominski skici na leta »služenja« ne kaže pozabiti še na številna predavanja prof. Logarja, in tudi moja, v tujini, ki so v takratnem mednarodnem slavističnem prostoru utrjevala jezikoslovno slovenistiko in prispevala k njeni prepoznavnosti, izven matičnega oddelka pa zlasti »služenje« Slavističnemu društvu Slovenije kot obliki stanovske povezave in dopolnilnega strokovnega izobraževanja kolegov v srednješolski praksi.

Vse raziskovalno delo prof. Logarja, kot tudi moje, je težilo k zaključni sintezi spoznanj, ki naj bi predstavila sočasno sistemsko (razvojno) narečno podobo slovenskega jezika, raziskovalno uravnoteženo na vseh jezikovnih ravneh,

prav tako pa tudi njegovo razvojno-zgodovinsko besedilnozvrstno bogato knjižno (pisno) sistemsko podobo na vseh jezikovnih ravninah kot tudi njegovo besedilnovrstno pojavnost. Uspelo nama je delno, saj so bile take raziskovalne zahteve za dva samostojna raziskovalca predmetnih smeri s predavateljskimi in mentorskimi obveznostmi v danem času neizvedljive, a treba jih je bilo tako zastaviti. Vendar tako objavljena dela kot izoblikovani mlajši raziskovalni kadri na področju dialektologije in zgodovinskega jezikovnega raziskovanja v celotnem slovenskem prostoru (ne le osrednjega knjižnega tipa) zbuja upravičeno upanje, da bo zaželen, potrebna sinteza v znanstvene namene in za slovensko kulturno javnost dosežena. Kaj je bilo opravljenega, je razvidno iz bibliografij T. Logarja in M. Orožen, rezultati mentorskega dela pa odsevajo iz števila magisterijev in doktoratov ter področnih znanstvenih razprav njihovih nosilcev. Skupno je Katedra za zgodovino slovenskega jezika in dialektologije slovenski jezikoslovni znanosti dala 16 magistrstov in 10 doktorjev jezikoslovnih znanosti. Podrobno je vsa problematika katedre predstavljena v Zborniku SDS 10, Celje 1999, pod naslovom Raziskovanje zgodovinskega razvoja slovenskega (knjižnega) jezika: pogled v čas in prostor našega samozavedanja in uzaveščanja.

Ob izpostavitvi vzgoje kadrov mislim na sedanje raziskovalce in predavatelje na Filozofski fakulteti v Ljubljani in Mariboru, pa tudi na sodelavce Zgodovinskega slovarja protestantskih piscev 16. stoletja in Dialektološke sekcije v Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani, ki jih pri raziskovalnem delu vodijo nakazane smernice, te pa se izpopolnjujejo z novimi teoretičnimi in raziskovalnimi spoznanji, se soočajo s sodobnimi strokovnimi in družbenimi izzivi.

Čas je tak, da se zanimanja problemsko in časovno osredinjajo v prid konceptom Katedre za slovenski knjižni jezik, ki se zaveda svojih zahtevnih družbenih nalog tudi zunaj univerzitetnega območja; posebej glede na novo nastajajoče »govorne položaje«, zadevajoče slovenski knjižni jezik v evropski skupnosti in pri vsesplošni globalizaciji. Na domačih tleh pa izstopa področje, kot je »kultura govora« v javnosti, ki je še vedno nedodelano, neučinkovito ...

Ob vsem tem pa je treba upoštevati še eno dejstvo. Brez ustreznega poznavanja jezikovnega razvoja v zgodovinski perspektivi in njegove podobe v sodobnem slovenskem jezikovnem prostoru Slovenci ne bomo mogli uspešno zagovarjati svojih etničnih korenin in prostorske pripadnosti, prepoznavnosti. Prostor in čas sta kategoriji, ki določata vsak jezik, tako tudi slovenskega. In prav z vidika dokazljivosti naše jezikovne identitete in prostorskega obsega, ki se trajno krči, je pomembno, da se jima v pedagoškem procesu dodeli vsaj toliko časovne pozornosti (pedagoških ur), da bo v prihodnje še omogočena njuna kadrovska

znanstvenoraziskovalna kontinuiteta. Kakšna je država ali univerza, ki je več ne zanimata izvorna (pisna) podoba in prostorsko razvejana govorna podoba materinščine? S tem ko se odrečemo lastni jezikovni zgodovini in njeni pojavnosti v jezikovnem prostoru, si žagamo vejo, na kateri sedimo. Odnos do lastnega jezika v vseh njegovih razsežnostih in do prostora, ki je z njim zaznamovan, je treba trajno gojiti in vzgajati. V tem pogledu smo v zaostanku. Vse pravice, vse priznanje, tudi vsa čast sodobnemu slovenskemu knjižnemu jeziku, ki pa je le naša funkcionalno in estetsko ustrezno izoblikovana jezikovna fasada, vredna občudovanja in spoštovanja, za njo pa se skriva vsakdanja, večplastna jezikovna resničnost, ki jo je prav tako treba poznati in se je zavedati.

Martina Orožen

**A VIEW OF THE DEPARTMENT OF SLAVONIC LANGUAGES AND LITERATURES
FROM THE YEARS OF MY SERVICE**

In a special way, the years of my service (from 1957 to 1996) were marked by numerous organisational, study and staffing changes in the field of the study of Slovene language and literature.

While studying (1951–1957) and during my first years as a teaching assistant, everything still happened within the framework of the Institute for Slavonic Philology in its ground floor premises in the National and University Library of Slovenia. Although with the death of F. Ramovš Slovene linguistic studies fell into crisis, it was precisely this topic that appealed to me the most, in spite of the fact that I was not yet established at the time, either professionally or personally. Under B I enrolled in comparative Slavonic linguistics, and in so doing discovered my linguistic path in the historical grammar and dialectology of Slovene language in connection with comparative Slavonic linguistics. After graduating in 1957, my appointment to the position of teaching assistant in Dr F. Tomšič's Chair of Ancient Church Slavonic was approved. At the beginning of the 1960s, when that chair was abolished during a fundamental reorganisation of studies, I was transferred to the Chair of the Historical Grammar and Dialectology of Slovene Language, which was successfully led by Prof. Dr Tine Logar from his appointment in 1958 to his retirement in 1978.

Significant developments in the restructuring of Slovene studies occurred during the years of my specialised studies of linguistics and service as a tutor of Slovene in Poland (1960–64). On my return from Poland, Slovene studies were already being undertaken in the current premises of the Faculty of Arts in the Department of Slavonic Languages and Literatures. After successfully defending my dissertation in 1966, I was included in seminar work as an assistant in the Chair of the Historical Grammar and Dialectology of Slovene Language and the Chair of Standard Slovene Language, and in 1967 I was sent to the Institute for Slavonic Philology in Vienna as a tutor of Slovene. When I retur-

ned to Ljubljana in 1969, I took on lecturing commitments in the Chair of the Historical Grammar and Dialectology of Slovene Language in the area of history, and independently formed the research strategy for this area. Personally, I always felt there was a lack of a more dynamic exchange of specialised findings among all of the three linguistic chairs. As early as the 1960s, the idea of 'interdisciplinary' cooperation emerged amongst the humanities departments of the Faculty of Arts in general. In my opinion, this idea came about to the largest extent within the framework of the activities of the summer Seminar of Slovene Language, Literature and Culture, where a great deal was achieved professionally. At the same time, with these activities the Department of Slavonic Languages and Literatures was actually the only institution taking care of the serious and appropriate promotion of Slovene culture abroad in the years prior to Slovenia's independence.

In addition to these more general impressions from the past I also focus on my 'service' in the Chair of the Dialectology and History of Slovene Language, which I chaired from the departure of Prof. Logar in 1978 until my own retirement in 1996, during which time I strengthened the chair with appropriately qualified staffing. I brought together my work experience in synchronic and diachronic linguistics research related to the subject, and on the basis of extensive research in text linguistics, primarily focusing on the historical periods of Slovene grammatical (normative) and textually confirmed language development, I formed and in a study sense developed the specific content groupings of the lectures. For seminar work in relation to all of this textual-linguistic analysis from the 16th to the 19th centuries it was also necessary to prepare a selection of historically ordered texts, which, due to the difficulty of accessing sources, enabled the production of undergraduate theses in this area.

If I were to condense all of my reflections on my almost 40 years of service I would conclude as follows. All of the Slovene studies chairs were constantly engaged in three directions: focusing on their own research work in the subject entrusted to them, presented in scientific publications, and in the popularisation of the profession amongst the public; undertaking demanding pedagogical activity, including acting as mentors in order to groom appropriate specialised successors; with these recognised theoretical and research aims they perfected and upgraded lecture programmes, and through undergraduate, masters and doctoral theses raised the scientific level of the profession. Thus it proceeded from year to year until our retirement in the turbulent 1990s.

Today, in terms of issues and time, interest is focused on the concepts of the Chair of Standard Slovene Language. This chair is aware of its demanding social roles, including those beyond the confines of the university, particularly with regard to newly arising 'speech situations', concerning standard Slovene language in the European community and in the ubiquitous globalisation, as well as on the culture of public discourse. In addition to all of this it is necessary to recognise that without the appropriate knowledge of language development in a historical perspective, and of its image in the contemporary Slovene language sphere, the Slovene people will not be able to successfully advocate our ethnic roots and our belonging and recognition in a spatial sense.

ADA VIDOVIČ MUHA

**OD KOD IN KAM –
ŠTUDIJ JEZIKOSLOVJA NA
ODDELKU ZA SLOVENISTIKO
FILOZOFSKE FAKULTETE
UNIVERZE V LJUBLJANI**

V tem kratkem zapisu bomo skušali odgovoriti na vprašanje, kaj je tisto, kar hočeš nočeš upravičuje posebnost – brez zadržkov lahko rečemo elitnost študija materinščine, v našem primeru slovenščine. Kaj upravičuje pričakovanja, da bodo profesorji slovenščine prek svoje strokovne suverenosti, pridobljene med študijem s sinergijo lastnega in učiteljevega dela, sposobni danes v prepletu različnih kultur, na žalost tudi različno podprtih globalnih interesov kapitala ne samo osmisлити svoje delo, ampak postati tudi pomemben družbeni člen v vrednostni hierarhiji nacionalnih prioritet?

90-letni spomin naše univerze priča, da nismo od danes, da smo hočeš nočeš kot univerzitetna institucija skoraj v celoti otroci tudi burnega 20. stoletja z globokimi koreninami, ki segajo v 16. stoletje in še globlje v srednjeveški čas prvih slovenskih zapisov, Brižinskih spomenikov. Vendar za obletnico nastanka naše univerze in z njo tudi Filozofske fakultete gre, zato je nujen kratek sprehod tokrat samo skozi letošnje praznično zaznamovano zgodovinsko obdobje; potrebno je izpostaviti predvsem tiste segmente, ki so konstruktivni tudi za sodobni čas, za nujno potrebno aktualno samorefleksijo. – Seveda nas ne določa samo zgodovina, enako ali še bolj smo vpeti v živo dogajanje, ki nas z bliskovito naglico postavlja neprestanemu preverjanju, prilagajanju svojih stališč, zanimanj, prioritet, tudi v zvezi s smislom svoje materinščine, kot rečeno, koreninjene globoko v preteklosti. Kaj pa njena prihodnost? V zgodovinskem trenutku, ki ga živimo, je res odvisna samo od nas samih, znotraj naše skupnosti pa v veliki meri od posebej poklicanih – učiteljev slovenščine.

* * *

»Med nacionalnimi vedami zavzema posebno mesto slovenistika« je zapisal v zborniku ob 70-letnici Filozofske fakultete profesor romanist Vladimir Pogačnik. S čim si zasluži slovenistika in z njo slovenski jezik »posebno mesto«? Kar nekaj razlogov upravičuje takšno stališče – od vsaj navidezno formalnih do vsebinskih v najširšem smislu.

Navidezno formalni vidik izhaja iz dejstva, da je bil slovenistični študijski program med prvimi, ki se je znotraj Slavističnega seminarja začel izvajati na novoustanovljeni slovenski univerzi 1919. leta. Štirje redni profesorji, ki so oblikovali prvi učiteljski kolektiv ljubljanske univerze z imenovanjem 31. 8. 1919, so bili s Filozofske fakultete: trije – jezikoslovca Fran Ramovš in Rajko Nahtigal ter literarni zgodovinar Ivan Prijatelj – so sodili v slavistični seminar, profesor Josip Plemelj pa v matematični, ki je bil tedaj uvrščen na Filozofsko fakulteto; prav tako imenitni profesor slovenske literarne zgodovine, France Kidrič, je zaradi spleta zunanjih okoliščin začel z učiteljskim delom natančno leto dni ka-

sneje, 31. 8. 1920. Profesor Fran Ramovš je imel čast na Prešernov rojstni dan 3. decembra 1919 nastopiti na otvoritveni slovesnosti prve slovenske univerze v zbornični dvorani ljubljanskega deželnega dvorca s predavanjem o historični gramatiki slovenskega jezika; izbrana tema je imela seveda tudi simbolni in reprezentativni pomen. Nič čudnega torej, da sta bila s Slavističnega seminarja tudi prvi dekan in prodekan Filozofske fakultete – profesorja Rajko Nahtigal in Ivan Prijatelj.

Gre za dejstva, ki veliko povedo ne samo o eminentnosti prvih učiteljev slovenščine na novonastali univerzi, ampak tudi o drugih dveh za današnji čas pomembnih dejstvih: humanistika, sui generis določena z nacionalnimi vedami, katere avtentični izraz je jezik, v našem primeru slovenščina, je tudi formalno vgrajena v temeljni kamen slovenske univerze. Kar je za današnji čas še posebej pomembno – vsa slovenska družbena elita, najsi bo znanstvena ali politična in z njo slovenski prostor sploh, so se zavedali, da je slovenska univerza lahko slovenska le prek jezika, ki je s tem, da je prvič v svoji tisočletni zgodovini postal univerzitetni učni jezik dokazal ustvarjalno prožnost. Profesorji, ki so ga kot takega spremenili tudi v univerzitetni študijski predmet, so ne samo zaradi svoje znanstvene kompetence, ampak tudi kot nosilci nacionalnega bistva imeli ustrezno družbeno priznanje. Obeh dejstev se danes morda spomnimo ob podobnih obletnicah, kot je letošnja, še raje pa se jih – nadležne ali celo odvečne – mimo grede potisne v zaprašeno zgodovino.

Lahko rečemo, da so bile z institucionalizacijo znanosti, ki jo je Slovenija dosegla z ustanovitvijo slovenske univerze v modernem smislu 1919. leta in Slovenske akademije znanosti in umetnosti leta 1939, oblikovane tudi formalne okoliščine za skladen razvoj nacionalnih strok – tudi slovenistike; ta zaradi področja svojega raziskovanja, slovenskega jezika, posebej še v primeru Slovenije sodi v nacionalno substanco države.

Fran Ramovš

Rajko Nahtigal

Ivan Prijatelj

* * *

Za razvoj slovenističnega jezikoslovja, za dohitevanje, v marsičem pa tudi soustvarjanje aktualnih evropskih in svetovnih jezikoslovnih smeri, s tem pa za aktualno preoblikovanje prevladujočega jezikoslovnega nazora so izjemnega pomena 60. leta prejšnjega stoletja, doslej najustvarjalnejše obdobje slovenističnega jezikoslovja in tudi literarne vede.

Če so bila prva desetletja slovenističnega jezikoslovja skladno z večinskimi evropskimi trendi vezana predvsem na zgodovino jezika, na zgodovinsko primerjalno jezikoslovje, se je v 60. letih zgodil velik konceptualni preobrat. V večkrat konfliktnem, polemičnem razmerju med t. i. tradicionalisti in takrat mlajšo generacijo, ki si je začela utrjevati vidno mesto na Oddelku za slovanske jezike in književnosti, izpostavim naj zlasti vplivnega jezikoslovca slovenista Jožeta Toporišiča pa tudi Bredo Pogorelec – oba delujoča predvsem na področju aktualnega knjižnega jezika in njegove zgodovine, Tineta Logarja, odličnega predavatelja dialektologije, nadgrajevalca Ramovševe šole, Martino Orožen, profesorico, zavezano raziskovanju zgodovine slovenskega jezika, primerjalnega slavista, z odmevnimi posegi v vprašanja aktualne slovenščine profesorja Franceta Bezlaža – se je skladno z evropskimi trendi oblikoval nov jezikoslovni nazor, temelječ na strukturalističnih konceptih; prek mlajših profesorjev ljubljanske slovenistike je pomembno zaznamoval tudi literarno vedo in si tako utrdil svoje mesto v slovenskem univerzitetnem prostoru.

Nezanemarljivo ostaja tudi dejstvo, da so jezikoslovci slovenisti prve generacije, med njimi zlasti profesor Ramovš, imeli posluh za nove jezikoslovne smeri, ki so se v Evropi začele pojavljati v 20. letih minulega stoletja. Splet negativnih družbenih in političnih trendov v slovenskem prostoru, predvsem pa Ramovševa prezgodnja smrt 1952. leta je bila vzrok, da izjemen poznavalec, tudi zavezanec idejam ženevskega strukturalizma R. F. Mikuš kljub dogovoru ni mogel doktorirati pri profesorju Ramovšu. Svojo disertacijo o teoriji sintagme je zagovarjal v Zagrebu pri prav tako znamenitem jezikoslovcu profesorju Guberini. Lahko rečemo, da če bi se okoliščine, ki so se nakazovale v začetku 50. let, lahko realizirale, bi se slovenistično jezikoslovje bolje pripravilo na kasnejše burno srečevanje z aktualnim jezikoslovjem vplivnih evropskih jezikoslovnih centrov, zlasti seveda z ženevskim, praškim in vsaj deloma tudi poljskim.

Tako pa so si novi jezikoslovni pogledi utirali pot v širši slovenski prostor z izjemno temperamentnimi polemikami, predvsem ob izidu Slovenskega pravopisa 1962. leta in leto kasneje ob izidu Poskusnega snopiča Slovarja slovenskega knjižnega jezika, ki so tudi prek političnih aluzij delile slovenski prostor. V tem smislu ne bo odveč omeniti pomemben Kocbekov humanistični poseg 1963. leta

v včasih kar pregreto ozračje. V svoji razpravi o jeziku je skušal jezikoslovje vrniti k bistvenemu vprašanju – kaj jezik je; njegova misel, da je jezik najpristnejši izraz stopnje demokratičnosti družbe, je absolutno veljavna, presega torej časovno omejitev: na vseh ravneh in v vseh oblikah človekovega obstajanja je jezik odsev njegove osebne svobode, s tem pa tudi odsev svobodnosti jezikovne skupnosti, naroda oz. države.

Zasnovi obeh priročnikov – iz tradicionalističnega jezikoslovja izhajajoči Slovenski pravopis kot normativni priročnik in osnutek Slovarja slovenskega knjižnega jezika prav tako z normativno ambicijo, saj gre za informativno-normativni priročnik, vendar pa izhajajoč predvsem iz praškega funkcionalizma, prilagojenega slovenskim razmeram – sta, kot rečeno, v izjemno konfliktnem razmerju, skušali braniti vsaka svoje izhodišče. Vemo, da si je z napovedano in v petih knjigah realizirano zasnovo Slovarja skupaj s Toporišičevo slovnico, razpravami, revijami, učbeniki idr. utrla pot v drugo polovico 20. stoletja nova smer z mladimi, perspektivnimi jezikoslovci. Pomembno je bilo, da sta se oba centra slovenističnega jezikoslovja, fakultetna slovenistika, tedaj še kot sestavni del slavistike, in Inštitut za slovenski jezik, tedaj neposredno znotraj SAZU, konceptualno ujela, se pravi bila skladna v prizadevanju po uveljavitvi evropsko aktualnega razumevanja jezika. – V takšnih okoliščinah se je na Filozofski fakulteti z ustanovitvijo Katedre za slovenski knjižni jezik in kasneje za slovenski knjižni jezik in stilistiko v štud. l. 1970/71 tudi formaliziral premik z zgodovinsko usmerjenega slovenističnega jezikoslovja v proučevanje aktualnega, zlasti knjižnega jezika. – K uveljavitvi modernega koncepta SSKJ na Inštitutu za slovenski jezik je pomembno prispevala sposobnost kolektiva tako rekoč celovito sprejeti nov pogled na razumevanje jezika, ga prenesti v slovarsko zasnovo in seveda preseči generacijske, jezikovnonazorske in druge razliknosti; tako rekoč neposredno vez s praškim jezikoslovjem kot pomembnim virom novega slovarja je takrat predstavljala najmlajša generacija post-diplomantov ljubljanske slavistike, ki se je šolala v Pragi na Karlovi univerzi in se najprej zaposlila prav na Inštitutu, kasneje pa na slavistiki Filozofske fakultete.

Torej ni naključje, da se je sredi 60. let uresničila tudi ideja o mednarodni predstavitvi slovenskega jezika in s tem seveda tudi slovenske humanistike. V ta čas sodi nastanek Seminarja slovenskega jezika, literature in kulture, hkrati s tem pa tudi posebna komisija, ki ima od tedaj na skrbi poučevanje slovenščine na tujih univerzah; danes zajema že okrog 50 univerzitetnih učnih oz. študijskih centrov – lektoratov slovenščine, kateder, tudi manj formaliziranih univerzitetnih učnih oblik. Iz izvirne seminarske zasnove je koncem 70. let zrasel še mednarodni simpozij Obdobja, ki se je usmeril na znanstveno razpravljanje o

vprašanjih slovenske literature, jezika in humanistike sploh. – Danes, v svetu, pragmatično naravnanem v globalni jezik, je morda bolj kot kadarkoli živ pomen izvirne zasnovne ideje Seminarja: predstavljati se tako, da je v avtentičnem okolju omogočeno spoznavanje jezika in svojevrstnosti sveta, ki nam ga ta posreduje. – Vse tri dejavnosti so danes sestavina Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik, ki deluje znotraj Oddelka za slovenistiko.

* * *

Na formalni ravni je najnovejši čas ljubljanske slovenistike zaznamovalo štud. leto 2000/01, ko se je Oddelek za slovanske jezike in književnosti razšel, iz njega pa sta nastala dva samostojna oddelka – Oddelek za slovenistiko in Oddelek za slavistiko, ki ju povezuje skupna knjižnica, največja na Filozofski fakulteti, saj šteje čez sto tisoč bibliografskih enot, ustanovljena pa je bila hkrati s Filozofsko fakulteto oz. ljubljansko univerzo.

Izmed organizacijskih, strokovnih in širših družbenih vidikov, ki so utemeľjevali razhod skupnega slavističnega oddelka, naj v tem trenutku izpostavimo samo enega: slovenisti jezikoslovci se hkrati z mnogimi zunaj in znotraj naše fakultete zelo dobro zavedamo, da je v državi z lastnim državnim jezikom nenavadno, če ta jezik nima svojega tudi institucionalno samostojnega študijsko-raziskovalnega centra znotraj univerze, če je študij slovenistike formalno izravnani s študijem drugih slovanskih jezikov; vendar pa se, za razliko od marsikaterega kritika takšnega stanja, zavedamo, da pri oblikovanju samostojnega slovenističnega oddelka ne gre samo za eno izmed mnogih papirnatih zadev. Če slovenska strokovna, kulturniška in sploh širša, zlasti politična javnost resno misli s tolikokrat deklarirano vlogo državnega jezika, je dolžna kaj konkretnega storiti tudi za slovenistiko – stroko, ki je temu jeziku in sploh tovrstnim študijem naravna podlaga.

* * *

Letošnje študijsko leto je za slovenistiko na Filozofski fakulteti še posebej pomembno, saj se tudi matični slovenistični oddelek pridružuje vseevropski študijski prenovi, t. i. bolonjskemu tipu študija.

S prejšnjimi, lahko rečemo tudi začetnimi programi ga povezuje členitev študija na zgodovinski del, se pravi zgodovinsko slovnico, v ta koncept verjetno vsaj deloma sodi tudi dialektologija, in na študij sodobnega jezika, na katerem se je vsaj deloma še okrepil količinski poudarek. Če je bilo obdobje zlasti od 60. let prejšnjega stoletja pri študiju sodobnega jezika zaznamovano predvsem s tematiko knjižne zvrsti, je bolonjska reforma dala poudarek sodobni slovenščini nasploh. Upajmo, da bo v bogatem naboru obveznih in izbirnih predmetov še naprej ostalo primerno zanimanje za knjižni jezik, se pravi za

temeljno jezikovnokulturno orientacijo; pojmovni svet znanosti in stroke je lasten samo knjižnemu jeziku, samo to zvrst določajo tipično besedišče, terminološki sistemi, in tipične skladišne zgradbe; intelektualizirana beseda osmišlja torej središčnost te zvrsti. – Trenutno število jezikoslovcev na Oddelku obsega štiri redne profesorje – Ado Vidovič Muha, Eriko Kržišnik, Marka Stabeja, Vero Smole, dve izredni profesorici – Simono Kranjc, Ireno Orel, dva (nazivna) docenta – Mojco Smolej, Hotimirja Tivadarja, eno redno asistentko – mag. Saško Štumberger in mlado raziskovalko – Majo Bitenc; docentka dr. Jerca Vogel je odgovorna za prav tako pomembno področje študija, jezikovno didaktiko.

Glede na tak ali drugačen učinek bomo bolonjsko prenovu študija dejansko lahko ocenili nekako v treh zaporednih, med seboj odvisnih stopnjah. Najprej gre za (samo)oceno prvih diplomantov in njihovih učiteljev z vidika kakovosti, vrste, količine intelektualnih storitev, z drugo besedo – kompetenc na podlagi pridobljenega znanja; to bo omogočilo kritični pretres študijskega programa, se pravi nabora tem, njihove hierarhije v smislu dodeljenega obsega, načina izvajanja, vsebinskih zapolnitev idr. Rezultati njihovega poklicnega, večinoma pedagoškega pa tudi drugega, predvsem jezikovnokulturnega dela, ki naj bi sodilo v drugo stopnjo vrednotenja prenove, potrebujejo za realno oceno nekaj let. Umestitev vprašanj v zvezi z materinščino v strategijo razvoja države bi morala biti končna posledica pozitivnih teženj bolonjske študijske prenove ne samo v našem, ampak v vseh tistih nacionalnih okoljih, katerih prepoznavnost temelji na jeziku oz. predvsem jezikovno izraženi kulturi. Sicer se lahko zgodi, da bo bolonjska prenova globok tehnokratski poseg v občutljivo substanco jezika – za Slovence in njim podobne narode temeljno identifikacijsko prvine; t. i. internacionalizacija študija, neke vrste pravzrok študijske prenove, bo v tem primeru izgubila svoj temeljni pomen, saj bo proces enosmeren, slovenskemu jeziku iz zgodovine dobro znan.

Namreč skrb zbujajoče ostaja dejstvo, da so se državne institucije s tem, ko so se odrekle vsakršnemu financiranju študijske prenove, tako rekoč od te prenove distancirale. V takšnih okoliščinah – se pravi nespremenjenost kadrovske zasedbe, nespremenjenost infrastrukture, prostorska stiska – ostaja delo v manjših skupinah, individualno delo, ki je temeljni doprinos kakovosti študija, samo papirnata zadeva.

Naj ponovim besede, ki sem jih zapisala pred nekaj leti, ko se je začela podarjati internacionalizacija bolonjske prenove, iz česar se je razvila polemika o smiselnosti slovenščine kot univerzitetnega učnega jezika. »Smo na razpotju, ko je potrebno razčistiti vlogo slovenskega jezika, v bistvu pa vlogo jezikovne različnosti sploh. Gre za vprašanje, ali zmore slovenščina kot državotvorni je-

zik upravičiti svoj obstoj v sodobnem univerzitetnem študijskem programu, ali lahko vpliva na uravnoteženost razmerja med »ponudbo in povpraševanjem« /.../, iz katere raste tudi poenostavljena predstava vseevropskosti in interdisciplinarnosti študijske prenove. Pritrdilni odgovor je mogoče utemeljiti z dejstvom, da nacionalni jeziki vnašajo v univerzitetne programe možnost »ponudbe« tistih segmentov znanosti, ki izvirajo iz posebnih zgodovinskih izkušenj njegovih nosilcev, iz posebnih družbenih, političnih okoliščin njihovega bivanja, ne nazadnje iz izkušenj t. i. selektivne globalnosti, torej iz vseh tistih prvin, ki osmišljajo jezikovno različnost. Gre za nezanemarljivo možnost prispevati svoj ustvarjalni delež k oblikovanju t. i. evropskega kulturnega prostora, gre za bistvo včasih tako popreproščene predstave interdisciplinarnosti in multikulturalnosti.«

*Ada Vidovič Muha, Erika Kržišnik, Marko Stabej, Simona Kranjc,
Hotimir Tivadar, Mojca Smolej, Saška Štumberger*

Ada Vidovič Muha

**WHERE FROM AND WHERE TO – THE STUDY OF LINGUISTICS AT THE
DEPARTMENT OF SLOVENE STUDIES OF THE FACULTY OF ARTS OF THE
UNIVERSITY OF LJUBLJANA**

The opinion that Slovene studies and the study of Slovene language deserve a special place is justified by numerous arguments. This ostensibly formal viewpoint is derived from the fact that the Slovene studies programme was amongst the first to be implemented at the newly established Slovene University in 1919. Of the four professors from the Faculty of Arts, three of them were part of the Slavonic seminar; Professor Fran Ramovš had the honour of appearing at the opening ceremony of the first Slovene university with a lecture about the historical grammar of Slovene language. All of these facts testify to the eminence of the first teachers of Slovene language at the new university, while also demonstrating that the humanities are built into the foundation stone of the Slovene University on a formal level; in essence, the entire Slovene social elite was aware of the fact that the Slovene University can only be Slovene through language.

The 1960s was an extremely important period for the development of Slovene linguistics, as it was during this period that a major conceptual turning point occurred. After the initial decades, primarily connected with the history of language, in line with European trends a new linguistic outlook took shape, based on structuralist concepts. It was significant that both centres for Slovene linguistics – Slovene studies at the faculty and the Institute for Slovene Language – came together conceptually in striving for the implementation of the understanding of language current at the time in Europe. Thus it is no coincidence that in the mid 1960s the idea of the international presentation of the Slovene language, and with it also of Slovene humanities, was realised. This was also the time of the emergence of the Seminar of Slovene Language, Literature and Culture, and of a special committee to oversee the teaching of Slovene language in foreign universities.

On a formal level, the most recent period of Slovene studies in Ljubljana has been marked by the division of the Department of Slavonic Languages and Literatures into two independent departments in the 2000/2001 academic year: the Department of Slovene Studies and the Department of Slavonic Studies. This came about partly due to the fact that in a nation with its own national language it is unusual for that language not to have an institutionally independent study-research centre within a university. In terms of content, the present academic year represents another turning point, as the Department of Slovene Studies and Literature joins a pan-European renovation of study, the so-called Bologna type of study. This is linked to the existing programmes with the division of studies into the historical part and the study of contemporary language, while at the same time placing an emphasis on contemporary Slovene language in general rather than just on its literary form. Nonetheless, we hope that there will remain an appropriate interest in literary language, whose core is provided by the intellectualised word.

With regard to one effect or another we will be able to assess the actual Bologna renovation on three parallel, interdependent levels: first on the (self)evaluation of the first graduates and their teachers from the point of view of competences on the basis of the acquired knowledge; then through the results of their professional work; and finally with

the positioning of questions in connection with native language in the strategy for the development of the nation, which should be the final consequence of the positive endeavours of the Bologna study renovations in all of those national environments in which recognition is based on language and culture primarily expressed through language.

MIRAN HLADNIK

**SLOVENSKA KNJIŽEVNOST
NA FILOZOFSKI FAKULTETI
1919–1979–2009**

Letos mineva 30. leto, odkar mi Filozofska fakulteta reže kruh. To je dobra polovica mojega dosedanjega življenja, vendar je teh 30 let obenem tudi kar ena tretjina življenja naše fakultete in univerze. Glede na to, kaj vse se je v družbi po svetu in doma v zadnjem času spreminjalo in spremenilo, vzbuja literarna veda na ljubljanski slovenistiki občutek stalnosti in nespremenljivosti. Ves čas smo v istih prostorih v 2. nadstropju Filozofske fakultete na Aškerčevi 2 (celo pohištvo v kabinetih je ponekod še isto) in v skoraj enakem številu. Ko sva s Tonetom Pretnarjem jeseni leta 1979 dobila službo, jaz najprej kot stažist raziskovalec, on pa kot asistent, se nas je s književnostjo ukvarjalo sedmero: najini učitelji so bili Franc Zadravec, Boris Paternu, Matjaž Kmecl, Helga Glušič in Jože Koruza.

Leta 2009 nas je enako število, če pa upoštevamo še novo stroko književno didaktiko, potem komaj eden več. Preštejmo se. Aleš Bjelčevič je prevzel Kmeclov osrednji predmet Novejšo slovensko književnost v 1. letniku in Starejšo književnost, sicer pa se je usmeril v verzologijo. Miran Hladnik je z Uvodom v študij slovenske književnosti prevzel del Kmeclove in z Novejšo slovensko književnostjo v 2. letniku del Zadravčeve predavanjske tradicije, specializiral pa se je za pripovedne žanre in oblike elektronske pismenosti. Irena Novak Popov je s predavanji o sodobni poeziji in s pregledom literarnih obdobj nasledila Borisa Paternuja, Alojzija Zupan Sosič pa s predavanji o sodobnem slovenskem romanu Helgo Glušič. Mateja Pezdirc Bartol se je s tečajem o sodobni slovenski dramatik odločila oživiti zanimanje za literarno zvrst, ki je bila od Koruzove smrti dalje najbolj zanemarjena. Alenka Žbogar je deloma angažirana pri Književni didaktiki, ki jo zastopa Boža Krakar Vogel, deloma pa pri Literarni teoriji; njena ekspertiza velja slovenski kratki prozi. Marko Juvan in Urška Perenič imata tretjinski oziroma polovični delovni čas: Juvan je prva slovenska referenca za literarno teorijo, Urška Perenič, ki je čisto veža oddelčna pridobitev, pa kot asistentka vodi vaje, večidel pri Uvodu v študij slovenske književnosti; interes za sistemske in empirične raziskave jo žene v teoretične vode.

Za specialna področja si že dolga leta pomagamo s honorarnimi predavatelji: Igor Saksida predava Mladinsko književnost, Marija Stanonik Ustno slovstvo oz. slovstveno folkloristiko, Stane Granda Kulturno zgodovino, Mira Miladinović Zalaznik Nemško književnost na Slovenskem in Matej Hriberšek Latinsko književnost na Slovenskem. Trenutne kadrovske ambicije so usmerjene v pridobitev novega učiteljskega mesta, pod katerim bi zbrali predavanja, ki jih vodi Alenka Žbogar.

Literarni predmeti so organizirani po **katedrah**. Stalno spreminjanje števila kateder, njihovih imen in sestave kaže, da gre bolj za papirnato kot življenjsko

kategorijo. Saj niti ne vemo na pamet, katere katedre imamo trenutno, in moramo pokukati na splet, da jih lahko naštejemo: 1. za novejšo in sodobno slovensko književnost, 2. za starejšo slovensko književnost in ustno slovstvo, 3. za literarno teorijo in metodologijo in 4. za didaktiko slovenskega jezika in književnosti. Kadar se je treba kaj dogovoriti, »koordinator literarnovednih kateder« skliče vse učitelje in asistente slovenske književnosti. Inštanca katedre je svojčas posameznemu učitelju, ki je bil neredko njen edini predstavnik in tako rekoč sam sebi predstojnik, vzbujala prijetne občutke avtonomnosti in včasih celo nudila zaščito njegovi samovolji. Naj se ti časi ne vrnejo!

Od blizu se pokaže, da so bila zadnja tri desetletja kadrovsko precej dinamična. Najbolj nemirno je bilo na katedri za starejšo slovensko književnost in vraževernim se je že dozdevalo, da je ukvarjanje s starejšo književnostjo usodno. Po prezgodnji smrti Jožeta Koruze (1935–88) jo je po sili razmer prevzel Tone Pretnar (1945–1992), po njegovi prezgodnji smrti Igor Grdina, ki je po dobrem desetletju oddelek zapustil. Katedra ni imela sreče z asistenti: najprej je prekinila svojo kariero Darja Gabrovšek Homšak in v tujino je odšel Peter Svetina, ki se je pred tem habilitiral za prevzem predmeta. Na katedri za sodobno slovensko književnost dolgo ni bilo mogoče vzpostaviti nasledstva Helge Glušič:

Člani Oddelka za slovanske jezike in književnosti 1996

prvi je resigniral Rajko Korošec in za njim Igor Saksida, ki se je odločil raje posvetiti Mladinski književnosti na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Marko Juvan je svoje delo preselil pod streho ZRC SAZU in ostal na FF samo tretjinsko oziroma petinsko.

Čustveno naporno se je dogajala menjava močne generacije učiteljev (Paternu, Zadravec, Kmecl, Glušič) v letih 1993–96. Nekaj je k temu pripomogel zakon, ki je tedaj zahteval upokojitev po izpolnjenem 70. letu, nekaj pa občutek posameznih odhajajočih, da ne bodo dobili intelektualno, metodološko in glede znanstvene produktivnosti ustreznega nasledstva. Občutek je krepilo spoznanje, da stroka nima več tistega prestižnega pomena, kot ga je imela včasih, in da nasledniki nimajo več možnosti (pa tudi interesa ne) za udeležbo pri upravljanju z družbeno močjo. Do habilitacij mladih naslednikov smo nenadne kadrovske praznine blažili z gostujočimi predavatelji. Novejšo in sodobno slovensko književnost sta nekaj semestrov zapored predavala Denis Poniž z AGRFT in Taras Kermauner. Slednjemu je bila ta priložnost simbolična vrnitev na FF, ki jo je kot asistent na filozofiji moral zapustiti v 60. letih. Iz predavanj je pripravil knjigo o modelih slovenske dramatike, ki je izšla v seriji fakultetnih učbenikov, odzval pa se je tudi vabilom na posebna predavanja na izbrane teme. Menjava generacij je omogočila študentom, da so se seznanili še z literarnozgodovinsko ponudbo na sosednjih univerzah in v tujini. Na posamična predavanja smo namreč povabili kolege iz Maribora (Mirana Štuhca, Silvijo Borovnik, Jožico Čeh, Igorja Krambergerja), Petra Scherberja, Istvána Lukácsa, Zvonka Kovača, Marijo Mitrović, Vlada Nartnika, Katjo Mihurko Poniž itd.

Hkratni odhod cele generacije učiteljev ima korenine v njenem skoraj hkratnem vstopu na literarnovedno sceno. Literarna slovenistika se je po drugi svetovni vojni kadrovske podvojila. Namesto dveh učiteljev (Ivan Prijatelj in France Kidrič, potem pa France Kidrič in Anton Ocvirk), ki sta kadrovske zadoščala celih 30 let, jih je bilo v prvi polovici 50. let četvero, v drugi polovici 50. let pa že petero. Ob učiteljih Slodnjaku in Boršnikovi so bili trije asistenti (Boris Paternu, France Bernik, Štefan Barbarič oz. Franc Zadravec). Po njuni upokojitvi sta postala učitelja Paternu in Zadravec, asistenti pa so bili od 60. let dalje Kmecl, Glušičeva in Koruza. V 80. letih je petglavi učiteljski kader pridobil tri nove asistente (Tone Pretnar, Miran Hladnik, Boža Krakar Vogel; skupaj s stažisti nas je bilo neko obdobje celo enajst), od tedaj dalje pa literarna slovenistika kadrovske stagnira.

Personalne menjave so bile vedno stresne. Prijatelj je umrl, še preden je lahko poskrbel za zamenjavo, in namesto predvidenega Antona Slodnjaka je njegovo učiteljsko mesto po Kidričevi odločitvi zapolnil Anton Ocvirk, vendar ne znotraj slovenistike, ampak na novoustanovljeni primerjalni književnosti;

od tod občasna prestižna trenja med oddelkoma, ki imajo klice v še starejšem strokovnem in osebnem rivalstvu med Slodnjakom in Ocvirkom¹ Ocvirka sicer ne navajamo med člani oddelka, vendar je predaval vzporedno tudi za slaviste (med vojno je bil celo edini učitelj za slovensko književnost) in zato do neke mere sodi v oddelčno zgodovino. Tudi Kidrič se je odmaknil od slovenistike in zadnja leta preživel raje na akademiskem inštitutu. Slodnjakova kariera na oddelku je bila dolga komaj eno desetletje in končala se je burno s prisilno upokojitvijo, pri kateri je pomembno vlogo odigral politično vplivni Dušan Pirjevec, odgovoren menda tudi za prekinitev Bernikove in Barbaričeve asistenture;² čez tri leta je zasedel mesto izrednega profesorja na primerjalni književnosti. Komaj kaj daljša od Slodnjakove je bila fakultetna kariera Marje Boršnik (1848–64).

Literarna veda je svoj ugled črpala med drugim iz vključenosti v javno življenje in oblastne strukture. Najvišje je v tem pogledu segla z Matjažem Kmeclom, ki je postal kulturni minister in član državnega predsedstva. Literarni zgodovinarji so bili po vrsti izvoljeni za akademike (Kidrič, Slodnjak, Boršnik, Ocvirk, Zadravec, Paternu, Kmecl). Ugled stroke je bil kmalu po drugi svetovni vojni dovolj velik, da je pritegnil veliko ambicioznih študentov, ki niso mogli vsi do službenih pozicij na fakulteti in je kar nekaj razočaranih aspirantov moralo v službo drugam (Štefan Barbarič, France Bernik; Jože Pogachnik, France Pibernik). V poznejših desetletjih, ko se je na slavistiko vpisovalo vedno več strokovno manj stremljive populacije, se je uveljavila kadrovska praksa tvegane stave na redke obetavne naslednike in pokazala svoje slabe plati ob njihovih nenadnih smrtih, spodletelem podiplomskem študiju oz. alternativnih življenjskih odločitvah (Koruza, Pretnar, Gabrovšek, Korošec, Saksida, Juvan, Grdina, Svetina; nazadnje so odnehali Andreja Musar, Matjaž Zaplotnik in Andreja Žižek Urbas). Nauk iz te žalostne verige je, da je nujno treba poskrbeti za kar najširše zaledje doktorantov s habilitacijami za slovensko književnost, med katerimi je mogoče izbrati, ko nastopi nenadna potreba.

¹ Prim. opombe v Ocvirkovi inavguralni disertaciji *Levstikov duševni obraz* (1933), ki so v veliki meri namenjene diskvalifikaciji Slodnjakovega razpravljanja v Levstikovem *Zbranem delu* (1931–).

² Matjaž Kmecl, Slodnjak 1959, *Literarnovedno srečanje ob stoletnici rojstva prof. dr. Antona Slodnjaka*, Ljubljana: FF, 2000, 47–48; Taras Kermauner, Srečavanja z Antonom Slodnjakom, z drugimi iz z ne-sabo, *Navzkržižna srečavanja: Spomini, portreti, analize*, Ljubljana: Beletrina, 2008, 446 sl. in Taras Kermauner, *Skupinski portret z Dušanom Pirjecom*, Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 2002 (Spekter, 4).

Slovenistika – pogledi na eno od ustanovnih strok Univerze v Ljubljani ob njeni 90-letnici

1919	Prijatelj			
1920			Kidrič	
1920				
1922				
1923				
1924	Prijatelj			
1925	Prijatelj			
1926	Prijatelj	Kidrič		
1927	Prijatelj	Kidrič		
1928	Prijatelj	Kidrič		
1929	Prijatelj	Kidrič		
1930	Prijatelj	Kidrič		
1931	Prijatelj	Kidrič		
1932	Prijatelj	Kidrič		
1933	Prijatelj	Kidrič		
1934	Prijatelj	Kidrič		
1935	Prijatelj	Kidrič		
1936		Kidrič		
1937		Kidrič	Ocvirk	
1938		Kidrič		
1939		Kidrič		
1940		Kidrič		
1941		Kidrič		
1942		Kidrič	Ocvirk	
1943		Kidrič	Ocvirk	
1944		Kidrič	Ocvirk	
1945		Kidrič	Ocvirk	
1946		Kidrič	Ocvirk	
1947		Kidrič	Ocvirk	
1948	Boršnik	Kidrič	Ocvirk	
1949				
1950		Slodnjak		
1951			Paternu	Bernik
1952				
1953	Boršnik			
1954	Boršnik			
1955	Boršnik	Slodnjak		Barbarič
1956	Boršnik	Slodnjak	Paternu	Bernik
1957	Boršnik	Slodnjak	Paternu	Barbarič
1958	Boršnik	Slodnjak	Paternu	Zadravec
1959	Boršnik	Slodnjak	Paternu	
1960	Boršnik	Kmecl		
1961	Boršnik		Paternu	Glušič
1962	Boršnik		Paternu	
1963	Boršnik		Zadravec	
1964	Boršnik		Paternu	Zadravec
1965		Kmecl	Paternu	Zadravec
1966		Kmecl	Paternu	Zadravec
1967		Kmecl	Paternu	Zadravec
1968		Kmecl	Paternu	Zadravec
1969		Kmecl	Paternu	Zadravec
1970		Kmecl	Paternu	Zadravec
1971		Kmecl	Paternu	Zadravec
1972		Kmecl	Paternu	Zadravec
1973		Kmecl	Paternu	Zadravec
1974		Kmecl	Paternu	Zadravec
1975		Kmecl	Paternu	Zadravec
1976		Kmecl	Paternu	Zadravec
1977		Kmecl	Paternu	Zadravec
1978		Kmecl	Paternu	Zadravec
1979		Kmecl	Paternu	Zadravec
1980		Kmecl	Paternu	Zadravec
1981		Kmecl	Paternu	Zadravec
1982		Kmecl	Paternu	Zadravec
1983		Kmecl	Paternu	Zadravec

Slovenistika – pogledi na eno od ustanovnih strok Univerze v Ljubljani ob njeni 90-letnici

1984		Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič	Koruza	Pretnar	Hladnik			
1985		Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič	Koruza	Pretnar	Hladnik	Korošec		
1986		Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič	Koruza	Pretnar	Hladnik		Juvan	K.Vogel
1987	N.Popov	Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič	Koruza	Pretnar	Hladnik			
1988		Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič	Koruza	Pretnar	Hladnik	Gabrovšek		
1989		Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič	Grdina	Pretnar	Hladnik	Gabrovšek		
1990		Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič		Pretnar	Hladnik	Gabrovšek		
1991		Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič		Pretnar	Hladnik	Gabrovšek	Juvan	K.Vogel
1992	N.Popov	Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič		Bjelčević	Hladnik	Gabrovšek	Juvan	K.Vogel
1993	N.Popov	Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič			Hladnik		Juvan	K.Vogel
1994	N.Popov	Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič	Grdina		Hladnik		Juvan	K.Vogel
1995	N.Popov	Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič	Grdina		Hladnik	Svetina	Juvan	K.Vogel
1996	N.Popov	Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič	Grdina		Hladnik		Juvan	K.Vogel
1997	N.Popov	Kmecl	Paternu	Zadravec	Glušič	Grdina	Bjelčević	Hladnik		Juvan	K.Vogel
1998		Žbogar	N.Popov	P.Bartol	Z.Sosič	Grdina	Bjelčević	Hladnik		Juvan	K.Vogel
1999			N.Popov			Grdina	Bjelčević	Hladnik		Juvan	K.Vogel
2000			N.Popov			Grdina	Bjelčević	Hladnik	Svetina	Juvan	K.Vogel
2001			N.Popov			Grdina	Bjelčević	Hladnik	Svetina	Juvan	K.Vogel
2002			N.Popov			Grdina	Bjelčević	Hladnik	Svetina	Juvan	K.Vogel
2003	Ž.Urbas	Žbogar	N.Popov	P.Bartol	Z.Sosič	Grdina	Bjelčević	Hladnik		Juvan	K.Vogel
2004	Ž.Urbas	Žbogar	N.Popov	P.Bartol	Z.Sosič	Grdina	Bjelčević	Hladnik	Zaplotnik	Juvan	K.Vogel
2005	Ž.Urbas	Žbogar	N.Popov	P.Bartol	Z.Sosič	Musar	Bjelčević	Hladnik	Zaplotnik	Juvan	K.Vogel
2006	Ž.Urbas	Žbogar	N.Popov	P.Bartol	Z.Sosič	Musar	Bjelčević	Hladnik	Zaplotnik	Juvan	K.Vogel
2007	Ž.Urbas	Žbogar	N.Popov	P.Bartol	Z.Sosič	Musar	Bjelčević	Hladnik	Zaplotnik	Juvan	K.Vogel
2008	Ž.Urbas	Žbogar	N.Popov	P.Bartol	Z.Sosič		Bjelčević	Hladnik	Zaplotnik	Juvan	K.Vogel
2009		Žbogar	N.Popov	P.Bartol	Z.Sosič		Bjelčević	Hladnik	Perenič	Juvan	K.Vogel

Grafikon 1: Kadrovska dinamika na slovenski književnosti³

Generacija, ki je svojo kariero začela v 60. letih, je v 70. letih že imela kaj pokazati. Na podlagi skupinskih projektov (*Slovenska književnost 1945–65, Literatura, epika, dramatika, Zgodovina slovenskega slovstva, 1–8*), ob katerih se je govorilo o imanentni interpretaciji (pač v opoziciji do pozitivistične biografike in literarnozgodovinskega psihologiziranja njenih učiteljev), se je rodilo tiho upanje, da se rojeva »ljubljska šola«. V 90. letih so se ambicije lastne literarnovedne šole deloma preselila v Maribor, od koder je opazen del piscev treh knjig *Slovenske književnosti* pod uredništvom Jožeta Pogačnika, in bila dirigirano zadušena v komparativistično uglašeni kritiki. V času t. i. metodološkega pluralizma je na tako majnem literarnovednem polju, kot je slovensko, upanje na metodološko usklajenost prazno. Irena Novak Popov še najbolj zvesto sledi paternujevski paradigmi tipološkega in periodizacijskega opredeljevanje ter integralne interpretacije, literarna zgodovina Alojzije Zupan Sosič je naslonjena na naratološke teorije, teorijo spola in spolne identitete in je feministično ter socialno angažirana. Hladnik, Juvan in Bjelčević so načelni privrženci empiričnih metod in sociološke oziroma kulturnozgodovinske analize in interpretacije ter skušajo zanje navdušiti tudi mlajše (Žbogar, Pezdir Bartol, Perenič). Bjelče-

³ Z modro so označeni asistenti, z zeleno mladi raziskovalci in stažisti asistenti, z rdečo delne zaposlitve in s sivo odsotnost učitelja. Nasledstvenih linij povsod ni bilo mogoče grafično p nazoriti.

vič je verzolog, Pezdirc Bartolova si pomaga z recepcijsko in dramsko teorijo. V anketno, bibliografsko in eksperimentalno smer gre po naravi reči tudi didaktika Bože Krakar Vogel. Metodološke usmeritve literarne zgodovine na Oddelku za slovenistiko torej niti niso tako zelo konservativne, kot se sicer rado očita nacionalnim filologijam.

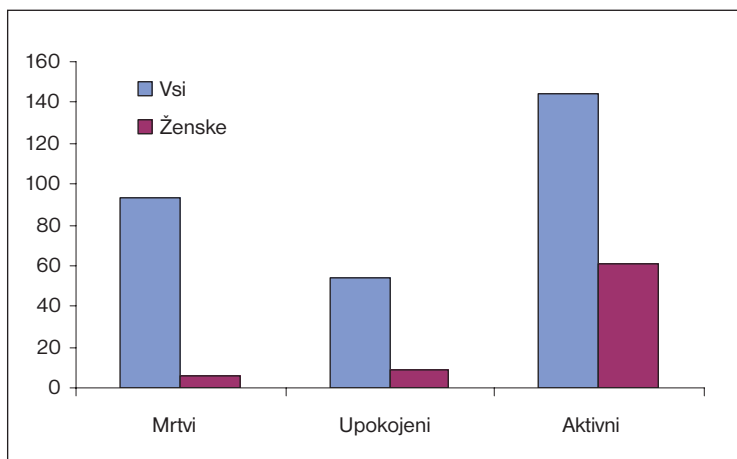
Ljubljanska slovenistika se rada sklicuje na status enega od ustanovnih oddelkov ljubljanske univerze leta 1919 in z njim argumentira zahtevo po priznanju svoje »matičnosti«. Sklicevanje na osrednji položaj v stroki ima gotovo dober vpliv na strokovno stremljivost in produkcijo, zavedati pa se je treba, da smo literarni zgodovinarji na ljubljanski slovenistiki danes samo ena veja literarne vede, ki se je medtem metodološko, vsebinsko in inštitucionalno diferencirala.

Za objektivni prikaz položaja ljubljanske slovenistične literarne vede v literarni vedi na Slovenskem pogledjmo kompletne **»človeške vire«** v stroki od začetka do danes.⁴ Na Slovenskem se je z literarno vedo zares ukvarjalo vsega okrog 300 ljudi. Ena tretjina od teh je mrtvih, med 200 živimi pa je 54 ali 27 % upokojenih. Čeprav je marsikdo med upokojenimi zelo ali celo bolj dejaven kot zaposleni, jih zaradi lažjega preštevanja puščam ob strani. Preostane 145 aktivnih literarnih raziskovalcev in učiteljev ali polovica kompletne reprezentance.⁵

Spolna zasedba. Ženski delež narašča. V povprečju je literarnih zgodovinarok 26 %: med 93 mrtvimi je samo šest (7 %) žensk, med živimi jih je 35 % in med aktivnimi že 42 %. O feminizaciji stroke v celoti ne moremo govoriti, čeprav je na posameznih oddelkih izrazito ženska zasedba. Tako na ljubljanski slovenistiki, kjer se je v zadnjih tridesetih letih zgodil spolni preobrat: na začetku 80. let je bila med sedmimi zaposlenimi ena sama ženska (Glušič), danes sta med osmimi polno zaposlenimi samo dva moška (Hladnik in Bjelčevič).

⁴ Podatki so s seznamov sodelavcev inštitucij in s seznama slovenskih literarnih zgodovinarjev v okviru wikipedijskega projekta Slovenski literarni zgodovinarji, ki je pri izbiri upošteval vsaj enega od naslednjih kriterijev: doktorski naziv, tj. obranjeno disertacijo s področja literarnih ved, zaposlenost na kateri od akademskih inštitucij, objavo znanstvene monografije oz. opazno citiranost v stroki. Včasih je bila vključitev arbitrarna, saj nekaj predstavnikov literarnovednih strok na fakultetah poleg disertacije nima monografskih objav.

⁵ Številke je treba jemati z ustrežno rezervo, saj bodo že jutri zaradi smrti, upokojitve, svežega doktorata ali knjige, zaradi menjave službe ali odkritja pozabljenega doktorata razmerja nekoliko drugačna. Ker sem izhajal s seznama slovenistov in sem bil na druge literarnozgodovinske profile manj pozoren, zna biti število tistih, ki se ukvarjajo z drugimi književnostmi, nekoliko večje.

Grafikon 2: Literarne zgodovinarke

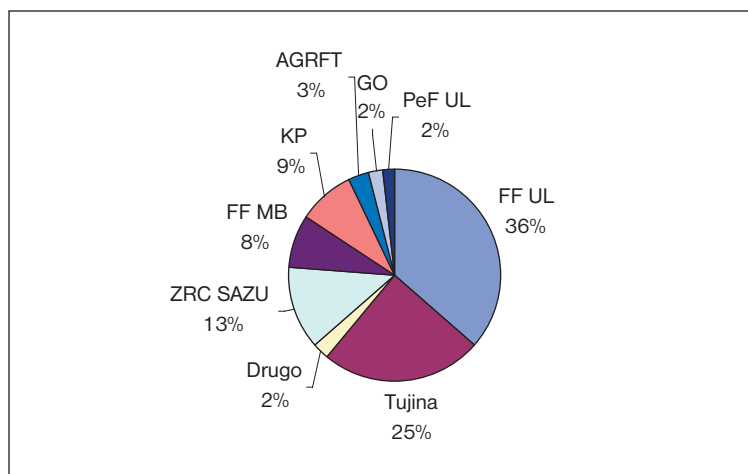
Miran Hladnik in Aleš Bjelčevič

Delež neslovenistov počasi narašča (12 % med vsemi, 19 % med živimi, 23 % med aktivnimi), kar pomeni, da navezava med literarnim raziskovanjem in nacionalno filologijo popušča, čeprav se še vedno od ljudi v literarni vedi pričakuje, da bodo na tak ali drugačen način slovensko književnost pri svojem delu upoštevali. Samoumevno je, da se z njo ukvarjajo slovenisti, in stvar tradicije je, da se z njo brez izjeme ukvarjajo tudi na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo. Najmanj stika s slovenistiko imajo romanisti in germanisti; če bi za kriterij postavili slovenistični znanstveni članek ali monografijo, potem bi nesloveniste dobili tudi med rusisti in še kje.

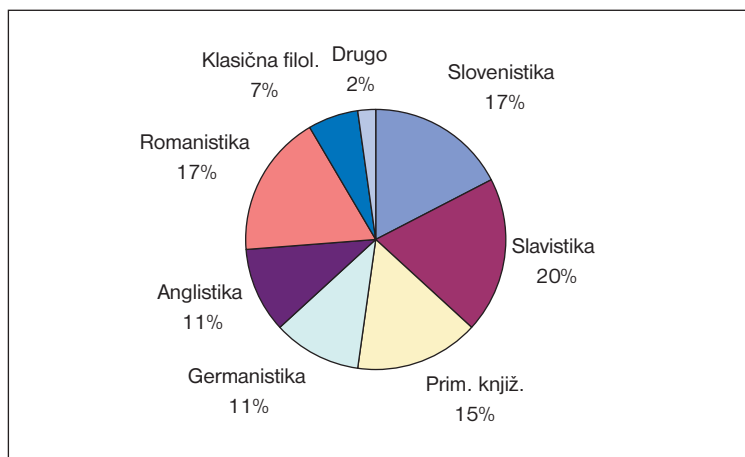
Katere **institucije** režejo kruh literarnim zgodovinarjem na Slovenskem? Največ (46) jih zaposluje Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Oddelek za slovenistiko jih ima malo manj kot 8, približno enako močni so Oddelek za slavistiko z devetimi, Oddelek za romanistiko z osmimi in Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo s sedmimi kolegi. Po pet je anglistov in germanistov, trije klasični filologi.

Druga skupina so literarni zgodovinarji, raztreseni po svetu (31). Zaposleni so na univerzah sosednjih in oddaljenih držav in so po rodu Slovenci ali pa tudi ne. V Trstu so npr. Marija Mitrović, Marija Pirjevec, Miran Košuta, Zoltan Jan, v Celovcu Peter Svetina, v Gradcu Erich Prunč, v Budimpešti István Lukács itd. Tretji skupini v obsegu 19 oseb pripada oznaka drugo, ker so bodisi v samostojnem poklicu bodisi v neakademskih institucijah, srednjih šolah, knjižnicah ipd.

ZRC SAZU se s 16 literarnimi zgodovinarji uvršča na četrto mesto. Polovica dela na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede, drugi na sosednjih inštitutih: za slovenski jezik, za slovensko izseljenstvo in migracije, za slovensko narodopisje, na glasbenonarodopisnem inštitutu ali na inštitutu za kulturno zgodovino. Od tod personalno napajajo zlasti koprsko slovenistiko, ki se je v zadnjih letih literarnozgodovinsko močno okrepila in prehitela Maribor. Polovica Mariborčanov poučuje na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Mariboru, drugi so germanisti, na razrednem pouku (Metka Kordigel) in na sociologiji (Igor Kramberger). Preostale institucije sledijo takole: AGRFT 4, Univerza v Novi Gorici 3, Pedagoška fakulteta v Ljubljani 2.

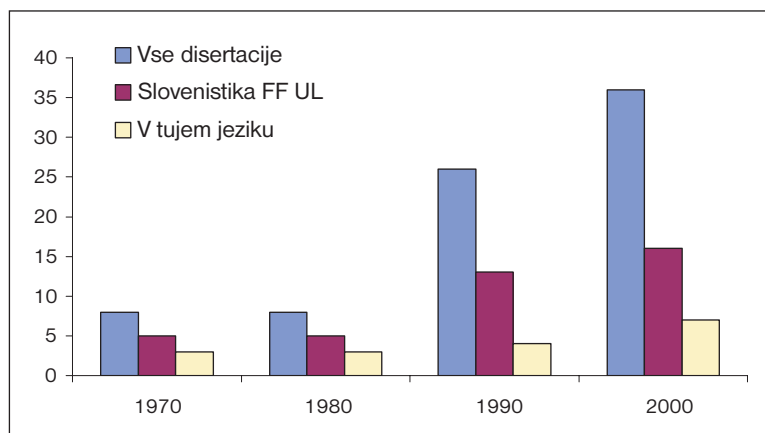
Grafikon 3: Kje so zaposleni literarni zgodovinarji

Grafikon 4: Literarna zgodovina na FF UL

Vitalnost, stremljivost in uspešnost slovenistične literarne zgodovine lahko merimo po **številu doktorantov**.⁶ Do konca 60. let so disertacije nastajale sporadično, šele v 30. letih so bile napisane v slovenščini (Marja Boršnik, Lino Legiša, Anton Ocvirk, Vinko Brumen), med drugo svetovno vojno v italijanščini. 70. in 80. leta so dala povprečno skoraj eno disertacijo na leto, v zadnjem desetletju 20. stoletja in v prvem desetletju 21. stoletja pa je pisanje doktoratov močno poraslo: vsako leto so bile ubranjene 2–3 in v zadnjem času 3–4 disertacije s področja slovenske književnosti. V tujem jeziku jih je bila najprej dobra tretjina, danes jih je ena petina. Vloga oddelka za slovenistiko na FF UL pri produkciji disertacij se postopoma manjša. V 70. in 80. letih je »servisiral« pet od osmih disertacij, v zadnjih dveh desetletju pa polovico ali manj.

⁶ Podatek o številu diplomantov v razmerju do števila vpisanih tule ni smiselno, ker se tiče celotnega slovenističnega profila in ne le literarne zgodovine. Prav tako ne bi bilo dovolj reprezentativno preštevanje znanstvenih magisterijev, ki so se pojavili šele v 70. letih, z bolonjsko reformo pa jih ne bo več; iskalni niz zanje v Cobissu bi bil cc=m2 oz. td=2.09. Dobljena števila za doktorate najbrž niso dokončna, saj so disertacije vpisane v Cobiss na različne načine in jih samo z enim ukazom ni mogoče zajeti. Po nasvetu Anke Sollner Perdih sem uporabil naslednje iskalne nize: uc=821.163.6.09 and td=2.08, uc=821.163.6.09 and cc=m, du=slovenska književnost and cc=m, du=slovenska književnost and td=2.08. Z njimi sem polovil večino slovenističnih literarnovednih disertacij, ne pa vseh. Luknje so zlasti za čas pred 1990: Cobiss npr. ni registriral Slodnjakove, Pirjevčeve, Poniževe in Scherberjeve disertacije, pa tudi najzgodnejših disertacij ne, s katerimi se je zaključeval dodiplomski študij in bi danes ustrezale diplomam.

Grafikon 5: Disertacije iz slovenske književnosti

Literarna zgodovina na slovenističnem oddelku Filozofske fakultete v Ljubljani se je v zadnjih 30 letih soočala z različnimi problemi. V 80. letih so bila t. i. **skupna kurikularna jedra**, tj. repertoar avtorjev in tekstov, ki naj bi jih obravnavali na vseh šolah v Jugoslaviji in smo ga zavrnil, ker je poudarjal južnoslovanske literature na račun slovenske in svetovne. Periodično so se pojavljale zahteve po večji »uporabnosti« literarnovednih vsebin za potrebe učiteljev slovenščine. Fakultetni učitelji naj bi oblikovali minimalne kataloge avtorjev in tekstov, ki pridejo v poštev pri literarnem pouku v šolah, in tudi svoja predavanja naj bi organizirali tako, da bi novopečeni učitelji lahko neposredno črpali iz njih. Za zdaj smo se pritisku visokošolskih poklicnoizobraževalnih konceptov uspeli ubraniti – predavanja po meri povprečnega lastnika slovenistične diplome bi pomenila smrt literarnega raziskovanja.

Občasno je bilo treba s kolegi **komparativisti** urejati kompetenčna vprašanja. Posamezniki med diplomiranimi komparativisti, ki jih je življenje zaneslo v pedagoško službo, so si prizadevali za legalizacijo svoje pedagoške dejavnosti. Zanje smo izdelali študijski program, po katerem bi se lahko dokvalificirali, ki pa zaradi številnih obsežnih diferencialnih izpitov iz jezika in zaradi njihove cene ni bil privlačen in tudi nikoli ni bil sprejet in realiziran. Vse bolj živa potreba komparativistov po sodelovanju v pedagoškem procesu se bo lažje uresničila v bolonjskem študijskem programu, ki je predvidel pedagoški študij primerjalne književnosti. Pedagoški diplomanti primerjalne književnosti bi se lahko v prihodnje potegovali za poučevanje kakšne od izbirnih vsebin na srednjih šolah.

Do potrebe po razmejevanju je prišlo v primeru prijave disertacije z zgolj slovenistično tematiko na Oddelku za primerjalno književnost. Slovenistična te-

matika je na primerjalni književnosti običajna tako pri diplomskih izdelkih kot v razpravah učiteljev, vendar je praviloma postavljena v kontekst drugih književnosti, literarne teorije ali metodoloških vprašanj. Rešitev se je našla z dopolnilom doktorskega koncepta, ki je omogočil napoved, da bo disertacija »pomemben prispevek za primerjalno literarno vedo« namesto starega »za slovensko literarno zgodovino«. Ob ugovoru kolegov komparativistov pa se je zaustavil zalet slovenistov, ki bi želeli sami izvajati predavanja iz svetovne književnosti na svojem oddelku; za kaj takega bo še naprej potrebna ustrezna habilitacija.

Bolj kot razumevanje bi morali poudarjati **sodelovanje**, ki ga ni malo ne na medoddelčni ne na medfakultetni in meduniverzitetni ravni. Raziskovalne skupine na FF so sestavljene mešano. Slovenisti Bjelčevič, Hladnik, Novak Popov in Krakar Vogel smo zbrani pri literarnoprimerjalnih in literarnoteoretskih raziskavah, kjer so še primerjalci (Tomo Virk, Boris A. Novak, Janez Vrečko, Valerija Balžarovsky), prevodoslovka (Nike Kocjančič Pokorn), rusist (Miha Javornik) in umetnostna zgodovinarica (Nataša Golob). Pri izvedbi literarnovednega podiplomskega programa sodelujemo komparativisti, slovenisti, romanisti, klasični filologi, anglisti in drugi. Vedno bolj živa je praksa kombiniranih diplomskih nalog, kjer kandidat v dogovoru z mentorjema z dveh oddelkov naenkrat opravi obveznosti pri obeh svojih študijskih predmetih, npr. pri slovenščini in bibliotekarstvu ali pri slovenščini in sociologiji kulture ali pri slovenščini in zgodovini ... V komisije za oceno primernosti disertacij, za njihovo oceno in zagovor so tradicionalno vabljeni kolegi komparativisti in kolegi s sosednjih inštitucij in univerz. Nujo po udeležbi strokovnjaka iz druge stroke ali od zunaj izrekajo tudi univerzitetna habilitacijska pravila.

Oddelčni literarni zgodovinarji organiziramo periodična srečanja s sosednjimi oddelki (s celovškimi, hrvaškimi, makedonskimi slavisti), hodimo na posamična ali semestrska predavanja v Zagreb, Gradec, Celovec, na Dunaj, v Brno, v Budimpešto, na slovenske lektorate v tujino, na koprsko humanistiko, sodelujemo pri podiplomskem študiju na mariborski filozofski fakulteti, v habilitacijskih postopkih tam in na drugih univerzah. V Kopru in Novi Gorici je bilo pri kadrovanju spočetka opazno nezaupanje v slovenistične literarnovedno profilirane diplomante iz Ljubljane. Za predavanja iz slovenske književnosti so angažirali predavatelje neslovenističnih profilov, kar je v načelu lepo, kakor je lepa in obetavna vsakršna interdisciplinarnost, s katero želimo prezračiti nacionalnofilološke teme, pripelje pa do zadrege, ker nekomu, ki je slovensko književnost začel prebirati in študirati šele ob pozivu v fakultetno službo, pač ni mogoče brez slabe vesti podeliti habilitacije »za slovensko književnost«. Zasilna rešitev se je ponudila s podelitvijo širokega področja »za književnost«, brez jezikovne zamejitve.

S **habilitacijami** je nasploh križ. Habilitacija za določeno področje je licenca, ki jo podeli akademska inštitucija posamezniku za izvajanje pedagoškega procesa: asistentska je za izvedbo vaj, učiteljske (docent, izredni in redni profesor) pa za predavanja in izpraševanje. Rivalstvo med predstavniki kateder je pripeljalo do ozkih in omejujočih nazivov, ki so sledili nomenklaturi kateder. V resničnem življenju skoraj noben akademski slovenist ne more uresničiti svojega pedagoškega minimuma samo v okviru ene katedre, ampak mora pokrivati različna področja. Zato so do zdaj učitelji k svojemu imenu nizali kombinirane habilitacijske nazive ali s široko habilitacijo »za slovensko književnost« samo-umevno predavali tudi na sorodnih ali ožjih področjih, npr. literarnoteoretične in didaktične predmete. Z olajšanjem smo sprejeli rektorjev dekret o krčenju in združevanju preveč razdrobljenih področij in habilitacijskih nazivov.

Dokler je nazive podeljevala samo Univerza v Ljubljani za delo na njej sami (ki pa, spomnimo se, na začetku habilitacij sploh ni poznala), se je vse zdelo lepo in prav, odkar pa si v akademski sferi konkurira vrsta inštitucij, ki vsaka po svoje podeljuje nazive, prihaja do nesmislov, kakršen je ta, ki zadeva kolegico, ki je na mariborski filozofski fakulteti docentka za slovensko književnost, na ljubljanski pa ima ob istih izpolnjenih pogojih nižji naziv asistentke, pač glede na vrsto pedagoške obveznosti, ki jo opravlja, in glede na strogo pravilo, ki ga nastajajoče univerze rade zaobidejo, da kandidat posameznega naziva ne more preskočiti.

Postopki za pridobitev višjega naziva ali obnavljanje starega so za kandidata naporni. Vsakih pet let morajo dokazovati svojo znanstveno rast, pedagoško uspešnost, mednarodno odmevnost in sposobnost znanstvenega publiciranja. Slovenisti smo privilegirani v tisti točki, kjer marsikomu spodleti, to je pri dokazovanju mednarodne odmevnosti. Namesto nje se lahko sklicujemo na »pomembnost za nacionalno kulturo«, vendar je ta privilegij vprašljiv, ker nas izloča iz znanstvene konkurence in ker nas utegne zazibati v udobno prepričanje, da si za promocijo slovenistične literarnovedne misli zunaj domačega kroga ni treba prizadevati. Seveda je enako zoprna tudi nasprotna skrajnost, to je iluzija večje kvalitete in pomembnosti, če bomo objavljali v tujih jezikih oziroma v angleščini. Spodbujajo jo habilitacijska merila, ki objavam v angleških znanstvenih publikacijah nerazumno pripisujejo dvojno vrednost. Celo osrednje literarnovedne revije niso imune pred slepilom višjega ugleda, če bodo kar v angleščini.

Največji rez je pomenila organizacijska **ločitev slovenistike od slavistike** oktobra 2002 in razdelitev Oddelka za slovanske jezike in književnosti na dva oddelka: Oddelek za slovenistiko in Oddelek za slavistiko. Argumenti za odcepitev so bili administrativna neobvladljivost zaradi prevelikega števila študentov, državna osamosvojitve 1991, ki je klicala po nacionalnoreprezentativni osamo-

svojitvi študija »državnega jezika«, različnost študijskih programov in zgledi tujih univerz, kjer so se take ločitve zgodile že zdavnaj. Za ločitev je bila večina slovenistov in slavistov, različne so bile le predstave, kdaj naj bi se zgodila: slavisti so si želeli še nekaj odloga, pri slovenistih pa se je od leta 1996 dalje, ko je do pobude prišlo, stopnjevala nestrpnost. Rusisti so pretili z izločitvijo iz slavistike in s priključitvijo komparativistiki, s katero so bili že takrat tesneje povezani kot s slovenistiko – v svojem programu niso imeli nobene slovenistične ure, ne literarne ne jezikovne. Zamere zaradi te »separatistične« odločitve so se izrazile tudi na slabi udeležbi slovenskih literarnih zgodovinarjev na mednarodnih slavističnih kongresih. Literarne zgodovinarje je ločitev zadevala manj kot jezikoslovce, saj v literarnem delu slovenistike že prej slovanskih vsebin ni bilo veliko.

Vsaka nova revizija slovenističnih programov je ugotavljala njihovo prenatrpanost in zahtevala redukcijo ur v skladu z uzakonjenim maksimumom 750 ur na leto. Prilagajanje študijskih programov evropskim študijskim sistemom v zadnjih letih, najprej v okviru ECTS (evropskega kreditnega sistema) 2002, potem v okviru bolonjske prenove 2009 – poskrbelo naj bi za mobilnost študentov med univerzami –, je sprožilo tudi prevetritev razmerja med matičnimi slovenističnimi in podedovanimi slavističnimi vsebinami na ljubljanski slovenistiki in razkrilo vedno šibkejšo vpetost slavističnih ur v slovenističnih programih. Slavistične ure so ostale večinoma le v enopredmetnih programih, pa še tam v kategoriji izbirnih predmetov. Slavistika in slovenistika sta se kritično soočali tudi na podlagi konceptualne dileme: namesto tradicionalne splošne in primerjalne slavistike smo slovenisti želeli videti slavistiko samo kot zbirališče vrste nacionalnih filologij.

Slovenistika se od slavistike razlikuje po svojem pragmatičnem pedagoškem profilu: večina diplomantov se zaposli v šolah. Slavistika še danes kaže sledi panslovanske duhovne podlage, iz katere je izšla. Slovenci smo bili nanjo dlje kot drugi slovanski narodi navezani tudi zaradi občutka ogroženosti od romanskih, germanskih in ogrskih sosedov. Drugi razlog za zapoznelo rojstvo slovenistike iz varnega zavetja slavistike je bila zvestoba tradiciji velikih slovenskih imen svetovne slavistike, Jerneju Kopitarju in Franu Miklošiču na Dunaju in Gregorju Kreku pa Matiji Murku v Gradcu. Spominjajoč se njihove slave in avtoritete še danes hočemo, da bi bili bodoči vodilni slavisti na dunajski univerzi Slovenci in slovenisti. Tretji razlog za zelo nestrastno in oklevajoče ločevanje je bila zavest, da nas za ta korak nihče ni nameraval nagraditi: nič novih delovnih mest, nič novih prostorov, nič finančne podpore.

Zapoznela institucionalna osamosvojitev univerzitetne slovenistike se je zgodila v trenutku, ko gredo perspektivna socialna naziranja in ravnanja v obratno smer. Sklicevanje na nacionalni interes in razpoznavnost ter nacionalno re-

prezentativnost spominja na nacionalni ekskluzivizem 19. stoletja in osamosvojitve vključuje med atavistične socialne projekte. Služba nacionalni skupnosti in njenemu osmišljanju izpostavlja nacionalnega literarnega zgodovinarja nevarnosti, da se iz znanstvenika prelevi v kulturnika ali politika. Čas narekuje literarni zgodovini odpoved nacionalnofilološki samozadostnosti in kulturnemu brambovstvu in odpiranje v smer multikulturnih, medregionalnih in komparativnih študij (simbolično nakazuje ta trend npr. lokacija slovenskih slavističnih kongresov zunaj meja Slovenije v zadnjih letih). Ko bi nas le vsi ti združevalni ideali ne spominjali tako neprijetno na zgodovinska gibanja, ki imajo v naši zavesti negativen predznak: na Kollárjevo panslovanstvo, na ilirizem in na kulturni imperializem dominantnih nacij.

Najradikalnejša dilema se je nanašala na **ločitev literarne vede od jezikoslovja**. V načelu sta jezikoslovje in literarna veda enakopravna sestavna dela slovenistike, v praksi pa je jezikoslovja na vseh področjih nekaj več: v kadrovski zasedbi, količini predavanj, denarju za projekte in pri objavah v strokovnem časopisju (v SR npr. 40 % jezika in 35 % literature). V raziskovalnih inštitucijah (ZIFF, SAZU, IJS) je na področju jezika več mest, raziskovalnih ur in več družbene pozornosti, pač na osnovi premisleka, da je jezik bolj temeljna kategorija in za nacionalno eksistenco pomembnejša kot književnost. Tudi pod šolskim predmetom slovenščina si najprej predstavljamo jezik. Prav tu je prišlo do zasuka: jezikovni pouk iz skrbi za učenčevo funkcionalno pismenost po zgledu ne hodi več toliko v leposlovje kot v praktična in publicistična besedila. Nesorazmerje med jezikom in literaturo je občasno vir napetosti, ki so 1999/2000 pripeljale do premislekov o možni drugačni inštitucionalni organizaciji študija.

Ravnotežje med jezikom in literaturo bi se lahko vzpostavilo prek ločitve jezikovnega in literarnega pouka v šolah in preko ločenih študijskih programov za učitelje jezika in literature na akademski ravni. Diferenciacija stroke pomeni njeno kvalitativno rast in nekatere stremeljive srednje šole v tujini tako ločen pouk že uspešno izvajajo. V ZDA, v Italiji in na Poljskem je literatura pri materinščini celo v ospredju. Praktični premislek o vedno bolj marginalni vlogi literature v naši civilizaciji je secesionistične ideje prizemljal in utišal. Priznati si moramo, da je bil visoki status književnosti na Slovenskem že od samega začetka bolj programski mit kot stvarnost, sicer Prešeren ne bi zapisal verzov »Kranj'c, ti le dobička išeš, [...] kar ti bereš, kar ti pišeš, / mora dati gótov d'nar!« in slovenski pesniki ne bi umirali mladi v cukrarni. Iz spoznanja, da ima slovenska književnost možnost preživetja le v varnem zavetju pouka materinščine, se je diskusija na temo ločevanja jezika in literature v šolah iztekla v resignacijo.

Aktualni veliki proces je **bolonjska prenova študijskih programov**. Ker je bilo o njej dovolj napisanega drugje, naj le poudarim, da bolonjski programi

omejujejo avtonomijo strok in njenih nacionalnih inštitucij v korist interdisciplinarnosti in internacionalnosti. To nas bo spodbudilo, da se poleg knjig lotimo še filmskih zgodb, računalniških iger, popevk ... in da študente pošiljamo na študijske izmenjave v tujino.

Vloga literature se je v zadnjih desetletjih močno spremenila. Privilegirani osrednji položaj, ki ga je imela literatura v kulturi zadnjih 200 let, so zasedle nove kulturne dejavnosti, na čelu s športom, estrado in duhovnostjo (ezoteriko). Celo znotraj umetnosti literatura nima več prvega mesta. Za poezijo, ki je veljala za kraljico umetnosti, se v današnjih časih zanimajo redki. Število izdanih naslovov je sicer veliko, naklade pa so vedno manjše in neprimerljive s tistimi v množičnih medijih. Brez državnih subvencij bi književnosti trda predla. Sicer pa: če gredo subvencije kmetom za košnjo, s čimer »vzdržujejo kulturno krajino«, zakaj je ne bi dobivali pisatelji. Šola postaja zaradi svoje inertnosti edini rezervat oz. geto, v katerem je literatura sploh še pomembna. Velik del podiplomskih študentov književnosti se usmerja v literarno didaktiko in s tem izpričuje, da je šola eno izmed zadnjih zatočišč knjižne kulture.

Tradicionalno se je literarni sistem vzpostavljal na pojmu odličnosti (ekskluzivnosti), zato je bila kritika, ki je imela nalogo vrednotenja in izbire – ta naj bi pomagala kultivirati nacionalni literarni kanon –, ena najpomembnejših dejavnosti v sistemu. Danes smo navajeni na sočasno enakopravno eksistenco množice različnih kulturnih proizvodov. Poglobljeno recepcijo izbranega dela po nasvetu kritiške avtoritete je zamenjalo poljubno menjavanje kulturnih vsebin, tako kot z daljinskim upravljalcem preklapljamo med kanali na televiziji. V šoli se vedno znova pojavljajo predlogi, naj se dolgočasna literarna klasika v večji meri nadomesti s popularnejšimi vsebinami. Ker je literarna veda del svojega ugleda črpala iz ugleda svojega predmeta, se je z vedno manjšo kulturno relevantnostjo literarne klasike zmanjšal tudi ugled literarne vede.

Možnosti sodobne (tudi slovenistične) literarne vede vidim v naslednjem:

- v preusmeritvi od obravnave posameznih velikih del in avtorjev na obdelave besedilnih, zlasti žanrskih korpusov,
- v emancipirani analizi avtorjev in tekstov brez predhodne selekcije na umeetniške (»večne«) in trivialne (»enodnevn«),
- v upoštevanju literarnega sistema v celoti, ne le literarnega besedila, saj artistska dimenzija teksta ni več poglavitna reč,
- v uporabi računalniških orodij pri zajemu in analizi besedil ter pri popularizaciji strokovnih dosežkov.

Naj se za konec zadržim pri zadnji točki. Avtorji so se naveličali čakati na državne subvencije, ki jih je po inerciji deležna literatura, in na dobro voljo

urednikov ter vedno pogostejše knjige izdajajo v spletni obliki sami na internetu. Spletni pesniki se lahko pohvalijo z večjim odmevom kot njihovi kolegi pri »uglednih založbah« in stigma samozaložništva s tem izginja. Tehnološki val je pogoltnil listkovne knjižnične kataloge, slovarje in enciklopedije, časopise in znanstvene publikacije. Nekatere znanstvene discipline in univerze so svojo publicistično dejavnost že v celoti preselile s papirja na zaslon. Tudi literarna klasika se pospešeno seli na računalniške zaslone. Literarni zgodovinarji slovenisti nismo nemi in zdvojljeni opazovalci civilizacijskega preloma, ampak ga aktivno reflektiramo in se prilagajamo spremembam. Bili smo prvi pri digitalizaciji domače literarne dediščine⁷ in pri animiranju študentov za udeležbo v distribuirani kooperativni omrežni produkciji znanja, kakor se modro reče pisanju geselskih člankov za Wikipedijo in postavljanju leposlovja na Wikivir. Našo strokovno komunikacijo je v zadnjem desetletju intenziviral internet – mislim na diskusijski forum SlovLit, ki združuje 1200 bralcev in dopisovalcev ter povezuje literarne zgodovinarje med sabo močnejše, kot zmorejo drugi komunikacijski kanali, zraven pa skrbi za povezavo naše stroke s kolegi jezikoslovci, folkloristi, sociologi in drugimi humanisti ter tudi z nezanemarljivim številom literarno/slovenistično/humanistično zainteresiranih zunaj naše discipline. Kaj se ve, mogoče pa združi naše energije še za kakšen skupinski literarnozgodovinski publicistični projekt.⁸

⁷ Gl. Zbirka slovenskih leposlovnih besedil na spletu.

⁸ Članek temelji na predhodnih objavah, ki so dosegljive v moji spletni bibliografiji pod naslovi Predlog za prilagoditev skupnih predmetov strokam, Evropa in Amerika pa literarna veda, The Study of Literature in its European and American Settings with Reference to Slovene Fiction, Slavistična revija, Oddelek za slovanske jezike in književnosti in Slovenska književnost, Priložnost za premislek o nadaljnji poti: Pri odprtih vratih ljubljanske Filozofske fakultete, *Novice Oddelka za slovanske jezike in književnosti na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani ali Kronika ljubljanske slavistike 1996–1998, ko je bil predstojnik Miran Hladnik*, Slovenistika na razpotju, Sindrom Mačkovih očetov, Slovenska literarna veda med kulturo, znanostjo in šolo, Ubiti očeta? Intervju za Večer po slavističnem zborovanju v Murski Soboti, Ravnoteža s jezikoslovjem, Kadrovske zgrade in nezgode, Diskusijska skupina SlovLit, Književnost in jezik, Humanistika in družboslovje v Jugovzhodni Evropi in kaj imamo pri tem Slovenci, Ljubljanski univerzitetni študij slovenske književnosti, Moj študij Slodnjaka, France Kidrič danes, Dva akademska mita, Kako je ime metodi? Razmerje med slavistikom in slovenistikom na ljubljanskem primeru, Slovenisti in mednarodni slavistični kongres, O spremenjeni vlogi literature, literarne vede in literarne vzgoje, Zur veränderten Rolle von Literatur, Literaturforschung und Literaturstudium, Troje podob domačega in tujega, Slovenska literatura in literarna veda na internetu, Slovene Language, Literature and Culture on the Internet, Slovenski slavistični kongres v Zagrebu, Slovene student projects in Wikipedia and Wikisource.

Miran Hladnik

SLOVENE LITERATURE AT THE FACULTY OF ARTS 1919-1979-2009

In the last 30 years, in spite of dynamic personnel happenings, such as the generational change in 1993-96, literary history at the Slovene Studies Department of the Ljubljana Faculty of Arts has stagnated in terms of staffing, failing to increase the number of employees beyond eight. In fact, the history of literary Slovene studies has always been unsettled in terms of staffing, both for personal reasons and due to the flexing of political power. Methodologically, each new generation forms itself according to its own wishes and in opposition to the previous generation. The proportion of women in the profession is growing, as is the number of specialists from outside the area of Slovene studies, but the profession is still dominated by men (slightly less than three fifths) and those who are at least to some extent oriented towards Slovene studies (more than three quarters). In total, literary historians in the Slovene sphere number around 300, one third of whom are deceased and one sixth of whom are in retirement. The vitality of the profession is documented by the growing number of doctorates in Slovene literature; the number grows at the rate of 3-4 dissertations per year, while the role of the Department of Slovene Studies in their production gradually decreases. Amongst the events worthy of recollection from the last ten years are the solution of competence questions and cooperation with colleagues from comparative literature and with other institutions, a reduction in the number of habilitation titles, the avoiding of the pointless fragmentation into chairs, the institutional separation of Slovene studies from Slavonic studies, the unsuccessful flirtation with a detachment from linguistics, and preparation for the Bologna study programmes. The prospects for the profession lie in the acceptance of popular literature and genre corpora as research topics, in taking cultural context into account to a greater extent, and in the use of computer tools for analysis.

BOŽA KRAKAR VOGEL

**KATEDRA ZA DIDAKTIKO
SLOVENSKEGA JEZIKA IN
KNJIŽEVNOSTI**

Katedra za didaktiko slovenskega jezika in književnosti je najnovejša na slovenističnem oddelku, čeprav je uradno nastala že l. 1999, še v okviru skupnega Oddelka za slovanske jezike in književnosti. Razvila se je postopoma, iz prve redne nastavitve za specialno didaktiko na oddelku sploh, ki se je zgodila 1986, ko sem sama postala asistentka za didaktiko književnosti. Zdaj smo na katedri tri članice: doc. dr. Jerca Vogel, ki se ukvarja z didaktiko slovenskega jezika, doc. dr. Alenka Žbogar, ki je z delom svoje zaposlitve predavateljica za didaktiko književnosti, in jaz, ki se prav tako ukvarjam z didaktiko književnosti.

Seveda pa se zgodovina specialne didaktike na oddelku ne začenja ne s katedro ne s prvo redno nastavitvijo. Predmet metodika pouka slovenskega jezika, ki se je kasneje razvejal v dve posebni disciplini, ki ju je moja neposredna predhodnica prof. dr. Olga Kunst Gnamuš poimenovala didaktika slovenskega jezika in didaktika književnosti,⁹ so že desetletja poprej poučevali mnogi honorarni predavatelji.

Najprej je bil na skupnem oddelku predmet, ki ga je od š. l. 1947/48 pod naslovom Pouk slovnice v gimnaziji predaval dr. Anton Bajec. Ta predmet je bil 1952/53 razširjen v metodiko pouka slovenskega jezika. Prvi honorarni predavatelj tega predmeta je bil do š. l. 1957/58 dr. Joža Mahnič, nato od 1960/61 do 1963/64 Stane Mihelič. Za njim so se zvrstili še: od 1965 do 1968 Viktor Smolej, od 1969 do 1972 Janez Sivec, 1972/73 Darja Rotar, od 1973 do 1983 spet Janez Sivec, od 1983 pa docentka, od 1987 izredna in od 1993 redna profesorica dr. Olga Kunst Gnamuš. Predavateljici, ki je kot posebno disciplino osamosvojila didaktiko slovenskega jezika, sem se l. 1986 pridružila asistentka Boža Krakar Vogel, ki sem začela razvijati didaktiko književnosti; l. 1993 sem doktorirala, se 1994 habilitirala za docentko, 1999 za izredno in 2004 za redno profesorico. Asistentka stažistka je bila od l. 1995 Nataša Pirih Svetina, ki je l. 1998 magistrala, l. 1999 pa katedro zapustila. Didaktiko slovenskega jezika je po odhodu dr. Gnamuševe nekaj let predavala prof. dr. Martina Križaj-Ortar, po habilitaciji l. 2004 pa je predavanja iz didaktike jezika prevzela doc. dr. Jerca Vogel, že od l. 1997 asistentka stažistka na katedri. L. 1998 se nam je pridružila še mlada raziskovalka Alenka Žbogar, ki po doktoratu (2003) in docentski habilitaciji (2004) v okviru katedre skrbi za organizacijo in kakovosten potek pedagoške prakse ter sodeluje pri izvedbi študentskih hospitacij in nastopov pri pouku književnosti.

A tudi s tem preletom personalnih menjav na oddelku historiat razvoja specialnodidaktične stroke še ni izčrpan. Ustvarjalni začetki in nekatere presenetljivi-

⁹ Starejše poimenovanje metodika je postalo nezadostno, saj specialna didaktika kot teorija pouka določenega predmeta preučuje celotno didaktično strukturo, t.j. cilje, vsebine in metode ter dejavnike pouka. Izrazito v prakso usmerjena metodika je zato le del bolj celostno koncipirane discipline.

vo sodobne in domišljene ugotovitve glede pouka slovenskega jezika in književnosti segajo že celo pred začetke ljubljanske univerze, tja v 19. stoletje. Knjižnim izdajam, ki praktične napotke za učitelje utemeljujejo bodisi z argumenti jezikoslovja ali literarne vede bodisi pedagoško-psiholoških vedenj, sledimo v l. 1882.¹⁰ To priča o zanimivosti, da vsaj knjižnih publikacij o pouku slovenščine tja do O. Kunst Gnamuš niso pisali predavatelji predmeta na slavistiki/slovenistiki, ampak drugi avtorji. Še v času, ko se je po vojni tudi na oddelku kot učni predmet pojavila metodika, je izšla v knjižni obliki razprava avtorja Gustava Šiliha *Metodika slovenskega jezikovnega pouka* (1955). Živahno razpravljalno središče za teoretična in praktična vprašanja je dolga desetletja predstavljala tudi revija *Jezik in slovstvo*, kjer so se s sodobnimi pogledi pojavljali predstavniki več generacij, npr. prvi urednik revije in tedaj tudi predavatelj metodike Joža Mahnič,¹¹ pa Silva Trdina, France Žagar, Breda Rant, Berta Golob, Stanko Kotnik, Martin Silvester, Silvo Fatur, Vinko Cuderman, Olga Kunst Gnamuš, Boža Krakar Vogel, Alenka Žbogar, Jerca Vogel in številni drugi ...

Ta bogata tradicija po eni strani priča o ves čas aktualni vitalnosti pedagoških vprašanj in o nenehnih prizadevanjih za kakovosten pouk, po drugi strani pa je bila trdna podlaga za kasnejši načrten in pospešen razvoj didaktike jezika in književnosti na oddelku v okviru posebne katedre.

Naloge sedanjih sodelavk na njej so raziskovalne in pedagoške, znotraj teh pa teoretične in praktične. Vse te izhajajo iz rastoče refleksije o naravi specialne didaktike, ki jo je že dr. Olga Kunst Gnamuš definirala kot interdisciplinarno vedo o ciljih, vsebinah in metodah pouka določenega šolskega predmeta (predmetnega področja), mi pa še kot vedo, ki ima naloge na raziskovalni in aplikativni ravni. – Interdisciplinarnost pomeni, da se veda naslanja na dve temeljni znanstveni področji – na matične strokovne discipline (jezikoslovne, literarnovedne) in na kompleks pedagoških ved, ki prispevajo vedenje o učencu, učitelju, pouku kot dejavnem spoznavnem procesu, učenju, poučevanju, kurikularnih okoliščinah idr. Uporabnost pa pomeni zavezanost te vede pedagoški praksi. Rezultati bodisi racionalno teoretskih bodisi empiričnih raziskav se v našem primeru torej ne končujejo z objavo v bolj ali manj ugledni znanstveni publikaciji, ampak

¹⁰ Prve publikacije o pouku slovenščine so izdali: Ivan Lapajne: *Praktična metodika za učitelje in učiteljske pripravnike* (1882), Franc Gabršek: *Jezikovni pouk v ljudski šoli* (1890), Fran Ilešič: *O pouku slovenskega jezika v gimnazijah* (1902), Janko Bezjak: *Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli* (1906) ... Članki so tedaj izhajali v revijah *Učiteljski tovariš* in *Letopis slovenske šolske matice*.

¹¹ Joža Mahnič tako že l. 1957 opozarja na pomen branja in dela z besedilom pri književnem pouku: »Če hočemo, da se bodo dijaki nasploh naučili umevati in uživati besedne umetnine, je treba v razredu in z razredom čim več študirati tekste.« (Pereči problemi slovstvenega pouka v višji JiS 1957/58, št. 4: 155)

morajo biti oblikovani v t. i. uporabna načela, da se lahko nadalje razvijajo na aplikativni ravni – v okviru kurikularnih sprememb, gradiv, izobraževanja učiteljev in neposrednega pouka.

In čeprav je nemara navzven najbolj vidna in po mojem mnenju tudi najodgovornejša naloga specialnega didaktika, da je »teachers' trainer«, učitelj učiteljev, tega dela ne more uspešno opravljati brez trdnih teoretskih osnov.

Sama sem tako, sledeč omenjeni dolgoletni domači tradiciji in sodobnim pogledom iz domačih in tujih virov, imela za glavno dolžnost, strukturirati in definirati kompleks temeljnih specialno-/književnodidaktičnih problemov, vprašanj, pojmov in poimenovanj. Med slednjimi so poglobitveni didaktična struktura pouka kot hierarhična in soodvisna prepletenost ciljev, vsebin in metod, pa temeljni dejavniki pouka, ki so predmetna vsebina (vanjo sodijo literarna besedila in sodobna temeljna, preverjena, utrjena in po načelih didaktične redukcije preoblikovana znanstvena spoznanja) ter učitelj kot nosilec vzgojno-izobraževalnih procesov in učenec kot njihov dejavni udeleženec (pri književnem pouku predvsem prek izkušensko-transformacijskega učenja in branja literature¹²). – Pri njihovem koncipiranju sem se oprla na tiste literarnovedne in pedagoško-psihološke usmeritve, ki se izogibajo enostranskim ekskluzivizmom in ponujajo tudi same s svojo vsebinsko metodološko naravnano ustrezne spodbude za specialno didaktiko, da lahko upošteva vse poglobitvene dejavnike pouka: učenca, učno snov in učitelja.

Z literarnovedne strani so to teorije celostne interpretacije, bralnega odziva, literarne recepcije, duhovnozgodovinska metoda in sistemska teorija literature. – Na slednjo se opiram predvsem v tistih poudarkih, ko podobno kot nekatere tradicionalnejše smeri (npr. duhovnozgodovinska metoda) svoje delovanje osredinja v opazovanje teksta v literarnem in širšem družbenokulturnem in duhovnozgodovinskem razvojnem kontekstu ter razume literaturo kot pomemben družbeni (pod)sistem z možnostjo ohranjanja in (pre)oblikovanja družbenih odnosov. Zato sem svojo didaktično usmeritev tudi poimenovala sistemska.

S pedagoške strani pa sem svoja pojmovanja književnega pouka oprla na psihologijo branja, izkustvenega učenja, konstruktivizma in transformacijskega učenja, teorijo kompetenc ter metodologijo kvalitativnega pedagoškega raziskovanja. Vsa ta izhodišča dajejo smernice za oblikovanje strategij in refleksij dejavnega pridobivanja trajnega in kakovostnega znanja. Hkrati moja pojmovanja književnega pouka potrjujejo tudi teorije, ki ne pristajajo zgolj na uporabno, »tržno« vrednost in funkcionalistično usmerjenost znanja, ampak znanje razumejo tudi kot dobrino za moralni, socialni, kulturni, intelektualni – humanistični

¹² Krakar Vogel 2004.

razvoj človeka. Torej smeri, ki poudarjajo integracijo sistemsko vsebinskega in funkcionalnega znanja in za koncepte pouka književnosti dajejo potrditev, da poleg posamičnega literarnega branja na osebni in družbeni razvoj posameznika vpliva tudi kakovostna široka, prek dejavnega učenja pridobljena razgledanost po literaturi.

Spoznanja so v teoretskem in aplikativnem pogledu širili, dograjevali in kdaj pa kdaj tudi ovrgli podiplomski študenti, v 5 doktorskih,¹³ 15 magistrskih delih, raziskovalne in aplikativne prispevke pa prinaša tudi vrsta diplomskih nalog – doslej npr. 60 pod mojim mentorstvom, uspešni mentorici pa sta tudi obe mlajši sodelavki.

Dr. Alenka Žbogar že od disertacije dalje razvija poseben segment kratke pripovedi, tako z literarnoteoretskega kot z didaktičnega vidika, posveča pa se še problemskemu pouku in drugim sodobnim didaktičnim pristopom. Pod njenim mentorstvom trenutno nastajata dve podiplomski deli.

Doc. dr. Jerca Vogel si v tem smislu prizadeva opisati teoretska izhodišča sodobnega pouka prvega/maternega jezika z njegovimi posebnimi nalogami, razsežnostmi in vlogami v življenju družbe, kulture in vsakega posameznika ter oblikovati smernice za njihovo uresničevanje v praksi. Pri tem izhaja iz spoznanj svojih predhodnikov, še posebej Olge Kunst Gnamuš, Martine Križaj Ortar in Marje Bešter Turk, ki so opredelili temeljna načela in pojme jezikovne didaktike ter njihovo medsebojno povezanost, in jih ves čas povezuje s sočasnimi znanstvenimi ugotovitvami in težišči tako psihološko-pedagoških ved kot jezikoslovja. Na področju slednjega se že od začetka 90. let prejšnjega stoletja poudarja prispevek funkcijskega jezikoslovja, teorije govornega dejanja, pragmalingvistike in besediloslovja. V zadnjem desetletju pa se zdijo ob teh za opredeljevanje ciljev, metod in vsebin jezikovnega pouka pomembna zlasti nova dognanja teorije sporazumevanja, ki si prizadeva odkriti povezanost sistema in vsakokratnega jezikovnega uresničevanja v (ne)tipičnih govornih položajih, in t. i. ekolingvistike, uveljavljene predvsem na območju ZDA, ki ugotavlja, da pri razpravljanju o sporazumevanju ne moremo izhajati le iz individualnih procesov, temveč moramo vedno – še posebej v svetu, ki so ga bistveno zaznamovale globalizacija, več- in medkuturnost s številnimi priložnostmi, a tudi možnostmi za oblikovanje pred-

¹³ Na katedri so doslej doktorirale: BLAŽIČ, Milena. *Vloga in pomen ustvarjalnega pisanja pri pouku književnosti v osnovni šoli: doktorska disertacija*. Ljubljana: 2000; ŽBOGAR, Alenka. *Sodobna slovenska kratka zgodba in novela v literarni vedi in šolski praksi: doktorska disertacija*. Ljubljana: 2002; PODBEVŠEK, Katarina. *Govorna interpretacija literarnih besedil v pedagoški in umetniški komunikaciji: doktorska disertacija*. Ljubljana: 2004; KODRE, Petra. *Vzgoja za razvoj zavesti o narodni pripadnosti pri pouku književnosti v 20. stoletju: doktorska disertacija*. Ljubljana: 2005; JELENKO, Tanja. *Pisne interpretacije literarnih besedil kot kazalec uresničenoosti ciljev pouka pri poklicni maturi: doktorska disertacija*. Ljubljana: 2008.

sodkov, stereotipov, ekskluzivizmov in nestrpnosti – upoštevati tudi kulturne in družbene razsežnosti jezika in njegove rabe.

Te ugotovitve potrjujejo stališče, da moramo pri pouku prvega/maternega jezika kot osrednjega jezikovnega predmeta ob t. i funkcionalni sporazumevalni zmožnosti razvijati tudi kulturno in predvsem kritično. Za razvijanje slednjih pa ne zadostuje le čim pogostejša praktična izkušnja s sprejemanjem in tvorjenjem različnih besedil, temveč je potrebna tudi (samo)refleksija, ki temelji na strokovnih in etičnih merilih. Ali povedano drugače, pri pouku slovenskega jezika ni dovolj razvijati le jezikovne spretnosti in strategij, temveč tudi jezikovno znanje in pozitivna stališča do jezika, sporazumevanja, svoje kulture, srečevanja in spoznavanja drugih kultur ... Aktualnost teh vprašanj ne nazadnje potrjujejo tudi diplomski in podiplomski študentje z izbiro raziskovalnih tem, kot sta razvijanje dialoške zmožnosti in kulture dialoga pri pouku slovenskega jezika ali Slovenci v zamejstvu v učnih načrtih za slovenščino in razvijanje zavesti o enotnem slovenskem kulturnem prostoru.

Skicirane teoretske podstave so izhodišče za pedagoško delo s študenti. To je po študijskih oblikah najbolj razvejano, po obsegu največje in tudi najbolj naporno v okviru dodiplomskega študija. Vanj namreč poleg običajnih visokošolskih oblik pedagoškega dela, predavanj, seminarjev in vaj, sodi tudi organizacija in izvedba pedagoške prakse, ki je v zadnjih letih presegla zgolj s še veljavnim študijskim programom predvidene posamične hospitacije in nastope. S skupnimi naporami je namreč sodelavkam katedre uspelo za študente uveljaviti strnjeno pedagoško prakso, ki po obsegu sicer ni taka, kot se obeta v bolonjskih programih, po dejavnostih pa že podobno razvejana. Študenti se tako pod vodstvom posebej usposabljanih učiteljev mentorjev na šolah dejavno in z vseh mogočih vidikov seznanjajo s poučevanjem slovenščine in se pripravljajo na začetek dela: sistematično opazujejo delo mentorja v razredu in zunaj njega, sodelujejo pri učnih urah s krajšimi poučevalnimi intervencijami, s krajšimi »mini« nastopi, kolegialno hospitirajo pri nastopih kolegov in tudi sami opravijo vsaj dva celostna samostojna in ocenjena nastopa v prisotnosti učitelja specialne didaktike. Pišejo priprave za poučevanje, svoja opažanja zapisujejo v dnevnik prakse, jih razlagajo in utemeljujejo na končnem izpitu. Prevladujoče mnenje študentov vsa ta leta je, da je pedagoška praksa zelo koristna, pa tudi motivirajoča izkušnja, ki jim potrjuje pravilnost poklicne izbire ter omogoči kritičen pogled na študij z nove perspektive. Sama pa iz svojih izkušenj dodajam, da imam po napornih skupinskih razčlembah opravljenih individualnih nastopov občutek, da se prav v teh pogovorih študenti največ naučijo, sama pa najbolj učinkovito povezujem teorijo z njihovo neposredno konkretno izkušnjo. Poleg prakse študente zelo zanima še kvalitativno empirično raziskovanje določenih pedagoških vprašanj

pri seminarju (v zadnjih letih npr. raziskava o trajnosti in kakovosti poznavanja reformacije pri učencih ali jezikovna in kulturna zavest dijakov ter možnosti za njeno razvijanje, pred leti intervjuji s slovenskimi pesniki, pisatelji in dramatikami o njihovih predlogih za šolsko branje, prav zdaj se lotevamo poznavanja sodobne književnosti pri srednješolcih ter raziskovanja alternativnih možnosti vrednotenja pri pouku jezika ipd.). Ker taki skrbno načrtovani in izpeljani raziskavi po navadi sledi objava, je motivacija še toliko večja. Raziskovalnemu delu seminarja, pri katerem govorimo tudi o strokovni literaturi in poslušamo gostujoče predavatelje, se pridružuje pedagoški, ko se po korakih teoretično in praktično »učimo učiti« posamezne literarne vrste na različnih šolskih stopnjah, zasnovati usvajanje jezikoslovnih pojmov ob delu z neumetnostnim besedilom, aktualizirati in problemsko zastaviti jezikovnozgodovinske ali sociolingvistične teme, opazovati in vrednotiti poučevanje drug drugega, kar je v prvem semestru neposredna priprava na pedagoško prakso v drugem. Ker so izkušnje pokazale, da so izrazito teoretsko naravnana monološka predavanja za študente pravzaprav najmanj povedna, poskušamo zadnja leta tudi ta oblikovati bolj interaktivno, prekinjati transmisijo že oblikovanega vedenja z reševanjem problemov v skupinah in s pogovori, ki to vedenje povezujejo z znanjem, izkušnjami in pogledi študentov na slovenski jezik in književnost in njuno poučevanje.

S stališča specialne didaktike se zdi prav nova postavitev pedagoških programov kljub negodovanju matičnih strok največja pridobitev bolonjske reforme. Izobraževanju učiteljev bo v okviru magistrskega, tj. drugostopenjskega, študija namenjen obseg, enakovreden enemu študijskemu letu, načrtuje se več pedagoške prakse in bolj koherentno povezovanje med splošnimi pedagoškimi, specialnodidaktičnimi in nekaterimi strokovnimi vsebinami (psiholingvistika, književnost za učitelje idr.). Nekoliko nas skrbi izvedba bolj obsežne prakse, ne le po pedagoški plati (čeprav se tudi status učiteljev mentorjev študentom nikakor ne more urediti), ampak predvsem po administrativni. Slutimo namreč, da bo prav v tem segmentu najbolj prodrla birokratizacija, s katero se otepajo osnovne in srednje šole, tudi na univerzo in da bo prav nas predavatelje doletela poplava takih in drugačnih formularjev, s katerimi bomo do onemoglosti popisovali študente in mentorje, šole in proces, kar je delo, ki ga nismo večji in ki jemlje dragoceno energijo za pedagoško delo, ki bo že samo po sebi še zahtevnejše in obsežnejše (da o raziskovalnem sploh ne govorimo).

Kljub poprejši omenjeni predakademski kontinuiteti specialne didaktike v teoretičnem in praktičnem pogledu velja na koncu le oceniti, da je to področje z nastavitvijo rednih visokošolskih učiteljev oz. sodelavcev in z ustanovitvijo katedre dobilo novo priložnost s povsem novo kakovostjo. Neskromno menim, da smo jo sodelavke dobro izkoristile in da svojih sposobnosti, ki smo jih investirale v to

področje, nismo zapravile.¹⁴ Rezultati se kažejo v neposrednih priznanjih učiteljev, ki spoznavajo pomen tega znanja ne le za neposredno praktično uporabo, ampak tudi za kritično refleksijo svojega dela in položaja, kakršna je potrebna sodobnemu razmišljujočemu praktiku. Kažejo se v družbenih potrebah po te vrste znanja in posledično v vpetosti članic katedre v vse dogodke šolskih prenov, v avtorstva in soavtorstva gradiv, pri permanentnem izobraževanju že delujočih učiteljev. Pri vsem tem smo hkrati zmogle iti v korak tudi z obsežnimi zahtevami raziskovalnega delovanja doma in na mednarodnem področju, se udeleževati mednarodnih znanstvenih srečanj ne le znotraj naše ožje specialnosti, ampak tudi širše matične stroke, jezikoslovja in literarne vede, pa da se tu in tam pojavljamo tudi na srečanjih pedagogov, na okroglih mizah, v medijih itd. Precej so k naši samozavesti pripomogle tudi ugodnejše razmere na matičnem oddelku, kjer se je z leti skepsa do področja precej zmanjšala, tako da zdaj delujemo enakovredno z »jezikom« in »literaturo«, pa naj gre za delitev oddelčnih nalog, predstavljanje oddelka navzven ali bitke za nove kadrovske pridobitve.

Videti je, da se bo z novimi vzgojno izobraževalnimi zahtevami in izzivi vloga specialne didaktike še krepila. Ne le, kot še živi v predstavah številnih akademikov, kot stroke za učenje praktičnih poučevalnih veščin. Njena rastoča naloga v prihodnje bo, dati učiteljem znanje, ki jim bo omogočalo samostojno refleksijo o njihovih vzgojno-izobraževalnih nalogah. Ki jim bo izboljšalo samopodobo v smislu, da je njihovo delo več kakor izpolnjevanje zahtev državne birokracije do javnih uslužbencev – da je poslanstvo, prek katerega mlade ljudi ozaveščajo, da je slovenščina vsaj toliko pomembna za njihovo delo in kakovostno življenje kot angleščina, pa da je srečevanje s književnostjo priložnost za bogatenje in upočasnjeno srečevanje s seboj in drugim, ne pa neobidigatreba duševni napor.

Boža Krakar Vogel

Alenka Žbogar

Jerca Vogel

¹⁴ Pok. prof. dr. Breda Pogorelec mi je ob nastopu službe dejala: »Boža, pravzaprav te je škoda, da trajbaš tole metodiko.« – Izjavo sem kljub tedaj precej običajnemu odklonilnemu odnosu do področja vzela kot kompliment, in poskušala tisto, česar je »škoda«, izrabiti za dvig kakovosti in izboljšanje odnosa do predmeta.

Boža Krakar Vogel

THE CHAIR OF THE DIDACTICS OF SLOVENE LANGUAGE AND LITERATURE

The Chair of the Didactics of Slovene Language and Literature is the newest chair in the Department of Slovene Studies, although it was officially founded in 1999, then still within the framework of the common Department of Slavonic Languages and Literatures. It developed gradually from the first permanent appointments for specialist didactics in the department, which occurred in 1986. The chair currently has three members: assistant professor Dr Jerca Vogel, who deals with the didactics of Slovene language, assistant professor Dr Alenka Žbogar, who as part of her position lectures in the didactics of literature, and the present author, who also deals with the didactics of literature.

The roles of the current staff in the chair are research and pedagogical, covering both theoretical and practical aspects. They all derive from increasing reflection on the nature of specialist didactics, which was defined by Dr Olga Kunst Gnamuš as an interdisciplinary science about the goals, content and methods of instruction of a particular school subject (subject area). We have supplemented this definition with the notion that didactics is a science that has a role on both the research and applicative levels, which in short means that the work does not conclude with the publication of research results but rather with the verification of their validity and usefulness in curriculum planning, in teaching material, and directly in the lesson.

As teachers of teachers we attempt to prepare the student as well as possible for the commencement of pedagogical work. Therefore, in addition to the normal tertiary education forms of pedagogical work – lectures, seminars and tutorials – one of our roles is also the organisation and execution of pedagogical practice, which in recent years has surpassed the programme of individual observations and practice teaching foreseen by the pre-existing and still valid study programme. With the combined efforts of the chair's staff we have succeeded in implementing concentrated pedagogical practice for students. While not being that which is foreseen in the Bologna programmes in terms of its scope, in terms of its activities it is already developed to a similar extent. Thus under the leadership of specially trained teacher mentors, at schools students become familiar with the teaching of Slovene language actively and from all possible points of view, preparing themselves for the commencement of work. In all of these years, the prevailing opinion of students has been that pedagogical practice is a very useful and motivating experience, confirming their choice of profession and enabling a critical view of studies from a new perspective.

Notwithstanding the pre-academic continuity of specialist didactics in the theoretical and practical aspect, what counts in the end is the judgement that with the establishment of regular tertiary education teachers and staff, and with the foundation of the chair, this area has gained a new opportunity with an entirely new level of quality. I unashamedly believe that we have made good use of this opportunity and that the capacities that we have invested in this area have not been wasted.

It is evident that with the new educational demands and challenges the role of specialist didactics will become stronger, not only being kept alive in the presentations of nu-

merous academics but as a profession for teaching practical instruction skills. Its task in the future will increasingly be to provide teachers with the knowledge that will enable them to reflect independently on their own roles in education.

ANKA SOLLNER PERDIH

**ZGODOVINA KNJIŽNICE
ODDELKA ZA SLOVENISTIKO IN
ODDELKA ZA SLAVISTIKO**

Z ustanovitvijo univerze v Ljubljani (študijsko leto 1919/1920) je tesno povezan tudi nastanek knjižnice Seminarja za slovansko filologijo, predhodnice knjižnice Oddelka za slovenistiko in Oddelka za slavistiko. Nahajala se je v glavnem univerzitetnem poslopiju univerze, v Deželnem dvorcu, njeni temelji pa segajo že v prvo študijsko leto. Začetno knjižnično gradivo so prispevali pomembni slavisti, predvsem profesorji, ki so iz svojih lastnih fondov oblikovali t. i. priročno knjižnico. Že konec leta 1919 se je, kot piše prorektor Zupančič v prošnji 19. decembra Poverjeništvu za uk in bogočastje, »pojaviła izredno ugodna prilika, da more univerza kupiti lepo in bogato knjižnico umrlega sveuč. prof. dr. Gregorja Kreka za seminar za slovansko filologijo« (Samec, 242–243). Knjižnica je z nakupom te bogate zbirke v vrednosti ok. 100.000 K. (Seražin, 36) pridobila 2.477 naslovov oz. 3605 knjižničnih enot s področja slovanske filologije iz časa med 1850 in 1900, med drugim tudi Dalmatinovo Biblijo. Krekova knjižnica je bila v študijskem letu 1921/1922 vpisana v prvo inventarno knjigo. Knjižnična zbirka je bila urejena po širših strokovnih področjih (signature), znotraj le-teh pa po tekočih številkah (Pogorelec, Novak-Popov, Stabej, 231). Pri katalogizaciji je pomagal dr. A. Pirjevec.

Prav inventarne knjige predstavljajo glavni vir, kako je knjižnica pridobivala knjižnično gradivo. Prof. dr. France Kidrič je v svojem poročilu o finančnem stanju v univerzitetnih knjižnicah iz leta 1929 zapisal naslednje: »Dotacija univerze v prvem desetletju obstoja ni bila taka, da bi se bila biblioteka oprema, ki jo je univerza v Ljubljani že našla, sistematično v smislu potreb mlade univerze in njenega znanstvenega obrata nadaljevala in dopolnjevala« (ZSLU, Kidrič, 435). Poleg nakupov, za katere je bilo vedno premalo denarja, se je knjižnica bogatila tudi z darovi posameznikov (Pleteršnik, Nahtigal, Hribar) ali ustanov (Slovenska matica). Tretji steber dopolnjevanja knjižnične zbirke je predstavljala zamenjava s podobnimi inštitucijami v slovanskem okolju in Evropi. V zameno za revijo Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino je knjižnica prejela vrsto tujih slavističnih in drugih filoloških znanstvenih in strokovnih revij.

Kljub temu da je knjižnični fond v primerjavi s knjižnicami drugih seminarjev ljubljanske Filozofske fakultete hitreje naraščal, knjižnica ni bila nameščena v enem prostoru. Gradivo je bilo večinoma na voljo le za študij v seminarskih sobah (v času, ko tam niso potekala predavanja), izposoja na dom pa je bila velikokrat odvisna od profesorjev. Knjižnični fond je bil inventariziran, a le za silo katalogiziran. Knjižnica ni imela pravega knjižničarja, čeprav je dela v knjižnici do leta 1927 opravljal študent slavistike, Rudolf Kolarič, kasneje ukazni asistent. Tako je dr. R. Nahtigal zapisal tudi naslednji stavek: »V tej zvezi

je treba še poudariti, da mora tako velik institut, kakor je slovanski seminar, prej ali slej zopet dobiti nazaj stalnega asistenta ali pa odgovornega uradnika knjižničarja.» (ZSUL 1929, 351). Za knjižnico so skrbeli še J. Kolar, P. Kalan, A. Oven, B. Merhar (Pivec-Stele, 1932, 78). Leta 1929 je bil imenovan za asistenta in knjižničarja Zvonko A. Bizjak, ki je v tej funkciji napredoval do višjega asistenta. V knjižnici je vse do leta 1965 deloval knjižnični manipulant Rudolf Železnik.

Do selitve knjižnice Seminarja za slovansko filologijo v nove prostore nacionalne knjižnice je prišlo maja 1941. Knjižnico so selili študentje slavistike, ki so si v »živi verigi« podajali knjižnično gradivo iz drugega nadstropja univerze do vhoda v Gosposki ulici, ga na enak način prenašali ali nalagali na vozičke in prepeljali do nove stavbe univerzitetne knjižnice na Turjaški. Gradivo slavistične knjižnice je bilo razporejeno v prostore levega trakta pritličja Plečnikove stavbe. Po drugi svetovni vojni je organizacijske naloge za oddelek in knjižnico do svoje smrti leta 1952 opravljal višji asistent Zvonko A. Bizjak. Pri delu s študenti so mu pomagali pomožni asistenti Franc Jakopin, Breda Pogorelec, Dimitrij Sovre, Boris Paternu, Janez Rotar in drugi. Ko sta v študijskem letu 1949/50 postala asistenta pripravnika Franc Jakopin in Janez Zor, sta sprva prevzela tudi skrb za knjižnico.

Leta 1954 je knjižnica dobila prvo bibliotekarko Irmo Marinčič-Ožbalt, ki je po dveh letih odšla v tujino. Njeno delo je leta 1957 prevzel višji bibliotekar specialist Marko Kranjec in knjižnico nato uspešno vodil do konca leta 1996. Njegovo zapuščino predstavljajo urejena in tekoča nabava knjižničnega gradiva, skrb za zamenjavo, predvsem pa po bibliotekarskih pravilih urejena obdelava pridobljenih knjižničnih enot in skrb za abecedni imenski, stvarni, imenski geselski ter signaturni katalog. Prav tako je leta 1961 skupaj s takratnim predstojnikom oddelka, prof. dr. Borisom Paternujem, poskrbel za selitev gradiva iz Narodne in univerzitetne knjižnice v nove, tudi z njegovo pomočjo predvidene prostore knjižnice. S pomočjo predstojnikov je poskrbel tudi za kadrovske okrepitve v knjižnici.

Od leta 1962 do 1970 je bila v knjižnici kot bibliotekarka zaposlena Hermi-na Jug Kranjec. Po smrti R. Železnika je bila od leta 1966 najprej honorarno, kasneje pa redno zaposlena tudi knjižnična manipulantka Mimica Dernikovič, ki jo imajo generacije študentov slavistike v spominu kot prijazno izposojevalko knjižničnega gradiva, kolegi pa kot natančno in vestno vzdrževalko reda v knjižničnem skladišču. Leta 1970 je knjižnični prag za daljše obdobje prestopila slovenistka in rusistka Alenka Logar Pleško, ki se je hitro vključila v delo knjižnice in pripomogla k hitrejši obdelavi knjižnega gradiva. V poročilih o delu je vodja knjižnice leto za letom poročal, da je knjižnica kadrovsko podhranjena

in da nujno potrebuje dodatne knjižničarje. Prva sprememba se je zgodila maja 1977, ko je knjižničarske vrste dopolnila slovenistka in umetnostna zgodovinar-ka Anka Sollner Perdih. Tako je knjižnica štela že štiri zaposlene in zdelo se je, da bo odslej delo lažje potekalo. Leta 1989 je zaradi odhoda A. Logar Pleško na drugo delovno mesto prišla v knjižnico slovenistka Marija Cvetek. Od leta 1992, ko se je zaposlenim v knjižnici spet pridružila A. Logar Pleško, pa je knjižnica končno imela pet zaposlenih, štiri bibliotekarje in knjižnično manipulantko. Konec leta 1996, ko se je upokojil dolgoletni vodja knjižnice Marko Kranjec, je njeno vodenje prevzela A. Logar Pleško, v letu 1997 pa je knjižnica poleg Andreje Puc pridobila še Anko Polajnar, in sicer zaradi odhoda A. Logar Pleško na delovno mesto vodje OHK FF. Sprememb še ni bilo konec, saj se je zaradi odhoda Berte Pušnik bibliotekarkam pridružila Janka Šuštar. Spremembe so se dogajale še leta 2001, ko se je upokojila Marija Cvetek. Bibliotekarkam se je takrat pridružila Kristina Pritekelj, leta 2002, ko je knjižnico zapustila Janka Šuštar, pa še Urška Skalicky. Od študijskega leta 1997/1998 vodi knjižnico Anka Sollner Perdih.

Od enega redno zaposlenega bibliotekarja v petdesetih letih prejšnjega stoletja je knjižnica prerasla v petčlanski kolektiv zaposlenih, ki skrbi za okoli 118.000 enot knjižničnega gradiva in poleg klasičnih bibliotekarskih del – zbiranje, obdelovanje, hranjenje in posredovanje knjižničnega gradiva s področja zahodno-, vzhodno- in južnoslovanskih jezikov in književnosti – informacijsko opismenjuje uporabnike, omogoča dostop do elektronskih virov, posreduje bibliografske in druge informacijske storitve ter skrbi za bibliografsko obdelavo slovenistike. Glavno vodilo knjižnice je bilo, da poleg osnovnih strok, slavistike in slovenistike, skrbi tudi za gradivo, ki je interdisciplinarno povezano s pedagoškim in raziskovalnim delom na oddelku(-ih), predvsem pa, da je le-to zbrano na enem mestu in je tako uporabnikom takoj na razpolago. Zaradi prostorske stiske je pridobila več manjših prostorov v oddaljenem depozitu na Karlovski, vendar je s tem splavala po vodi njena enovitost in takojšnja učinkovitost. Zaposlene v knjižnici si zato prizadevajo vzdrževati konkurenčno prednost, da uporabnik tudi tako gradivo lahko dobi čim prej.

Vizija knjižnice temelji na kvalitetnem izvajanju knjižničnoinformacijskega dela, permanentnem izobraževanju tako zaposlenih kot uporabnikov ter je naravnana k izvajanju retrospektivne obdelave starejšega gradiva in reševanju prostorske stiske.

Literatura

- Dopis predstojnika Seminarja, dr. Borisa Paternuja, Študentom – slavistom, 1. 6. 1996 (hrani knjižnica Oddelka za slovenistiko in Oddelka za slavistiko).
- Pivec-Stele, Melita (1932): Naše knjižnice. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 13, št. 1–4, str. 71–92.
- Pogorelec, Breda, Novak-Popov, Irena, Stabej, Marko (1999): Oddelek za slovanske jezike in književnosti. – V: Zbornik [Filozofske fakultete] 1919–1999. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Samec, Drago (2006): Gregor Krek: z bibliografijo po njegovih stopinjah. Traditiones 35, št. 2, str. 237–245.
- Seražin, Nadja (1996): Nastanek in razvoj knjižnic Filozofske fakultete v Ljubljani, diplomska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- ZSUL – Zgodovina Slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929. Ljubljana: Rektorat Univerze kralja Aleksandra Prvega, 1929.

Anka Sollner Perdih

THE HISTORY OF THE LIBRARY OF THE DEPARTMENT OF SLOVENE STUDIES AND THE DEPARTMENT OF SLAVONIC LANGUAGES AND LITERATURES

The foundation of the library of the Seminar for Slavonic Philology, the predecessor of the library of the Department of Slovene Studies and the Department of Slavonic Studies, is closely linked with the foundation of the University of Ljubljana in the 1919/1920 academic year. The initial library material was contributed by leading Slavonic scholars, who from their own funds created the so-called reference library. By the end of 1919, with the purchase of the opulent collection of Prof. Dr Gregor Krek, the library had, amongst other things, already obtained the Dalmatin's Bible. In addition to purchases and donations, the library collection was supplemented by exchanges with similar institutions in the Slovene sphere and in Europe. Although the library fund grew more rapidly in comparison with the libraries of other seminars of the Ljubljana Faculty of Arts, until being moved to new premises in the National and University Library of Slovenia in 1941 it was not located in one place, and until 1954 it did not have a real librarian.

The relocation of the library material to new premises in 1961 was overseen by the highly qualified specialist librarian Marko Kranjec, together with the head of the department. During his successful leadership of the library from 1957 to 1996, Kranjec implemented the ordered and continuous supply of library material, oversaw exchanges, and above all ensured the ordered treatment of the acquired library articles and their cataloguing according to established librarian rules. Thus to the present day the library has grown into a five-member collective of staff, who, in spite of spatial constraints, take care of approximately 118,000 articles of library material and strive for the quality execution

of library-information work, the ongoing education of both employees and users, and the retrospective treatment of old material.

SIMONA KRANJC IN INA FERBEŽAR

**CENTER ZA SLOVENŠČINO
KOT DRUGI/TUJI JEZIK V
BESEDAH IN ŠTEVILKAH**

Vse intenzivnejši globalizacijski procesi pogosto sprožajo vprašanje, ali sploh in kdo se bo še učil jezikov z razmeroma majhnim številom govorcev, kakršna je na primer slovenščina. Pa vendar trendi v Sloveniji kažejo prav nasprotno: očitno je zanimiva za vse več ljudi, ki bi radi tu živeli in delali, kot tudi za tiste, ki bi se radi samo seznanili z njeno kulturno in civilizacijsko podobo. Za ekonomske priseljence iz nekdanjih jugoslovanskih republik je bila Slovenija zanimiva že od nekdaj, zaradi znanih razmer na območju nekdanje Jugoslavije pa se je zlasti v prvi polovici 90. let prejšnjega stoletja pritok oseb s tega območja še povečal. S pridružitvijo Evropski uniji je Slovenija postala zanimiva tudi za druge, zlasti vzhodne dele Evrope. V tako spremenjenih družbenih razmerah se skokovito povečujejo potrebe tujcev po znanju slovenščine kot drugega/tujega jezika, ob migracijah se na eni strani veča potreba tistih, ki prihajajo v Slovenijo, da bi znali jezik družbe, v katero se želijo integrirati, na drugi strani pa se tudi slovenska družba začenja čedalje bolj zavedati, kaj je jezikovno znanje, predvsem tudi, kaj je znanje slovenščine kot drugega/tujega jezika, s čimer so povezana tudi njena pričakovanja o jezikovnem vedenju tujcev.¹⁵ V okvir pričakovanj družbe pa seveda sodijo tudi zahteve države, ki zakonsko »predpisuje« stopnjo jezikovnega znanja na najrazličnejših področjih.¹⁶

Dejavnosti Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik

Takim družbenim (in jezikovnim) razmeram se skušamo prilagajati tudi v Centru za slovenščino kot drugi/tuji jezik¹⁷ pri Oddelku za slovenistiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (www.centerslo.net). V njegovem okviru tre-

¹⁵ Rezultati javnomnenjske ankete, izvedene aprila 2002 na Inštitutu za družbene vede – Centru za raziskovanje javnega mnenja na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, so – nekoliko presenetljivo – pokazali, da so pričakovanja Slovencev glede tega znanja precej visoka: večina jih je namreč menila, da za življenje in delo v Sloveniji znanje slovenščine za potrebe vsakdanjega sporazumevanja ne zadostuje, temveč da bi se morali tujci slovenščino naučiti (torej tudi znati) do te mere, da bi se lahko pogovarjali in pisali tudi o zahtevnejših temah. Iz odgovorov ni bilo mogoče sklepati, kdo je za vprašane tujec. Odnos do tujcev različnega izvora je namreč precej različen: kritičnost do tujih govorcev slovenščine, ki prihajajo s t. i. Zahoda, je namreč običajno precej manjša kot do nekdanjih sodržavljanov.

¹⁶ Za kratek pregled jezikovne politike gl. Ferbežar in Stabej 2002; prim. tudi Ferbežar in Pirih Svetina 2004.

¹⁷ Center se je postopoma razvijal od leta 1965, ko je bil organiziran prvi Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, v center, ki skrbi ne le za nenehno in poglobljeno (strokovno) informacijo o slovenski kulturni ustvarjalnosti, zlasti jeziku in literaturi (Pogorelec 1999, 11), temveč tudi v raziskovalni center na širšem področju slovenščine kot drugega/tujega jezika.

nutno deluje pet programov in dve dejavnosti, ki pokrivajo specifična področja slovenščine kot drugega/tujega jezika. Tečaji slovenščine so namenjeni promociji slovenščine v Sloveniji in organizirajo tečaje slovenščine kot drugega/tujega jezika za najrazličnejše publike.¹⁸ V letu 2009/10 kar 57 univerz po vsem svetu in v skoraj vseh evropskih državah v svoje študijske programe vključuje tudi slovenščino; slovenistično diplomu si je mogoče pridobiti na kar 23 evropskih univerzah. Ta del promocije slovenščine pokriva program Slovenščina na tujih univerzah, ki organizira lektorate v posameznih državah in vzdržuje stike s tamkajšnjimi učitelji in univerzami. Prav zaradi mednarodnih univerzitetnih povezav, na katerih temelji ta program, njegov pomen presega samo strokovne okvire in sodi v širši nacionalni oziroma državni interes (Vidovič Muha 1999: 27), saj se v okviru programa organizirajo tudi številni odmevni promocijski projekti.¹⁹ Rast programa STU ponazarjajo številke, saj je bilo leta 1994 v okviru programa zaposlenih 16 lektorjev, program pa je občasno podpiral in sodeloval s skupaj 29 tujimi univerzami, leta 2009 je na programu STU zaposlenih 31 lektorjev, sodelovanje pa poteka s kar 57 univerzami. Program je tudi v svetu prepoznan kot institucija, ki zagotavlja potrebno infrastrukturo na področju poučevanja slovenščine na tujih univerzah. Zelo se je okrepila izobraževalna dejavnost za lektorje, tako z mesečnimi in letnimi izobraževalnimi seminarji kot tudi s hospitacijskim in mentorskim sistemom. Hkrati pa je izjemno visoka izobrazbena struktura lektorjev. Veliko jih ima magistrski ali doktorski naziv ali pa so študenti podiplomskega študija.

Najstarejši Centrov program, *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture* (prim. op. 3), je v letu 2009 že 45. poletje zapored ponudil posebne tečaje in predavanja na izbrano aktualno temo s področja slovenistike;²⁰ cilj prireditve je slavističnemu svetu in drugim strokovnjakom posredovati avtentično védenje o jeziku, literaturi, kulturi in nacionalnih problemih Slovencev (Derganc 1999, 17) in je namenjena tujim slavistom oz. slovenistom, tako tistim, ki se s tem področjem šele začenjajo ukvarjati (npr. študentje), kot že uveljavljenim strokovnjakom. Slednjim je sicer namenjeno mednarodno znanstveno humanistično

¹⁸ V ta program sodijo že tradicionalne Poletna, Zimska in Celoletna šola slovenščine, pridružuje se jim najmlajša Mladinska poletna šola (prvič izvedena leta 2006), v okviru tečajev pa potekajo tudi številni krajši tečaji za različne publike (tudi npr. prevajalce in tolmače v EU). Sem sodijo tudi vse bolj množični tečaji, namenjeni študentom, ki prihajajo v Slovenijo v okviru programa Erasmus (od leta 2003 njihovo število skokovito narašča, tako da se zadnja leta se vsak semester tečaja v okviru Centra udeleži prek 100 študentov iz vse Evrope).

¹⁹ Npr. projekt *Prevajanja slovenskih literarnih del* l. 2004, projekt *Svetovni dnevi slovenskega filma* v l. 2005, projekt *Svetovni dnevi slovenske literature* l. 2006, *Svetovni dnevi slovenske literature na filmu* l. 2008 idr.

²⁰ Tokrat je nosil naslov *Telo v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*.

srečanje *Obdobja v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*; v problemskem jedru simpozija *Obdobja* je kulturološki vidik slovenistike, zasnovan pa je tako, da omogoča kritično predstavitev slovenske humanistične misli glede na evropski čas in prostor (Vidovič Muha 2002, 35).²¹ Obe prireditvi sta trdno zasidrani tudi v dejavnosti programa STU: iz študentov na tujih univerzah rastejo raziskovalci slovenskega življenja, prek Seminarja poteka navezava osebnih stikov s tujimi študenti, postdiplomanti, strokovnjaki in znanstveniki, zelo pomembno je tudi njihovo neposredno doživetje Slovenije. Strokovni interes slovenistike je od vsega začetka narekoval, da je simpozij *Obdobja* odprt za vso slovensko in mednarodno slovenistično humanistiko, kar dokazuje tudi vsebina 25 zajetnih zbornikov, ki so temeljna slovenistična in slavistična študijska literatura tudi v mednarodnem merilu.

Peti program je *Izpitni center*, ki je uradno pooblaščen za preverjanje in certificiranje znanja slovenščine kot drugega/tujega jezika. Leta 1994 je vlada RS Slovenije Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pooblastila za zunanje preverjanje znanja in izdajanje ustreznih javno veljavnih certifikatov o tem znanju. To dejavnost v celoti prevzema program *Izpitni center* (v nadaljevanju IC), ki je bil v okviru Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik ustanovljen leta 1994, čeprav so se izpiti iz takrat aktivnega znanja slovenščine izvajali že prej.²² Leta 2000 je bil izdelan in sprejet tristopenjski javno veljavni izobraževalni program za odrasle *Slovenščina za tujce* (www.acs.si/programoteka), ki natančno opisuje standarde znanja za vsako raven posebej, hkrati pa pomeni tudi temeljno specifikacijo za izpite. Odtlej se izpiti iz slovenščine kot neprvega jezika izvajajo na treh ravneh: osnovni, srednji in visoki ravni. Program je zasnovan na komunikacijskem modelu jezikovne zmožnosti in se s tem skuša približati mednarodnim standardom. Na njegovo zasnovo so vplivali takrat obstoječi mednarodno uveljavljeni dokumenti, kot so listovnik (portfolio),²³ opis sporazumevalnega praga (*Threshold Level*) idr., zato lahko govorimo tudi o primerljivosti s stopnjami, ki jih je – nekoliko kasneje, a na istih podlagah – priporočil Svet Evrope s Skupnim evropskim jezikovnim okvirom (SEJO). Tako je osnovna raven primerljiva z ravno B1, srednja z B2 in visoka s C1.²⁴

²¹ Na letošnjem simpoziju bodo udeleženci razpravljali na temo *Infrastruktura slovenščine in slovenistike*.

²² Podrobno o zgodovini certificiranja slovenščine kot tujega jezika v Ferbežar in Pirih Svetina 2004.

²³ Sredi 90. let prejšnjega stoletja je bil v Švici razvit *Portfolio Entwurf*.

²⁴ Poudarimo naj, da je mogoče govoriti izključno o primerljivosti, nikakor ne natančni vzporednosti, saj slovenski izpiti doslej na lestvico SEJO še niso bili uvrščeni z ustreznimi standardiziranimi postopki (prim. tudi v nadaljevanju).

Izpiti so sestavljeni iz štirih ali petih podtestov, odvisno od ravni.²⁵ Natančno je izpit predstavljen na spletnih straneh IC (www.centerslo.net), kjer so poleg podrobnih informacij o posamezni ravni na voljo tudi odgovori na najbolj pogosta vprašanja kandidatov in vzorčni testi za vsako raven posebej. Prav tako je IC v letu 2006 poskrbel, da imajo kandidati za vsako raven na voljo tudi zbirke testov, ki jim lahko pomagajo pri pripravi na izpit.²⁶ Prav tako se v okviru *Tečajev slovenščine* organizirajo in izvajajo 40-urni tečaji priprave na izpit.²⁷

Ker se izpiti izvajajo tudi izven »matične« ustanove, je seveda treba poskrbeti na eni strani za ustrezno standardizacijo izpitnih postopkov, na drugi pa tudi za varovanje podatkov – tako osebnih podatkov kot tudi za tajnost izpitnega gradiva. V ta namen je IC pripravil pravila o varovanju izpitne tajnosti in izdelal zelo natančna navodila za izvajalce izpitov, kako naj poteka izpitni postopek in kako naj ocenjevalci točkujejo in ocenjujejo izpite. Navodila vključujejo tudi pravila dobre prakse. Spričevala in druge dokumente pa izdaja izključno IC na osnovi rezultatov na izpitih. Spričevala se trenutno uporabljajo na nacionalni ravni, si pa v IC prizadevamo pridobiti tudi ustrezno mednarodno priznanje. Prav v ta namen v letu 2008 v okviru združenja ALTE poteka zunanja evalvacija (t. i. auditing), ki naj bi vse člane tega združenja, če to želijo ostati, primoral k ustreznemu poenotenju ob upoštevanju 17 minimalnih standardov, ki so jih oblikovali in sprejeli člani združenja (prim. www.alte.org).

Kot povezovalni dejavnosti v okviru Centra za slovenščino delujeta še *Založništvo*, ki skrbi za izdajo učbenikov, priročnikov za učitelje, zbornikov in številnih drugih gradiv, in *Izobraževanje*, ki ponuja infrastrukturo za ustrezno strokovno usposabljanje učiteljev slovenščine kot drugega/tujega jezika, izpraševalcev na izpitih, avtorjev izpitnih gradiv itn. Center je hkrati tudi središče raziskovalne dejavnosti za področje slovenščine kot drugega/tujega jezika. Na

²⁵ Podtesti se nanašajo na posamezne sporazumevalne dejavnosti; tako je izpit na osnovni ravni sestavljen iz podtesta branje, poslušanje, pisanje in govorjenje, na obeh višjih ravneh pa se posebej preverja tudi slovnica. Izpiti so enakovredni, za uspešno opravljen izpit na srednji in visoki ravni morajo biti kandidati uspešni pri vseh petih podtestih (mejna vrednost je 60 % oz. pri obeh produktivnih podtestih ocena 2 na petstopenjski lestvici). Na osnovni ravni je ocenjevanje in točkovanje zaradi specifične populacije nekoliko prilagojeno.

²⁶ Zbirka za vsako raven vsebuje poleg natančnega opisa izpita tudi predstavitev posameznih nalog in strategije za njihovo reševanje, primere ocenjene pisne in govorne produkcije, tri vzorčne teste z rešitvami in cede, na katerem so posneti podtesti za poslušanje (prim. Ferbežar 2006).

²⁷ Ostale ustanove, ki izvajajo izpite, za pripravljalne tečaje skrbijo same, pri čemer jim IC nudi ustrezno strokovno podporo (v obliki izobraževalnih seminarjev).

tem mestu velja omeniti vsaj nekatere raziskovalne oz. aplikativne projekte, ki so potekali in še potekajo v okviru Centra za slovenščino: z objavo *Sporazumevalnega praga za slovenščino* (slovenska verzija stopnje *Threshold Level* – B1) se je leta 2004 slovenščina pridružila drugim evropskim jezikom in svoje standarde na področju učenja slovenščine kot drugega/tujega jezika začela približevati evropskim; projekt je prejel Evropsko jezikovno priznanje 2003. Leta 2006 je bil javnosti predstavljen interaktivni tečaj *Slovenščina na daljavo* (www.e-slovenscina.si); tečaj je v fazi nadgradnje in širjenja. Najnovejši projekt v okviru Centra je namenjen poučevanju otrok v osnovni šoli in ustrezni strokovni podpori učiteljev, ki v svoje razrede s slovenščino kot prvim jezikom dobivajo tudi učence, katerih prvi jezik ni slovenščina. Sledijo številni mednarodni projekti; naj omenimo le nekatere med njimi, ki so že zaključeni: Socratesovi projekti *Lingua 2 TiPS* (*Testing in Polish and Slovene*) in promocijski *Lingua 1 Slavic Networking* (www.slavicnet.us.edu.pl) (oba nagrajena z Evropskim jezikovnim priznanjem 2004 in 2007) ter *Lingua 2 Tool for Online and Offline Language Learning* (kombiniran jezikovni tečaj na stopnji A2), Grundtvigov *SPICES* (www.trainingspices.net; razvoj orodij za učenje medkulturne komunikacije), Leonardo da Vinci *LINT* (www.travellang.org; slovanski jeziki v turizmu) in Tempusov *MaLTeCC* (razvoj sistema preverjanja in certificiranja znanja makedonščine kot tujega jezika v Makedoniji). Tudi sicer je Center mednarodno aktiven – od leta je 2000 član prestižnega mednarodnega združenja evropskih izpitnih centrov ALTE (www.alte.org).

Slovenščina kot drugi/tuji jezik v številkah

Po podatkih letnih poročil Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik se je v zadnjih petih letih samo v Centrovih tečajih v Sloveniji²⁸ slovenščino učilo skoraj 4000 oseb (zlasti iz EU pa tudi iz ZDA, Argentine in Kanade²⁹) z najrazličnejšimi motivi. Izpit iz znanja slovenščine po programu *Slovenščina za tujce* pa je v tem času opravljalo več kot 10.000 kandidatov, od tega največji delež (več kot tri četrtine) na osnovni ravni, manjši pa na srednji in visoki ravni. Kandidati za izpite na vseh treh ravneh (za razliko od udeležencev na tečajih) v več kot 90 % primerov prihajajo iz nekdanjih jugoslovanskih republik, kot glavni motiv za opravljanje izpita pa večinoma nava-
jajo na osnovni ravni pridobitev slovenskega državljanstva, na srednji vpis na uni-
verzo, na visoki pa delo.³⁰ Poenostavljeno bi lahko rekli, da izpiti nekako odslikavajo
družbeno-ekonomske razmere v državah nekdanje Jugoslavije.³¹

Primerjalni podatki za zadnjih pet let kažejo, da se zanimanje za učenje slovenščine povečuje, medtem ko se potreba po pridobitvi javno priznanega do-
kazila o znanju slovenščine za uradne namene nekoliko zmanjšuje. Primerjava
med izvorom udeležencev tečajev in izvorom kandidatov za izpite kaže, da se
slovenščino sistematično učijo zlasti tisti, ki za bivanje v Sloveniji ne potrebujejo
uradnega certifikata o svojem znanju slovenščine; nasprotno pa tisti, ki takšno
dokazilo potrebujejo npr. za pridobitev slovenskega državljanstva, slovenščino
večinoma usvajajo nesistematično, iz okolja.³² Za to obstajajo različni razlogi

²⁸ Podatki za druge institucije, ki se ukvarjajo z učenjem slovenščine kot drugega/tujega jezika v Sloveniji, žal, niso zbrani, v tujini pa se v okviru programa *Slovenščina na tujih univerzah* slovenščino uči vsako leto več kot 1500 študentov.

²⁹ Iz ZDA, Argentine in Kanade prihajajo zlasti udeleženci slovenskega rodu (potomci sloven-
ske diaspore).

³⁰ Zanimiv je podatek, da skoraj dve tretjini vseh kandidatov, ki so opravljali izpit na visoki
ravni, prihajata s področja medicine. Zadnja leta se število tujih zdravstvenih delavcev še pove-
čuje; trenutna situacija v slovenskem zdravstvu namreč tujim zdravnikom – zlasti iz Hrvaške
in Srbije – omogoča zaposlitev v Sloveniji.

Kandidati za izpite iz znanja slovenščine na srednji ravni, ki je pogoj za vpis v 2. letnik na
večino fakultet Univerze v Ljubljani in Univerze v Mariboru, so študenti 1. letnikov (precej jih
prihaja iz Istre, saj je zanje Ljubljana bližje univerzitetno središče kot npr. Zagreb ali Split).

³¹ Na osnovni ravni se te razmere odslikavajo nekoliko z zamikom, saj lahko priseljenci za slo-
vensko državljanstvo zaprosijo šele po 10 letih bivanja v RS. Tako smo npr. v začetku novega
tisočletja zaznali precejšen porast kandidatov iz BiH, zadnji dve leti pa močno narašča število
albansko govorečih prosilcev za slovensko državljanstvo. Na visoki ravni pa izpiti kažejo tako
trenutne razmere v slovenskem zdravstvu kot tudi ekonomske razmere zdravnikov na Hrva-
škem in v Srbiji.

³² Zanimanje za sistematično učenje slovenščine pa ugotavljamo pri kandidatih, ki certifikat o
znanju slovenščine potrebujejo zlasti na visoki ravni, vendar se ti kandidati največkrat sloven-
ščino učijo zunaj Slovenije, torej v svojih matičnih državah.

– eden je zanesljivo sorodnost jezikov, ki omogoča takojšnje sporazumevanje, drugi razlog pa je najbrž globlji in ga je mogoče pojasniti z zgodovinskimi in sociolingvističnimi okoliščinami bivanja v skupni državi, kjer jezika oz. jezikov so državljani ni bilo treba znati. In tu ne smemo zanemariti še dveh dejstev: med ekonomsko migracijo v Sloveniji gre pogosto za osebe, ki se potrebe po sistematičnem učenju slovenščine ne zavedajo³³ ali pa – kljub želji po učenju – tega ne omogoča njihov finančni položaj. Tako nesistematično usvajanje slovenščine ima za posledico oblikovanje različnih kodov, ki so zaznamovani z močnimi jezikovnimi prenosi iz prvih jezikov.³⁴

Načrti v prihodnje

Glede na predstavljene podatke status slovenščine v R Sloveniji torej ne zbujajo skrbi. Res je sicer, da se ob slovenščini zlasti kar zadeva dostop do informacij vedno bolj uveljavlja angleščina in da ima angleščina glavno vlogo v mednarodnem sporazumevanju, kadar se želijo sporazumeti osebe z različnimi prvimi jeziki (Stabej 2001). Vendar pa predstavljeni podatki kažejo, da se tujim govorcem še vedno (kot kažejo številke celo vedno bolj) zdi vredno učiti tudi jezika z maloštevilnimi govorcji, kot je slovenščina. Najbrž se jim zdi samo po sebi umevno, da se bodo morali, če se želijo aktivno vključiti v slovensko družbeno življenje, naučiti slovenščino. Jasno pa je, da morajo za to imeti na voljo dovolj možnosti. Težave pa se lahko pojavijo v primerih, ko država postavlja uradne zahteve po jezikovnem znanju; če namreč znanje zahteva, mora bržkone v ustrezni meri tudi ponuditi dostop do njega.³⁵ Jezikovna zmožnost se seveda lahko ustrezno gradi le v primeru, če ima posameznik možnosti za dejavno srečevanje z jezikom, v našem primeru s slovenščino. Zagotoviti ustrezne družbene okoliščine pa ni samo naloga slovenskega jezikoslovja, temveč tudi celotne družbe.³⁶ Center za sloven-

³³ Zanj je največkrat značilna slaba funkcionalna pismenost tudi v prvem jeziku.

³⁴ Takšni omejeni kodi pa se lahko v procesu fosilizacije razvijejo najprej v vmesne jezike, navsezadnje pa lahko v določenih okoljih lahko govorimo tudi o pidžinizaciji. Ta problematika je v Sloveniji še slabo raziskana; nekatere manjše raziskave so predstavljene v Požgaj Hadži in Ferbežar 2001, Požgaj Hadži in Ferbežar 2005, Pirih Svetina in Ferbežar 2005.

³⁵ V tem primeru seveda ne zadostuje samo ponudba tečajev, izdelava učnih gradiv ipd., temveč bržkone tudi ustrezno financiranje oz. sofinanciranje. Gotovo bi sofinanciranje tečajev in/ali izpita še za marsikaterega tujega govorca slovenščine pomenilo (dodatno) motivacijo za sistematično učenje.

³⁶ Premalo je še raziskano, kaj se s sporazumevalno zmožnostjo tujih govorcev slovenščine dogaja po zaključenem tečaju oz. opravljenem izpitu; jasno je, da je ta podvržena spremembam: odvisno od posameznikove motivacije, navsezadnje pa tudi možnosti, ki mu jih ponuja družba, lahko napreduje – ali nazaduje.

ščino kot drugi/tuji jezik že dolga leta prevzema vlogo »spodbujevalca« učenja slovenščine kot drugega/tujega jezika in svoje dejavnosti iz leta v leto prilagaja novim potrebam, na eni strani s pripravo učnih gradiv in z organizacijo različnih tečajev ter strokovnih srečanj, na drugi pa z raziskovalno dejavnostjo s širšega področja uporabnega jezikoslovja ter seznanjanje strokovne in širše javnosti s svojim delom.

V izhodišče nadaljnjih raziskav bo treba postaviti uporabnika – tujega govorca slovenščine. Na eni strani bo treba raziskati družbeni in jezikovni profil govorcev slovenščine kot drugega/tujega jezika in njihovo jezikovno zmožnost; v tem okviru bi kazalo raziskati tudi, kako se v določenem času ta spreminja (in spremeni).³⁷ V Centru zato razmišljamo o izdelavi korpusa usvajanja slovenščine kot drugega/tujega jezika (prim. Stritar 2006), ki bi na eni strani omogočal prilagajanje učnih načrtov tistim, ki se slovenščino še učijo, na drugi pa odpiral možnosti za bolj poglobljeno raziskovanje procesov usvajanja jezikovne zmožnosti v slovenščini kot drugem/tujem jeziku, nastajanja in značilnosti vmesnih jezikov ipd. V raziskovanje razvoja jezikovne zmožnosti v slovenščini bo treba vključiti tudi otroke; s tem v zvezi se v Centru trudimo, da bi poučevanje otrok razširili na celotno šolsko vertikalo.

Kar zadeva zunanje preverjanje znanja slovenščine, bo posebna pozornost veljala sila zahtevnemu prilagajanju obstoječih standardov in izpitov Skupnemu evropskemu jezikovnemu okviru (SEJO), ki se v slovenščino še prevaja, v zvezi s tem pa bržkone tudi ustreznemu pravno-formalnemu urejanju. Prav tako nas bodo morale zanimati posledice, ki jih ima takšno preverjanje za tiste, ki potrebujejo javno veljavno listino o svojem znanju za uradne namene (t. i. impact). V okvir preverjanja bi sodile raziskave strokovnih jezikov za različna poklicna področja, kar bo zahtevalo širjenje polja raziskovalnega dela tudi v razmerju do domačih govorcev in njihove jezikovne zmožnosti. To pa pomeni ustrezno razširitev raziskav tudi na področje slovenščine kot prvega jezika. In nazadnje: potrebovali bomo bolj poglobljene študije odnosa domačih govorcev do tujih – in nasprotno³⁸ – ter tako postaviti trdnejše temelje za raziskovanje medkulturne komunikacije.

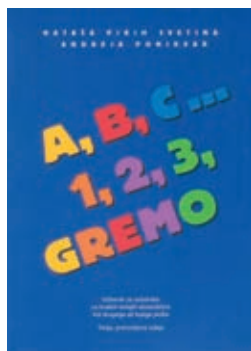
Mobilnost slovenističnih študentov in tujih strokovnjakov je kompleksen proces, ki bi ga bilo treba vsaj v določenih točkah še dodatno podpreti. Center v okviru svojega programa Tečaji slovenščine v največji meri v Sloveniji izobražuje in pripravlja tuje študente za vpis na univerzo ali za (izmenjavni) študij na slo-

³⁷ Večja vzdolžna študija razvoja sporazumevalne zmožnosti pri tujih govoricah slovenščine je bila na Centrovih tečajih izvedena v letih 1999/2000 (prim. Pirih Svetina 2005), manjše raziskave pa potekajo v okviru diplomskih seminarjev na dodiplomskem študiju.

³⁸ Prim. Požgaj Hadži in Balažic Bulc 2005 in Požgaj Hadži in Balažic Bulc 2007.

venskih univerzah in pri tem nudi podporo tudi drugim slovenskim univerzam. V prihodnjih letih se bo ta dejavnost po napovedih močno razširila v skladu s cilji Strategije Univerze v Ljubljani in drugih slovenskih univerz, da se poveča število tujih študentov na slovenskih univerzah. Evropski izmenjavni okvir (Socrates Erasmus, Ceepus) omogoča semestrskve izmenjave in tudi pripravljalni tečaj slovenščine, potrebe pa so večje, kot jih predvidevata sedanja infrastruktura in financiranje.

Tudi za omogočanje kakovostnega dela programa slovenskih lektoratov v tujini je temeljno, da se strategija odpiranja in organiziranja koordinira na enem mestu, seveda ob usklajeni državni podpori in strategiji na nacionalni ravni – tako s slovenistikami na drugih slovenskih univerzah kot tudi z interesi države in s slovenskimi državnimi institucijami. Na podlagi skupnih izhodišč bo oblikovan tudi Pravilnik o izvajanju programa Slovenščina na tujih univerzah, ki bo urejal organiziranost in naloge programa, ter delovanje učiteljev na tujih univerzah. Enako bi morali biti na ta način usklajeni tudi podpori države in financerja, zato bi bilo treba v sodelovanju z RS in drugimi zainteresiranimi institucijami izdelati strategijo delovanja glede potreb in nadaljnjega razvoja slovenistik na tujih univerzah ter predvideti pravne podlage.

Glede na politično, družbeno in kulturno prihodnost Slovenije in slovenske jezikovne skupnosti, ki bo, kot kaže, zaznamovana z vse večjo odprtostjo in integrativnostjo, je Center kot ustanova, ki lahko z nadgradnjo sedanje razvejene dejavnosti še naprej učinkovito skrbi za svoje poslanstvo, nedvomno velikega nacionalnega pomena. Integriranost Centra v širše družbene procese in hkrati njegovo odprtost zagotavlja tudi njegova organiziranost s sveti posameznih dejavnosti, ki vključujejo predstavnike vseh zainteresiranih slovenskih ustanov. Centru pa je treba s stabilnim financiranjem in drugimi pravnimi podlagami

omogočiti ustrezen okvir za nemoteno nadaljnje delovanje in – smiselno ter usklajeno – strokovno rast.

Literatura

- Derganc, A. (1999). Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. V: Bešter, M., Kržišnik, E. (ur.). Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. Str. 17–26.
- Ferbežar, I., Pirih Svetina, N. (2002). Izobraževalni programi, Izobraževanje odraslih, Slovenščina za tujce. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Ferbežar, I., Bajec, B. (2004). Priročnik za avtorje testnih gradiv. Krakow: TaiWpn Universitas.
- Ferbežar, I., et al. (2004). Sporazumevalni prag za slovenščino. Ljubljana.
- Ferbežar et al. (2004). Slovenski pojmovnik s področja jezikovnega testiranja. Krakow: TaiWpn Universitas.
- Ferbežar, I., Pirih Svetina, N. (2004). Certificiranje slovenščine kot drugega jezika: zgovovina in perspektive. JiS, št. 3–4/2004. Str. 17–34.
- Ferbežar, I., Stabej, M. (2002). Slovene as a second language: infrastructure and language policy. Strani jezici 32 (2002), 3–4. Str. 235–243.
- Ferbežar, I. (2006, ur.). Izpiti iz znanja slovenščine na osnovni, srednji in visoki ravni. Zbirke testov. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik FF UL (tri publikacije).
- Letna poročila Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- Pirih Svetina, N. (2005). Slovenščina kot tuji jezik. Domžale: Izolit.
- Pirih Svetina, N., in Ferbežar, I. (2005). Slovenščine tujejezičnih govorcev. Jezik in slovestvo, št. 6/2005. Str. 3–15.
- Pogorelec, B. (1999). Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. V: Bešter, M., Kržišnik, E. (ur.). Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. Str. 7–15.
- Požgaj Hadži, V., Balažic Bulc, T. (2005). Meje (ne)tolerantnosti do govorcev slovenščine kot tujega jezika. V: Mikolič, V., Marc Bratina, K. (ur.). Slovenščina in njeni uporabniki v luči evropske integracije Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales : Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. Str. 245–253.
- Požgaj Hadži, V., in Balažic Bulc, T. (2007). Stereotipi o govornicima stranih jezika = Stereotypes about foreign language speakers. 21. medunarodni znanstveni skup Jezična politika i jezična stvarnost. Zagreb, Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Str. 41, 86.
- Požgaj Hadži, V., Ferbežar, I. (2001). Tudi to je slovenščina. V: Orel, I. (ur.). 37. Seminarja slovenskega jezika, literature in kulture, 25. 6.–14. 7. 2001. Zbornik predavanj. Lju-

bljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Str. 57–68.

- Požgaj Hadži, V., in Ferbežar, I. (2005). Tekst između slovenskog i srpskog jezika: (tipične pisane pogreške na ispitima iz znanja slovenskog kao drugog jezika). V: Prilozi proučavanju jezika, št. 36/2005. Str. 137–146.
- Stabej, M. (2001). Bo en jezik dovolj? Večjezičnost v enojezičnosti. V: Vidovič Muha, A. (ur.). Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje. Obdobja. Metode in zvrsti, 20. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- Stritar, M. (2006). Merila za oblikovanje korpusov usvajanja tujega jezika. Jezik in slovestvo, št. 5/2006. Str. 59–74.
- Vidovič Muha, A. (1999). Slovenščina na tujih univerzah. Bešter, M., Kržišnik, E. (ur.). Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. Str. 27–33.
- – (2002). Simpozij obdobja 20: Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje. Ob 450-letnici izida prve slovenske knjige. V: Zemljarič Miklavčič, J., (ur.). Poročilo Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik 2000/01. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. Str. 33–36.

Simona Kranjc, Ina Ferbežar

THE CENTRE FOR SLOVENE AS A SECOND/FOREIGN LANGUAGE IN WORDS AND NUMBERS

The Centre for Slovene as a Second/Foreign Language, which operates under the auspices of the Department of Slovene Studies of the Faculty of Arts of the University of Ljubljana, is the central Slovene institution for developing a complete infrastructure for the achievement, verification, and confirmation of knowledge of Slovene as a second/foreign language. It is made up of five programmes: the oldest is the Seminar of Slovene Language, Literature and Culture (operating since 1964); the Obdobja (Epochs) Symposium is devoted to researchers of Slovene language, literature and culture, including those beyond the Slovene borders; Slovene in Foreign Universities cooperates with 55 universities throughout the world; Slovene Language Courses organises courses primarily in Slovenia; the Examination Centre executes external assessment and provides a complete system of certification of the knowledge of Slovene as a foreign/second language. In addition to these programmes the activities of the centre also include Education, which offers teachers and testators of Slovene as a foreign language appropriate specialist 'educational' support, while Publishing oversees the printing of textbooks, handbooks and other publications within the framework of the centre's activities.

The centre participates in numerous Slovene and international projects, while also developing the area of Slovene as a second/foreign language in terms of research.

PETRA JORDAN

**ŠTUDENTSKA
SLOVEMISTIKA**

Prva od študentskih anekdot, ki smo jih kot bruci slišali v prvih dneh oktobra, je bil statistični podatek, da se na Filozofski fakulteti študira povprečno sedem let in pol. Letos, ko univerza ter FF in z njo slovenistika obeležujejo 90 let, moja generacija s podaljšanim absolventskim stažem vstopa v šesto leto študija in anekdota tako že izgublja svojo metaforičnost, navsezadnje pa tudi komičnost. Današnji študent fakultete z 8000 vpisanimi, petimi nadstropji in premalo predavalnicami, s približno vedno enakim številom bonov, evrov v denarnici in izpitov v indeksu – vedno še kakšen ostane, kajne – težko takole na papirju zaokroži in nadaljuje zavidljivo devetdesetletno pot oddelka, ki vznikla v Ramovševem prvem predavanju in se steka v prvo leto bolonjske prenove. Vendarle pa smo, še sami ne vemo, kdaj, v teh petih letih svojega bivanja na fakulteti postali del slovenistike in ona del nas, se prebili skozi vse njene mite in vzljubili vso njeno mistiko, ki jo zdaj poskušam oživiti v številnih drobnih anekdotah in igranjih z besedami in ki jo navsezadnje rdeče na črnem priklicujejo nove slovenistične majčke:

Kolikokrat smo se v preteklem ležernejšem absolventskem letu iz stalnih okoliških *kafičev*, Ježa, Semaforja, Borderlina ..., ozirali nazaj na štiri leta predavanj, izpitov in zamujanj in nejeverno zmajevali z glavo, češ, kdaj so minila. Se spomnite, kaj se vse se je dogajalo od tistih zadnjih minut učenja pred prvim kolokvijem iz pravorečja v prvem letniku, ko smo panično iskali, ali bo nad »kad« krativec, pa je sošolka mirno zaključila, da ona že ne reče »kd, ampak bana«? In kako smo se pokroviteljsko nasmihali, ko nam je profesorica E. Kržišnik na uvodnem predavanju slovenskega knjižnega jezika rekla: »Z današnjim dnem niste več normalni govorci slovenščine.«? Danes pa se v istih Ježu, Semaforju, Borderlinu samoumevno spustimo v lektoriranje cenikov pijač in vneto debati-

ramo o tem, kako bo protikadilski zakon sprožil nov sociolingvistični pojav, da bo namreč fraza »zakajen lokal« postala popolnoma pomena prazna, z ljubečim, napol ponosnim, napol prepadenim in še vedno pokroviteljskim nasmeškom nad svojo poklicno deformacijo.

Starejši kolegi so nam predajali urbani mit, da je slovenistično Popotovanje iz Litije do Čateža najboljši študentski žur. Sama sem se za tak podvig opogumila šele v tretjem letniku in se nato kot zvest udeleženec učila, kako se tradicijo branja iz Levstika v različnih narečjih, črnega moža in predavanja ob Plečnikovem spomeniku bogati na primer z inštalacijo »Naj te z listjem posujem« in vsako leto obveznim novim ovinkom na kak še neraziskan del poti, ki vsaj delu pohodnikov omogoči, da se izgubijo. Kot sem se v prvo leto ustrašila pošteno mokrega dne, ne vedoč, da je – kot nas je poučil profesor Hladnik – problem enostavno rešljiv s stalnim izravnavanjem vlage od znotraj, si po seriji treh zlatojesenskih ekskurzij še vedno želim enega pravega premočenega, blatnega, drsečega in zmagovitega popotovanja.

Ko smo sčasoma sami postali »starejši kolegi«, je prišla na nas vrsta za razbijanje novega urbanega mita o popotovanju; profesor Bjelčevič je namreč začel brucem razglašati, da je ekskurzija obvezna. Že res, da je vsa leta na Čatežu v indekse vpisoval opravljene »terenske vaje«, kar nas je, humanistične knjižne molje, neizmerno zabavalo, toda nov rod slovenistov je, nevajen specifičnega norčevanja iz avtostereotipov, začel preplašeno razmišljati o zdravniškem opravičilu, s katerim bi jim vendar morali dovoliti pristopiti k izpitu. Tako se je izkazala še ena nepogrešljiva prednost oddelčnega tutorstva: starejši študentje obenem z nasveti o izpitih in logističnimi razlagami fakultetne birokracije bruce neboleče vpeljejo v humor lastne stroke. In vsak, ki se je kdaj lotil iskanja navodil ali pomoči pri prepisu ali prošnji za pogojni vpis, ve, da študentu Filozofske fakultete humor pride še kako prav.

Prav zato je bilo tutorstvo projekt, ki je zadnji dve leti močno zaznamoval študentski del življenja na fakulteti, morda sicer ne ravno v takem smislu, kot so si načrtovalci zamislili. Izkazalo se je namreč, da ne gre toliko za potrebo novih študentov po stalnem in zanesljivem viru informacij glede sistema in pravil, kajti v tej smeri bi se ne nazadnje tudi sami znašli, enako kot so se brez tutorjev generacije pred njimi, temveč so se pozitivni učinki te vertikalne naveze med študenti začele kazati v večji povezanosti tako znotraj letnika kot med njimi, v večjem krogu kolegov in zato, upamo, tudi v močejšem občutku pripadnosti. Tako pravzaprav najbrž ni samo Bjelčevičeva grožnja vsako leto odgovorna za največje število udeležencev na popotovanju prav iz prvega letnika; tudi na brucovanje jih zadnja leta prihaja vedno več in vedno bolj pogumno sodelujejo v praviloma »mučiteljskih« igricah, ki jih za zelence načrtujejo starejši letniki. V tej smeri deluje zadnja leta tudi organizacija ekskurzij po Sloveniji in v tujino, nekoliko bolj »resne« oziroma informativne oblike druženja, ki niso več v prvi vrsti vezane na posamezen letnik, pač pa se jih udeležujejo bolj ali manj enakomerno tako mlajši kot starejši študentje.

Brucovanja so še ena posebna oblika tradicionalnega druženja na slovenistiki in študentje smo vsako leto znova veseli velike podpore oddelka in res velikega zanimanja študentov in profesorjev. Ker smo se skozi vsa leta študija udeležili kar nekaj takih prireditev drugih oddelkov in drugih fakultet, lahko ne zgolj iz občutka dolžnosti in pripadnosti rečemo, da so naša najprijetnejša, k čemur pa nedvomno pripomoreta živa glasba »hišnega« *benda* profesorja Stabeja, Melanholikov, in domiseln program, povezan z domačimi temami iz literature in jezika. Tako so se v brucovanjih, kar se jih je brez izjeme vsako leto udeležila vsaj manjša skupina iz moje generacije, zvrstile parodije in preoblikovanja Cankarja z njegovo materjo, Alamuta, kjer je bruce v prave sloveniste posvetil sam Seiduna, Trubarja, ki je v Trubarjevem letu s slovenisti praznoval svoj petstoti rojstni dan, in spet Cankarja, tokrat s hlapcem Jernejem, ki se je po štirih letih bivanja na slovenistiki kot odslužena »stara bajta« napotil iskat pravico, da še kako leto uživa svoj absolventskega staž.

Na pobudo tutorjev so v lanskem letu na oddelku zaživele še tutorske čajanke, še ena oblika prijetnega druženja ob čaju in sladkih domačih dobrotah ter zabavnega programa, oblikovanega na precej podobno vižo, kot je tisti na brucovanjih. Brez lažne skromnosti lahko zapišem, da je poseben uspeh in veliko željo po številnih ponovitvah požela reanimacija »dveh zamolčanih slovenskih pesnikov«, projekt, ki je v sicer nastal posebej za slovenistično točko na tradicionalnem Slovanskem večeru, h kateremu so nas predlani povabili kolegi slavisti. Predstavljeni sta bili »biografiji« (podprti s slikovnim gradivom in živo interpretacijo po dveh pesmi vsakega pesnika) simbolistične pesnice Analije

Terpinc, sopotnice sicer veliko bolj znanih štirih slovenskih modernistov, in Feliksa Gnidovca, ki bi lahko bil največji slovenski partizanski pesnik, če ne bi bil obenem tudi domobranec. Medtem ko so vzroki za skoraj popoln izbris slednjega iz slovenske literarne zgodovine najbrž povsem razumljivi, pa naj o spotikljivosti Terpinčeve pričajo kar njeni verzi:

MODERNA

*Od zmer' se z Erot'ko moderna šopiri,
al' boljši kot Kette je redkokateri.
Obrazek je deški, al' moška postava
in bradica krasna, nje lega najprava.
Ko v moji se ul'ci pod okno prikrade,
iz usten izvabi omamne mi nade.
Ni postelja prazna, a to ni ovira,
ker hočem, da ga ljubosumje nažira.*

*Od drugih, ki takrat prespijo pri meni
od Cankarja, dēkle, se najdelj okreni!
Ž njim niso b'la spanja podobe iz sanj,
b'lo dosti nerganja, dejanja pač marj.
»O, mater! Zatajil sem!« mi siknil je v vrat,
in drugi dan črtico dal mi je brat.*

*Bil Otonček čisto je druga živina,
mi vrata je suval s tečajev, živina!
Sopihal kot bik je in tulil kot krava
in v postelji vedno mu lega neprava.
Nekolikanj boljši je bil pa na vlaku,
od štirih do ene in vse proti mraku.*

*Ak' misliš, da Murn romantično poje,
prisluhni njegovim zdihljajem v dvoje.
Namesto da s prsti bi vso me pregnetel,
o beli je grudi grgal in se pletel.
V dobro mu štejem, da bil je mladič,
al' istih let Kette je bil cel hudič!*

*O, Dragotin, danes še vsa se cedim,
z neba zvezde padajo, jaz jih lovim,
ko mimo greš mojega okna sanjav,
posekaš ostalo moderno do tal!*

*Kot narbol' se s Faustom odrezal je Goethe,
se vame je narbol' vtisnil moj Kette.*

Tako gre, tudi na Oddelku za slovenistiko, skozi popotovanje, brucovanje in ekskurzije leto naokrog in že smo pri junijskih izpitih. Seveda je kot povsod v povezavi z njimi tudi pri nas zraslo toliko urbanih mitov, da o njih raje sploh ne bi na tem mestu. In spet veterani, »stare bajte« zamahujemo z roko, češ kakšna bo neki slovenistika zdaj, po bolonjski prenovi, brez zloglasne stare cerkvene slovanščine in celo z najhujšim trojčkom iz SKJ, zdaj razdeljenim na tri dele, s čimer bo šla v pozabo vsem najljubša prenovitev frazema, da »delati iz Muhe Eriko« pomeni, da se ustni izpit začne pri prvi in zaključí pri drugi ...

Mislim si, da bo študentski duh ostal enak, s slovenističnim humorjem, z veseljem do besednih iger in branja literature med vrsticami, da bodo nove generacije polnile tradicijo in z razbijanjem enih ustvarjale druge mite, da bodo skratka tako kot mi, kot je zadnje čase v navadi parafrazirati, *začutile* slovenistiko.

Petra Jordan

STUDENT SLOVENE MYSTICISM OR STUDENT SLOVENE STUDIES

How many urban myths are built up and destroyed by students on the path from being green to being 'old hands'? How we read literature between the lines, how we play with language and how we feel mysticism at the Department of Slovene Studies – a generation's anecdotal stroll through five years of excursions, freshman parties and exams.

**Slovenistika – pogledi na eno od ustanovnih strok Univerze v
Ljubljani ob njeni 90-letnici**

Oddelek za slovenistiko 2009

ODDELEK ZA SLOVENISTIKO
ZNANSTVENA ZALOŽBA FILOZOFSKE FAKULTETE
UNIVERZA V LJUBLJANI

SLOVENISTIKA

SLOVENISTIKA

POGLEDI NA ENO OD USTANOVNIH STROK
UNIVERZE V LJUBLJANI
OB NJENI 90-LETNICI

LJUBLJANA 2009